EDITURA
TINERETULUI

CUTEZĂTORII

ION MARIN SADOVEANU

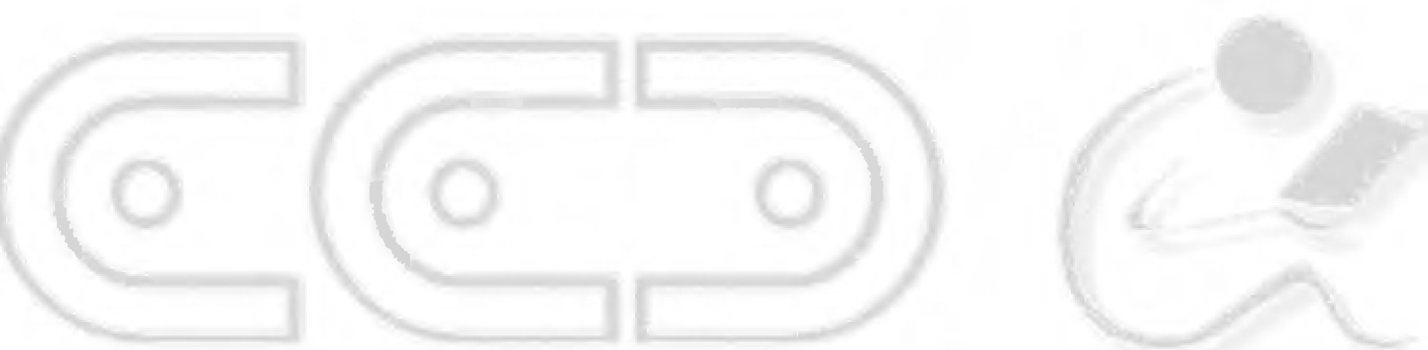
TAURUL MĂRII

LEI 3.35

ION MARIN SADOVEANU

TAURUL MĂRII

– ROMAN –



EDITURA TINERETULUI

Coperta de *Stihi Bogdan*

„Uneori revoluția se face chiar de cei bogați care nu participă la magistraturi, atunci cînd puterile sînt concentrate în mîinile unui mic număr, ca la Massalia, Histria, Heracleea și în alte cetăți... În aceste orașe, oligarhia a luat o formă politică mai largă; la Histria, însă, ea a sfîrșit prin a se schimba în democrație.“

Aristoteles: **Politica VIII (V) 5.2.**

Soarele îl trezise din somn pe Genaios. Avea o lumină pe pleoape din razele ce se strecuraseră în casă. Tînărul își frecă ochii și sări din pat. Primăvara strălucea pe cerul albastru al Atenei. Era semn de plecare. Genaios se simțea abătut și cuprins de o mare părere de rău la gîndul că trebuia să ia drumul lung al apelor și, cu cea dintîi corabie, să pornească spre furtunosul Pont.

În fața lui se desfășura priveliștea de care nu s-ar fi despărțit niciodată. În fund, spre miazăzi, pe Acropole, templele albe, ca un pumn de zaruri uriașe. Sub clinele de stîncă, printre lauri și enuperi, fîntîna Klepsidrei, vecină cu întunecatele grote ale lui Apollon și Pan, iar în dreapta, șoseaua zgomotoasă ce ducea la Pireu, încărcată de pulbere grea de marmură măcinată, neodihnită nici ziua, nici noaptea de pasul catîrilor și truda cărăușilor.

Atena era în plină strălucire. Abia nouă ani despărțea clipa aceasta a unei noi primăveri de anul năprasnic al morții lui Pericles [1], care fusese și acela în care Genaios se dăruise cu totul bucuriei de a fi ascultat prima dată Oedip rege al lui Sofocles.

[1] *Pericles* — conducător al Atenei, mort la 429 î.e.n.

Acum, în jurul lui Genaios se trezise de mult întregul Kerameikos, agitatul şi vestitul cartier al olarilor. Se auzeau mugind foalele cuptoarelor şi strigătul mînios al stăpînilor.

Cîteodată răsuna cîte o palmă, o înjurătură şi răzbătea un vaiet. Aşa aflai că se lucrează mereu în atelierele de unde ieşeau vestitele vase cu figuri roşii, mîndria Atenei.

Pentru că era vad bun, tînărul Genaios alesese în Kerameikos locul de negoţ al întreprinderilor tatălui său, Genaios cel bătrîn, armator şi negustor bogat în Histria pontică. Priceput tot atît de bine la aprigă luptă de tocmeală, cît şi la filozofie, tînărul conducea el însuşi negustoria ateniană a tatălui său. Dădea comenzi de cu vreme olarilor vestiţi şi mai ales neîntrecutului Duris, prietenul său ; oprea din recolta nouă de vin şi untdelemn încărcăturile de amfore din Thasos şi Rhodos ; schimba, după împrejurări, piloţii şi echipajele de pe corăbiile din portul Pireu ale bătrînului armator şi pregătea călătoria din primele zile de primăvară înspre Histria [1].

În filozofie, Genaios cel tînăr era învăţăcelul lui Heraclit din Efes. Pentru el, ca şi pentru dascălul său, lumea era într-o neîncetată curgere şi schimbare. Zeii nici nu-l înfricoşau, nici nu-i aprindeau vreo nădejde, pentru că nu credea în ei. Îi plăcea însă să privească templele armonioase şi statuile cu palide culori. Ceea ce strîngea în Genaios cel tînăr toate puterile sufletului şi stîrnea clipa adîncă în care alţii aduceau jertfe pe altarele fumegînde era pilda lui Heraclit despre lume, cu rîul şi apa. Ca un rîu în albia lui, lumea rămînea aceeaşi, în vreme ce apa era mereu alta, în trecerea ei, Gîndul acesta mulţumea întrebările fiinţei sale, dar îl şi înfiora. El îl chema în orice împrejurare şi oriunde.

---

[1] *Histria* — cetate grecească la Marea Neagră, colonie miletană din veacul al VII-lea î.e.n., situată la 50 km. nord de Constanţa de azi.

Şi în dimineaţa aceasta însorită, Genaios tînărul, prin încremenirea priveliştilor din faţa sa, simţea cum se scurg neîncetat forţele nevăzute şi schimbătoare ale lumii. Un simţămînt de înstrăinare îl stăpînea. Se depărta, parcă, de frumoasa Atena, care devenea tot mai străvezie.

Cînd s-a trezit din visarea obişnuită firii sale, s-a regăsit cu tot atîta putere în rosturile şi nevoile vieţii, pe care o iubea în aceeaşi măsură şi nu o dispreţuia.

Îşi aminti de toate treburile pe care le avea de descurcat şi porni cu un pas sporit înspre ele. Lumina albă îl orbea, de aceea el îşi trase pe frunte pelerina uşoară, de culoarea florilor de in. Sub umbra viorie, chipul său prelung, pe care se putea ceti bine originea neamului fenician din care se trăgea, cu barba inelată şi bălaie, dar fără asprimea omului matur, răsfrîngea curiozitatea şi bucuria de a trăi.

Oprindu-se din cînd în cînd în faţa vaselor puse la vînzare, Genaios şuiera încet, dînd cîte un bobîrnac în vînt, semn că nici unul nu era pe gustul lui. N-a fost mulţumit decît cînd a ajuns în faţa atelierului prietenului său Duris. Aici privi îndelung şi cu admiraţie un chiup pentru apă, înalt pînă la umăr, cu o minunată Leda urmărită de lebădă, în roşu, şi negru pe pereţii vasului.

— Hei, Duris, olar borţos — strigă înveselit Genaios — unde te-ai oglindit de ţi-ai luat pîntecele drept model pentru hidria asta ?

La strigătele tînărului, un cap cu zulufi roşii ca morcovii şi cu o ţăcălie la fel ieşi de după oale şi cupe. Omul acesta mărunţel şi urît, pîntecos şi cu picioarele strîmbe, îmbrăcat într-o tunică lungă, de culoarea cărămizii, ca să nu se cunoască pămîntul uscat şi petele de vopsea, era Duris, cel mai vestit olar din strălucita Atenă.

— Te-ai trezit, secătură obraznică de filozof ? îi răspunse celălalt, mestecînd ceva între dinţii lui rari. Am umflat hidria cît a putut să ţină, doar

s-o mulţumi regişorul tău, stăpîn peste şoareci şi broaşte.

Duris pomenea astfel de o comandă pe care încă din toamnă Genaios i-o făcuse cu toată grija pentru cel mai bun muşteriu al tatălui său. Era vorba de Tanusa, regele scit, cu o aşezare de corturi rotunde de pîslă, undeva mai spre miazănoapte, pe un mal înalt al Histrosului [1], dar cu inima şi mintea la Histria, printre Greci, unde îşi avea palatul. În fiecare an, toamna, cu ultima corabie ce pleca din Histria, el îi dădea liste lungi de comenzi lui Genaios cel tînăr. Mai ales olăria lui Duris era pe gustul său.

— Totul e gata! Vino să vezi! spuse olarul şi o luă înainte.

În magazia atelierului, pe rafturi de lemn, comanda regelui Tanusa aştepta. Erau cratere, cupe şi înalte, şi mai joase, vase mari pentru apă şi vin. Nici unul nu era greşit, nici unul nu era trecut din copt, sau pătat. Fondurile negre erau cu ape în ele şi moi, ca o blană de pisică egipteană, iar roşul figurilor dogorea.

Genaios nu se mulţumi să se bucure numai cu ochii. El luă în mînă o cupă şi o mîngîie. Simţi sub degete un relief uşor şi plăcut, ca şi cum ar fi dezmierdat pe un chip fraged un zîmbet.

Apoi privi cupa mai îndeaproape. Desenul înfăţişa lupta unui hoplit grec cu un stegar persan. Hoplitul îşi ridica scutul şi spada scurtă, iar stegarul, prăbuşit, rupt din mijloc, acoperit de linii şi puncte, părea o omidă uriaşă, strivită.

Genaios zîmbi şi-l privi cu duioşie pe olarul acesta diform, care mai păstra cu tărie în el, din copilărie, de bună seamă, amintirea războiului cu perşii. Grecul nu uitase încă prăpădul îndelung al războiului, poate şi sub îngrijorarea războiului din nou aprins, de data aceasta între fraţi. Căci, deşi Atena îşi ducea mai departe viaţa ei de belşug şi artă, luptele cu Sparta o secătuiau.

---

[1] **Histros — Dunărea.**

Cu ochii lui ageri, verzi şi oblici, Duris ceti pe faţa lui Genaios gîndul. Şi strîngîndu-şi trăsăturile feţei lăbărţate într-o seriozitate ce voia să dea adîncime spuselor sale, zise :

– Întîmplările pe care le zugrăvesc, precum vezi, flăcăule, se împart în două : cele mari, mitologice, pe care le pictez pentru că mi se cer, dar nu le desfăşor decît pentru vase cuprinzătoare şi scumpe, bune pentru temple sau parveniţi, ca regişorul tău ; şi cele obişnuite, din viaţa de toate zilele, pentru cupe şi vase mijlocii şi pungi asemenea. Spre astea merge inima mea ! Vreau să las după mine ceva, şi asta e mai de seamă decît zeii pe care nu i-a văzut nimeni vreodată. Aici e sufletul meu...

Şi Duris făcu cîţiva paşi spre un dulap acoperit cu o perdea verde, o dădu la o parte şi-i arătă lui Genaios, bucată cu bucată, cupele la care ţinea mai mult ca la orice.

Subiectele desenelor erau toate din viaţa obişnuită şi dovedeau, prin felul în care erau înfăţişate, inteligenţa şi arta lui Duris. Aici îl vedeai pe un fund de cupă, chel şi frînt, uscat şi răutăcios, pe un dascăl ameninţînd pe elevi cu un deget osos, subţiat de bătrîneţe. Dincolo, şcoala întreagă, cu elevi în faţa profesorului de muzică şi iată, în sfîrşit, şi interiorul propriului său atelier, pe care Duris se înveselise să-l povestească, pictîndu-l pe un fund de vas. Nu numai el şi tinerii lucrători, dar şi două lucrătoare, sclave, de bună seamă, erau înfăţişate lucrînd de zor. Desenul delicat, culorile potrivite, totul lăsa impresia unei arte de o adîncă pătrundere, de echilibru şi mare eleganţă în compoziţie.

Genaios, care trecea la Atena drept unul din tinerii bogaţi, cu gusturi alese, priceput, bună reclamă deci pentru prietenul său Duris, privi şi preţui. Plutea o clipă moale şi plăcută peste amîndoi, o clipă de tăcere în care unul gusta bucuria izbînzii, iar celălalt a contemplării, cînd se ivi un flăcău, purtînd pe umeri o scîndură cu vase, pe

care le aducea de la cuptor. În fața stăpînului, el voi să se plece. Scîndura îi alunecă însă de pe umăr și vasele porniră. El însuși se împiedică și se prăbuși peste dulapul cu perdea verde. Într-o clipă, toate frumoasele cupe admirate nu mai erau decît cioburi.

— Sabactes, Syntrips și Asbestos, demoni spurcați, cît aveți de gînd să mă mai urmăriți ? urlă Duris, cu pumnii strînși, răsuciți în vîrtelniță, pentru conjurarea duhurilor necurate, dușmanii olarilor. El nu credea în zei, dar credea, ca om simplu și ca toți din tagma lui, în existența acestor demoni. Apoi, apropiindu-se de băiat, își lăsă pumnii să cadă pe ceafa lui, urlînd :

— Piei din ochii mei, Thrax, și să nu te mai văd !

Duris avea inima bună, dar mînia repede și aprinsă. Sclavul îl privi cu ochii lui albaștri, în care licăreau lacrămi, și apoi se făcu nevăzut.

Dintre cei doi oameni, cel mai cutremurat de întîmplare a fost Genaios. Privea la maldărul de cioburi în tăcere și aștepta parcă să treacă peste ei furtuna asta nevăzută a adversităților.

Duris, dimpotrivă, dădea cu piciorul și strîngea într-un colț rămășițele vaselor despre care, cu o clipă mai înainte, spusese că sînt smulse chiar din inima lui. Blestemase demonii, bătuse sclavul, își descărcase mînia și asta fusese de ajuns. Acum, liniștit, încrezător în meșteșugul său și puterea lui de muncă, era iar Duris cel de toate zilele. Și pentru ca să-și mîngîie prietenul nemîngîiat, îl luă de umeri și-i șopti atît de aproape, încît îl atinse pe obraz cu barba lui aspră, de culoarea morcovului :

— Să-ți fac un vas după pofta inimii, Genaios ! Nu vreau să pleci mîhnit la drum !

Și amîndoi trecură în atelier.

Era o încăpere mare, un fel de magazie luminoasă cu pînze portocalii, date în lături peste cele trei uși deschise pe o grădină interioară, unde printre boschete de mirt murmura un izvor prins într-un cap polihrom de meduză, care îl arunca

în fire lungi, albe și reci de apă. Patru roți de olar erau așezate de-a lungul unui morman de clisă udă și fragedă la pipăit, de parcă ar fi fost un maldăr de carne proaspătă. Lucrau doi băieți și două fete să desăvîrșească ceea ce croise meșterul. Un miros dulceag și reavăn plutea prin încăpere, miros de lut moale, de lacuri și de uleiuri.

— Thrax, adu-mi pămînt, porunci Duris și se așeză în fața unei roți de olar, prinzîndu-i stîlpul între genunchi.

Thrax aduse o oală cu o clisă trandafirie, din care Duris aruncă doi pumni mari pe roată. Pămîntul plescăi ca o halcă de carne la măcelărie. Apoi, cu palmele ude, el strînse bulsul în pumni și începu să miște, încet, cu tălpile lui late, roata de jos.

Genaios privea curios și atent cum din butucănosul buls se bombau și se scobeau marginile unei cupe plate, scunde, subțiri, cu două toarte abia văzute, dar bine așezate una în fața celeilalte, așa cum numai din mîna lui Duris răsăreau cupe. Cîteva învîrtituri de roată încă și minunatul vas era gata. Subțire ca o petală, întinsă și adîncă, frumoasa cupă semăna cu un nufăr larg înflorit. Era o minune cum degetele groase și murdare ale lui Duris nu sfărîmau, ba dimpotrivă, acum, în pămîntul încă jilav, încercau să scrie podoaba figurilor.

Cu un ac lung din lemn de chiparos, pe care olarul îl ținea în pumn, începu să deseneze. Croia, din gînd, o horă de nereide pornite pe marginea dinafară a cupei spre Nereu, care, cu trident și barbă, odihnea pe un scaun bogat împodobit. În spațiile libere dintre figuri săreau delfini grațioși, întinși ca niște arcuri, cu înotătoarea dorsală în creastă și cu rîtul adus în sus. Liniile ieșeau sigure de sub mîna olarului, de parcă ar fi urmat cu vîrful acului un desen care nu era.

Cînd a vrut să împodobească fundul cupei, Duris s-a oprit o clipă, a privit lung și a zîmbit tîrziu,

apoi l-a chemat din nou pe Thrax, de data asta să-i stea drept model.

— Vreau să-ți dau chipul lui Thrax, să-l iei cu tine în patria lui, după cum tot pe el am să ți-l dau pentru olăria pe care vrei s-o încerci la tine acasă. E cel mai priceput dintre ucenicii mei. Modelează ca mine, coace cu chibzuială și cupe, și vase mari, numai că nu desenează atît de subțire ca mine. Și Duris respiră adînc și mulțumit de lauda pe care singur și-o aducea. Acum însă am să ți-l îmbrac ca pe Ahile !

Și frumosul tînăr răsărea pe fundul cupei cu platoșă și scut. Deodată Duris se opri și, ștergîndu-și acul de lemn de pletele blonde ale lui Thrax, îl întrebă pe amicul său :

— Crezi tu, Genaios, că sclavii au suflet și ei și că-i doare dacă-i împungi ?

Genaios, furat cu totul de visarea lui artistică, nu se aștepta la o astfel de întrebare. De aceea nu răspunse. Cînd se trezi, se gîndi mai adînc și dădu din umeri. Îi era indiferent lucrul acesta. Știind însă că Duris avea clipe de slăbiciune și înduioșare, nu voi să-l supere și tăcu. Olarul îl privi lung pe sclav, își înfipse acul într-o gogoloașă de pămînt, își încrucișă brațele și șopti :

— Cîntă-ne ceva, Thrax !

Glasul nu era încă bine așezat, bărbătește, dar era melodios și pătrunzător. Thrax cînta cu vorbe străine din care, din cînd în cînd, Genaios prindea cîte una auzită la băștinașii pe care îi întîlnise la Histria, lucrători în atelierele de coarde și pînze și plase de pescuit ale tatălui său. Cîntecul era trist și melodios. Și pe el îl mai auzise cîndva. În încăpere, abia de mai ajungeau zgomotele de afară. Era un aer proaspăt, era liniște, lumina și susurul fîntînii se împleteau cu cîntecul lui Thrax, care cînta privindu-și stăpînul cu ochii lui frumoși.

Genaios se simți cuprins și el de vraja glasului și asculta cu plăcere. Asculta însă așa cum ar fi privit un vas frumos sau o statuie, asculta ca și

cum cîntecul n-ar fi fost rostit de o simţire omenească, ci ar fi fost desprins de ea.

Pentru sclavul său Thrax, Duris avea mînii şi înduioşeri ce nu cîntăreau mai greu unele decît celelalte. Aceasta pentru că Thrax era frumos, blînd şi îndemînatec. Dar împotrivirea dîrză a firii sale, de care dăduse semne adeseori, Duris nu i-o putuse înfrînge niciodată. Era copil, cu ochi mari, albaştri, speriaţi, murdar, acoperit cu un şorţ şi legat cu o beteală subţire de in peste pumnii lui fragezi cînd, cu mai bine de zece ani în urmă, Duris îl cumpărase, plimbîndu-se, fără gînd de cumpărare, prin tîrgul de sclavi de la Pireu. Azvîrlise cîteva drahme pe el, neştiind bine ce are să facă din copilul acesta. Negustorul, un vechi cunoscut, era omul regelui Tanusa. De la el Duris se mai alesese cu cîţiva sclavi de nădejde din neamul robust al geţilor băştinaşi dintre marele Histros şi Pont unde regele scit, dînd cîte o raită, din cînd în cînd, pustiia bordeiele de vechea populaţie, ducînd-o în captivitate. Din acelaşi vechi neam get se trăgea şi Thrax. Cum îl va fi chemat înainte nu se ştia. Numele i-l găsise Duris.

Încetul cu încetul copilul a crescut şi a început să-i prindă mîna la meşteşugul olăritului. Nimeni însă nu l-a văzut vreodată plîngînd. Cînd era mai mic şi Duris punea să-l bată cu vergi, nu ţipa, nu plîngea. Ridica numai din umăr sau îndoia piciorul din genunchi. Pentru asta Duris nu-l iubea, în schimb însă îi plăcea pielea lui moale, părul mătăsos şi, mai ales, glasul blînd cu cîntece străine, nemaiauzite de atenieni. Cînd Genaios i-a mărturisit că ar vrea să încerce şi la Histria un atelier de olărit ca la Atena, Duris la Thrax s-a gîndit. Să-l dea să ducă mai departe meşteşugul său, dar să-l împrumute numai, nu să-l dea de tot, pentru că la aşa ceva s-ar fi împotrivit şi interesul, şi inima, şi bucuria lui de meşteşugar.

Acum Thrax cînta încet, ca un suspin, privind cînd curios înspre Genaios, cînd, parcă mînios

cîteodată, dar cu o prefăcută supunere întotdeauna, către Duris.

Astfel ascultau cîntecul tînărului sclav, cînd desfătarea aceasta a fost întreruptă de intrarea unei neobişnuite perechi. Un lungan deşirat, cu faţa osoasă şi mîinile mari, chel, întovărăşit de un bondoc, rotund, căruia îi lumina parcă nasul gros, de lucios ce era. Cei doi oameni se opriră în prag cu boccelele lor.

— O, neasemuită şi nebunească pereche, izbucni Duris, rîzînd cu hohote şi bătîndu-şi coapsele cu palmele amîndouă. Intraţi, intraţi jerpeliţilor, prăpădiţilor, străluciţilor şi întinse cîte o mînă fiecăruia din noii veniţi. Apoi, tîrîndu-i spre Genaios, îi prezentă : Lunganul ăsta cu ochi de broască e Philipos siracuzanul, iar gemenul său rotofei, de-a plesnit burta mă-si cînd l-a scos, e Sofron, purtînd, după cum vezi, un nume ilustru. Amîndoi crapă de foame : se mulţumesc cu cîte o rădăcină, iar cînd prind vreun copil care mulge caprele, fac rost şi de un căuş de lapte, mai mult căcăreze decît lapte. Da-ncolo, meşteri mari, iscusiţi, cu limba ascuţită. De cînd n-aţi mîncat, străluciţilor ?

— De la Pireu ! răspunse Philipos cu un glas de tunet, rotindu-şi ochii prin casă şi lingîndu-şi buzele.

— Nu te-ntreb de unde, ci de cînd ? îl îndreptă Duris.

— Apoi tot aia e, că la Pireu am fost acum trei zile, întregi cu pelticie Sofron.

— De-i aşa, adu-le ceva să îmbuce, Thrax !

După ce au înghiţit o sedilă întreagă de brînză, doi pumni de măsline verzi, de au umplut casa cu sîmburii scuipaţi, şi un coş de smochine, după ce au rîgîit bine spre mulţumire, s-au aşezat pe jos, unul cu spatele la celălalt, şi au început să moţăie.

— O, ho, ho ! urlă Duris. Nu merge aşa ! Acum să vă plătiţi ce-aţi mîncat.

Sofron adormise aproape. Philipos se destinse alene, se deşiră, căscă şi-şi trezi omul cu picioare în şezut.

— Îţi plătim, n-avea frică, n-am rămas nimănui datori ! Hai, drăgălaşule, mişcă ! şi trăgîndu-l de urechi, îl aşeză şi pe Sofron pe tălpile lui late.

Apoi începură să scotocească prin boccele. Philipos îşi atîrnă doi saci de gît, care-i spînzurau ca doi sîni monstruoşi şi umflaţi, îşi puse pe cap o perucă de cînepă şi-şi înnegri toţi dinţii, în afară de doi. Apoi se aşeză cu picioarele încrucişate şi zise cu glasul lui gros :

— Eu sînt Sparta ! Ăsta-i Ares, cruntul război !

Bondocul de Sofron îşi lipi mustăţi şi barbă, îşi puse o cratiţă găurită drept chivără şi se întinse în poalele lui Philipos, începînd să urle, în pelticia lui, că-i e foame. Atunci Sparta îşi găurii sînii şi începu să curgă din ei într-o căldare, ascunsă sub bărbia lui Sofron, linte dintr-unul, iar din altul sîmburi de măsline, şi Philipos, legănîndu-l ca o doică pe Sofron, începu un recitativ obscen, în care se pomenea de toate mărimile Atenei şi de toate întîmplările zilei. Din cînd în cînd Ares se trezea, urla că-i e foame, clănţănea din dinţi şi sînii iar se goleau. Bondocul sforăia şi adormea. Atunci, cu glasul pe jumătate, Philipos începea să povestească despre necazurile celor mulţi şi mărunţi şi, luînd un bolovan din traista recuzitelor, îi aşeză capul lui Ares pe el. Apoi sări în picioare. Cu lungi naraţiuni, schimbîndu-şi o haină, o barbă sau o perucă, schimonosindu-şi glasul, imitînd, alergînd, plîngînd, întruchipă pe toţi cei oropsiţi şi obidiţi : pescari, brutari, moaşe, doftori şi atîţia alţi sclavi, prinşi în îndeletniciri umile. Ei se tînguiau de necazurile vieţii lor şi protestau în vastul şi pitorescul monolog al mimului.

Era toată viaţa clocotitoare a cetăţii, văzută nu din solemnitatea tragediei şi nici din satira politică a comediei, ci dinspre cei mărunţi, răboj viu al frămîntărilor celor neluaţi în seamă, care prin arta sicilianului Philipos îşi vărsau năduful.

Se strînseseră toți lucrătorii în jurul mimului, oameni simpli și ei, care se vedeau oglindiți în această largă imitare, și petreceau. Iar Duris rîdea cu lacrimi.

Ganaios auzise de felul acesta de spectacole populare, dar nu văzuse niciodată și, încetul cu încetul, deși era admirator al tragediei, se lăsă biruit de adevărul, sprinteneala și violența de grai a lui Philipos. Găsea că, într-adevăr, felul acesta de teatru, popular, ascundea o mare putere, care, desigur, îi mișca pe cei mulți și îi convingea, deoarece și lui i-a putut cîștiga atît de ușor interesul.

După o scenă lungă, Sofron — adică Ares, războiul — începu să se trezească din nou. Atunci Sparta nu mai încercă să-l hrănească. Și Philipos, îmbrăcînd tunica scurtă a unui sclav de la țară, cu un sac de semințe la brîu, un semănător, se ridică și-l plesni pe Sofron în cap cu un imens falus făcut din cîrpe și piele de capră. Războiul ameți, căzu și își dădu sufletul. Peste leșul său, Philipos aruncă semințe, care după primii pumni nu mai erau semințe, ci flori albastre și mărunte. Ele acoperiră aproape trupul lui Sofron...

Simbolul era limpede și ușor de înțeles și pentru cei mai neajutorați. După nenorocirile războiului revenea viața din strădania celor mulți și trudiți, cei aproape de rădăcinile ei.

Mereu schimbată, viața mergea înainte. Era într-un anumit fel, simplu și popular exprimat, gîndul despre lume al ucenicului lui Heraclit. Și Genaios se simți atras puternic de felul acesta de teatru și de oamenii lui.

Succesul a fost mare. Duris îl sărută pe Philipos cu buzele lui groase și răsfrînte și-i puse în palmă cîteva drahme de argint, întrebîndu-l încotro o să apuce.

— După nas ! răspunse mimul, dînd din umeri, înfundînd în boccele bărbi și costume.

— Dar după mine nu ? interveni deodată Genaios.

Cel mai surprins de întrebarea tînărului histriot a fost Duris. Îl privea nedumerit, cu o flacără de

bucurie în ochi. Era surprins că rafinatul Genaios fusese cîştigat deodată de arta mimilor populari. În realitate, ceea ce îl stîrnise şi îl încălzise pe Genaios nu era gluma — grosolană pentru el — şi nici gestul obscen, ci putinţa uimitoare ca, din manifestările brutale, închipuirea şi talentul mimilor să scoată un simbol cuprinzător şi plin de poezie.

Descoperise în monologul lui Philipos privelişti mute din viaţa de toate zilele a Atenei ,care lui îi scăpaseră ; se lăsase uimit de tîlcuirea subţire, desprinsă de mim din apropierea mai multor fapte, şi preţuise mult sinceritatea şi adevărul. Toate acestea, şi nu gluma grasă, care îl făcuse pe Duris să petreacă, îl convinseră pe Genaios. Şi o dată cu un atelier de olărie, un joc de mimi, noutate tot atît de mare, n-ar fi stricat la Histria. Gîndul acesta îl făcu să le ceară mimilor să-l întovărăşească.

Fireşte că bieţii oameni n-au fost greu de hotărît. Aşa că, o dată cu vasele lui Duris pentru regele Tanusa şi cu amforele cu untdelemn şi vin de Thasos, o dată cu Thrax, cel cu greu desprins de obişnuinţele olarului, cea dintîi corabie ce pornea în primăvara aceasta spre Histria ducea cu ea şi o pereche de mimi, spre ţărmurile îndepărtate ale Pontului Euxin.

II

De la atelierul lui Duris, Genaios, pregătindu-se pentru lunga sa călătorie spre Pont, s-a abătut pe la prietenul său, navarhul atenian Thrasybulos, pentru sfaturi, ba şi mai mult, pentru unele îndemnuri. În curtea interioară a locuinţei sale ateniene, navarhul construise o lume ciudată de încercări şi de planuri. Erau acolo mici canaluri cu ecluze trase din firul de apă al unui izvor apropiat.

Erau modele minuscule de nävi, triere și nävi pîntecoase de comerț, erau cadrane solare cu ace lungi și umbre negre și tot ceea ce născocirea unui spirit vioi și asociativ putea să dea la iveală. Sub un adăpost, pe doi căpriori, era întinsă o masă lată pe care se desfășurau planuri multe.

Cînd a intrat Genaios, Thrasybulos, mic, vînjos, cu o barbă inelată și ochi pătrunzători, l-a primit cu bucurie și cu o veste mare :

— Află, prietene, că am găsit semnele cele mai potrivite pentru transcrierea pe hărți a lumii, cu ape și munți, pentru o mai lesnicioasă înțelegere ! Și apropiindu-l pe Genaios de masa planurilor sale, Thrasybulos îi arătă cu bucurie pe pergamente cercurile și liniile mărunte și frînte în care urmărea coastele mărilor și ridicăturile munților.

— Iată, din povestiri de piloți — continuă el — am scris aci lumea drumului tău ! Și navarhul urmări cu degetul pe pergamentul gălbui și foșnitor viitoarea călătorie a lui Genaios. Trecea încet prin Propontida [1] și urca spre miazănoapte, intrînd în Pontul Euxin [2]. Aici, la stînga, e drumul spre cetatea voastră, Histria. Urci, urci mereu de-a lungul întortochelilor astea spre țara marilor fluvii, care începe cu Histrosul. Se spune că se varsă prin mai multe guri în Pont, deasupra cetății voastre, și că acolo găsești animale și păsări nemaivăzute... Fericiți cei ce ajung pînă acolo ! Și Thrasybulos spuse ultimele cuvinte cu admirație și melancolie.

Marinar, geograf, naturalist și arhitect și mai presus de toate luptător democrat, într-o Atenă ce se zbătea în greutățile războiului peloponesiac, Thrasybulos nu despărțea curiozitatea spiritului său științific de visările artistice și construcțiile fantastice care îl duceau spre țărmurile miraculoase ale îndepărtatului Pont. Generos, dar și practic, devotat Atenei, el nu despărțea cu nimica dorința sa de a cunoaște și călători de interesele Atenei. De aceea,

---

1 *Propontida* — Marea de Marmara.
2 *Pontul Euxin* — Marea Neagră.

încă o dată el relua o convorbire mai veche și o întrebare cu care stăruia la prietenul său Genaios.

— Crezi, așadar, că nici în anul acesta Histria nu va intra în Ligă? Ați avea mari interese. Barbarii vă sugrumă.

Și apropiindu-se de planuri, cuprinse între degetul cel mare și arătător locul dintre Histria și Pont, pe care, rotund, ca un ochi roșu, Histria era însemnată.

— Tot pămîntul acesta, pînă în fluviu, de ce să nu fie al vostru în bună înțelegere cu Callatis [1], care a și intrat în Ligă? Mica Tomis [2] facă ce-o vrea, ne putem lipsi de ea, căci Atena va veghea la propășirea voastră.

Genaios asculta în tăcere. El știa ce ar fi însemnat intrarea Histriei în Liga maritimă de sub conducerea Atenei. Ajutorul marii cetăți, desigur, dar și o supraveghere și un îndemn politic înspre democrație în același timp. Lui, ca unui tînăr de mult crescut la Atena, spiritul acesta nou și larg nu putea decît să-i placă. Atena însemna progres, cultură, civilizație. Însemna, desigur, papirusuri prețioase cu scrierile cele mai de seamă, teatru, tragedie, sculpturi și olărit scump și frumos din care el, Genaios, încerca acum să aducă prețiosul meșteșug în Histria pontică. Și apoi Atena însemna și egalitatea cetățenilor în fața legilor și libertatea lor de a vorbi în fața judecătorilor și adunării poporului. Dar îi era lui dat, fiul unui metec, al unui străin, să-și spună cuvîntul? Oricît ar fi fost de bogați și el, dar mai ales tatăl său, Genaios cel bătrîn, în Histria pontică, ei erau tolerați numai, liberi, e adevărat, dar fără cetățenie. Și cetățenia aceasta se drămuia cu picătura și se dădea cu greu sub stăpînirea avară și conservatoare a lui Theodotos, primul magistrat al cetății, spiță ieșită — pe neamuri succesive — din unul din cele patru triburi mile-

[1] *Callatis* — Mangalia de azi.
[2] *Tomis* — Constanța de azi.

tane, care înainte cu cîteva sute de ani ctitoriseră Histria, la Pont. De aceea, nevăzînd nimic care să stea în puterile lui, Genaios își prelungi tăcerea, în vreme ce navarhul aștepta, privindu-l iscoditor. În cele din urmă el încercă să judece și să limpezească pentru Genaios.

— Să nu ne mai gîndim la ce poți și ce nu poți, prietene (îi citise parcă gîndul !), ce poți cu fapta sau cu puterea de a convinge și să cercetăm în afară de voi, de tine și de tatăl tău, Histria însăși ce-ar cîștiga. Astăzi plătiți un tribut, o chirie regelui scit pentru că din țara pe care o stăpînește din Histria și pînă în Pont vă închiriază locul pe care stă cetatea și moșiile ei. Mîine ați plăti un foros, o cotizație Atenei, ca membru al Ligii. Cotizația asta nu va fi mai mare decît chiria pentru sciți — zece talanți să zicem. În schimb ați avea sprijinul Atenei, flota ei și armata, și Atena vă va ajuta și la războiul împotriva sciților, dacă se va ivi.

— Și numai la atît ? întrebă cu neîncredere Genaios.

— Ba și la mai mult — răspunse navarhul — la orice mișcare de libertate mai largă, democratică din sînul cetății. Gîndește-te, Genaios, mîine-poimîine, s-ar putea să fii tu cel dintîi într-o cetate liberă.

Și navarhul se ridică și strînse la piept cu urări de bună călătorie pe tînărul histriot. În pragul ușii adause :

— S-ar putea peste cîtva timp, în vară, să plutesc cu flota mea pe apele Pontului Euxin. Dacă cumva vei avea nevoie de mine și de brațul Atenei, trimite-mi o veste la Callatis. Dorienii au înțeles de mult interesele lor și-și plătesc forusul fără întîrzieri... Poate ne vom vedea pe curînd...

Și se întoarse, călcînd cu grijă printre canalele minuscule, privind la largul bazin unde pluteau modele noi ale unei flote în miniatură. Genaios rămase locului o clipă, în strada plină de lume,

văzîndu-l, după cuvintele lui Tucidide, dincolo de prietenul Thrasybulos, pe atenian : cutezător, plin de nădejde, poate o clipă înfrînt, dar apoi iar mîngîiat de speranțe, purtînd neîncetat planuri noi.

III

„Amaryllis", corabia lui Genaios cu punți duble, acoperite de un strat gros de nisip, în care aveau să se înfigă amforele ascuțite cu vin și untdelemn de Thasos ; cu lăzi în cala cea mai din afund pentru olăria bine împachetată ; ajutată la drum de o pînză mare de culoarea drojdiei de vin și de cîte patru perechi de vîsle lungi în fiecare bord ; cu o cîrmă făcută din două lopeți ; îmbucată din lemne felurite, pin și stejar mai ales, bătute în piroane cu capetele de plumb ; cu o provă înaltă, albastră și răsucită ca un vrej, era gata de plecare, cînd, pe creasta zidului lung, cineva începu să strige și să facă semne cu mîna. Era Duris, agitînd prin aer brațele lui scurte, încercînd să oprească plecarea corăbiei.

Zidul cel lung, o adevărată fortăreață, mărginea pe amîndouă laturile drumul de la Atena la Pireu, ocolea cheiurile și închidea portul oricărui vrăjmaș. În timpul luptelor grele din vremea războiului peloponeziac, întreaga populație a Aticei putea să se refugieze în corturi sau sub frunzare în această lungă cetate, care nu era de fapt decît un drum.

De sub pînzele cabinei sale, Genaios auzi glasul prietenului său.

Duris se apropia gîfîind, coborînd o scară dreaptă tăiată în zid și, tîrîndu-l pe Thrax după el, zise :

— Uite, ți l-am adus, după cum ți-am făgăduit ! Apoi, arătîndu-l pe flăcău cu privirea în pămînt, adăugă : Ți-l dau, dar numai pentru o vară ! Ți-l împrumut ! Să mi-l aduci la toamnă, că am nevoie

şi nu mă pot despărţi de el. Şi nu-l lăsa să rătăcească prin ţara aia unde am auzit că sînt oameni cu capul de cîine!

Şi lui Duris începură să-i tremure colţurile buzelor, pe vorbele astea hazlii. Apoi îşi răsuci călcîiele şi plecă. Urcă iar scara dreaptă de-a buşilea şi, înfigîndu-se pe creasta zidului celui lung, aşteptă plecarea corăbiei.

„Amaryllis" îşi făcu încet drum, trăgînd la lopeţi, printre corăbiile felurite strînse la Pireu. Erau mari vase de comerţ greceşti, erau corăbii feniciene şi egiptene şi, mai ales, era flota de război a Atenei, făcută din sprintene trirere cu prova alungită ca un pinten de bronz, care sclipea în lumina primăvăratică sub apele liniştite, adînci şi verzi. Larma portului murea încet în depărtare, topindu-se în tăcerea mării uleioase, peste care un vînt molcom umfla pînza. Corabia îşi luă drumul spre miazănoapte, unde avea să facă un popas la Thasos. De acolo, încărcînd amforele pecetluite cu semnul lui Heracles trăgînd cu arcul, obişnuit negustorilor de vinuri din acele ţinuturi, trecînd prin Propontida şi Bosforul tracic, avea să ia — ca pe harta lui Thrasybulos, îşi reaminti Genaios — drumul Pontului Euxin, cel cu fundul mai înalt, sub ape înspre apus, din nisipurile cărate de fluviile Histros, Tyras, Hispanis şi Borysthenes [1]. Jumătate de an, Pontul se frămînta de furtuni stîrnite din miazănoapte şi răsărit. Atunci, din toamnă pînă în primăvară, nu se putea pluti.

Se coclea şi îşi săpa la adînc apa cu şanţuri înfricoşătoare. Valuri mari creşteau cu creste de spumă, care aminteau caii prin alergările lor iuţi şi prin rotundul coamei de apă. Iar prin bubuitul frunţilor puternice, ce se loveau de stînci şi năpraznica lor putere, te duceau cu gîndul la o turmă de tauri, dezlănţuită.

---

[1] Tyras — Nistrul; Hispanis — Niprul; Borysthene — Donul de azi.

Iarna, Pontul acesta, străbătut cîndva de argonauți, îngheța de la țărm cît prindeai cu ochii.

Corabia venită din miazăzi urca marea îmblînzită de primăvară, fără să piardă malul din vedere. Cîteodată călătorea și noaptea cînd vîntul era prielnic și cerul era senin. De cele mai multe ori, însă, trăgea la mal, în cîte o căldare de apă adîncă, și aștepta. Strîngea pînzele, iar cei de pe punte — în întunecimi străine — ascultau zgomotul ce venea de pe uscat. Erau mugete de animale, nechezări de herghelii, lătrături și urlete de cîine. Glasurile omenești erau rare și nedeslușite, rostind o limbă neînțeleasă. Unii dintre corăbieri, mai bătrîni, știau că acolo stăpîneau odrizii, pînă departe, în munții dinspre apus, iar că mai sus de ei, de-a lungul coastei, spre gurile marelui Histros, se întindea un alt neam străvechi, geții, tulburat de la o vreme de sciții ce coborau în cete numeroase de dincolo de ținuturile olbiene. Odrizi [1], geți sau sciți nu văzuseră niciodată corăbierii greci mai tineri, porniți pentru prima oară prin aceste ținuturi. Ei și-închipuiau numai după zvonurile nopților de popas și de groază. În diminețile cețoase, înainte de-a porni, zăreau departe turme bogate mișcîndu-se prin ierburile înalte.

Drumul pe apă era încet și anevoios. Se mai adăugau la atîtea greutăți și primejdia binecunoscutelor prădăciuni din Pontul Euxin. Pirații se țineau ascunși în cîte o scorbură a malurilor lutoase, în luntrele lor joase, lungi și negre, ce păreau — pornite la atac — șopîrle răufăcătoare. Pirații împresurau cu repeziciune și îndemînare corabia grea și înceată și îi țineau cu căngi lungi prova înaltă, ca pe un cal de căpăstru. Apoi aruncau punți și frînghii și urcau pe bord. Erau mulți, mărunți, negricioși, păroși pe brațe și pe piept, înarmați cu cuțite scurte și securi. Prădau, nimiceau și adeseori omorau.

---

[1] *Odrizii* — populație de origină tracă, ce trăia cam pe teritoriul Bulgariei de astăzi.

O corabie oprită în drum părea, după plecarea lor, o navă pustie. De multe ori, ca să fie mai siguri de prădăciune, sfîşiau şi pînza. Nu izbuteau însă întotdeauna, căci piloţii corăbiilor greceşti, cei încercaţi şi purtaţi pe aceste drumuri de apă, de cum prindeau de veste, se ajutau refugiindu-se în schelele cetăţilor prietene. Erau Apollonia[1], Odessos[2], Callatis, Tomis cea cu largul golf, apoi alba Histrie, iar mai sus Tyrasul şi puternica Olbie[3].

Şi se mai ştia de către corăbieri o insulă, Leuce[4], cu un templu străvechi al lui Ahile, aşezată în mare, la gurile Histrosului. Se povestea, în lungi zile de plutire, că acolo, în Leuce, templul lui Ahile, cu o statuie uriaşă ce prorocea, sta zi şi noapte cu porţile deschise. Şi că în zorii fiecărei zile păsările mării, înmuindu-şi aripile în valuri, măturau pardoseala şi dereticau templul în toate colţurile lui. Dar cîte nu se povesteau pe corăbiile pornite pe ape nesigure spre străvechile ţărmuri de groază!

De cîţiva ani, primejdia pirateriei, fără să se stîrpească pe de-a-ntregul, se rărise. Aceasta se întîmplase după marea demonstraţie navală în Pont a lui Pericles, menită să înfricoşeze şi să facă mai binecunoscută puterea Atenei, care, după marele război cu perşii, ar fi vrut să-şi atragă amiciţia cetăţilor greceşti risipite pe coasta pontică. Acum însă, de cînd începuse iar lupta dintre Sparta şi Atena, frica de flota ateniană slăbise, aşa că o navă, pornită o dată cu desprimăvărarea pe apele Pontului, mai avea încă primejdii de înfruntat.

În ziua aceea de lungă plutire, cei de pe „Amaryllis" nădăjduiau să poposească înainte de nămiez la Tomis.

Noaptea, la ultima oprire, fusese rece dar senină, cu vînt abia simţit. Aşa că, în ceţurile uşoare de

---

[1] *Apollonia* — cetate grecească pe ţărmul Mării Negre, cam în dreptul Varnei de azi.

[2] *Odessos* — Balcicul de azi.

[3] *Tyras şi Olbia* — mari cetăţi greceşti la Marea Neagră, situate la nord de Histria.

[4] Leuce — insula Şerpilor de azi.

după răsărit, pilotul încercase să iasă la larg, să prindă în plin vîntul de miazăzi. Vîntul așteptat se stîrni, dar o dată cu el și marea se agită. Corabia aplecată pe o coastă sărea din val în val, culegînd de multe ori spuma cu lotusul auriu din vîrful înaltului vrej albastru din provă. Grija cea mare era pentru mărfuri. Ele stăteau însă bine prinse în cale, așa că Genaios putea să-și lase gîndurile să cutreiere și să se împletească felurit, neluînd seama la bieții mimi, care, amarnic de bolnavi, se văitau într-un colț al cabinei.

Thrax, răzimat de pălimarul corăbiei, aștepta cu nerăbdare să zărească roșietica limbă de pămînt, cînd sări deodată, țipînd :

— Pirații ! Uite pirații ! Vin spre noi !

Trebuia, într-adevăr, un ochi ager, ca să deslușească între prăpăstiile de apă luntrile lungi și ascunse. Rotunzimea valurilor le ascundea și nu apăreau decît cînd urcau pe creste, tăind coamele de spumă. Veneau din toate părțile, fără pînze, numai cu lopeți, agitate ritmic de brațe puternice. Coasta începuse să se zărească și, pe ea, alba Tomis. Era însă cale lungă de străbătut pînă acolo. Pirații aveau tot timpul să atace corabia. Un sfat se strînse în grabă în cabina lui Genaios, în care pilotul, purtat de multe ori pe apele Pontului, arătă că lucrul cel mai de seamă era să nu se îngăduie ca „Amaryllis" să fie oprită din mers. Furtuna creștea din ce în ce. Atît timp cît corabia își va continua drumul, va fi cu neputință piraților să urce pe bordul corăbiei. Jocul valurilor nu le va îngădui. Încercările lor, îngreunate de legănarea vaselor, vor fi ușor respinse de cei cîțiva marinari. Locul cel mai de răspundere însă, în aceste împrejurări, era cel din provă. Cine avea să apere vrejul înalt și albastru, bătut în cuie de aramă, împiedicînd căngile lungi ale piraților să oprească din mers corabia ?

Slujba aceasta grea și primejdioasă Thrax o ceru pentru el. Stătea înfipt pe picioarele desfăcute, plecîndu-se ca un marinar încercat după legănarea

corăbiei, cu mîinile în şold şi capul ţinut cu mîndrie în sus. Genaios şi pilotul cîntăreau cu privirea pe flăcăul acesta bine legat şi se sfătuiau din ochi între ei dacă să-i îngăduie dorinţa. În cele din urmă îl încuviinţară. Thrax primi o secure puternică, arc şi săgeţi şi un scut care se îmbuca în pălimarul corăbiei. Nici nu mai era timp mult de pierdut, căci piraţii se apropiaseră într-atît, încît, cu toate gemetele şi şuierăturile furtunii, se auzeau strigătele lor sălbatice cu care porneau la luptă. În lumina soarelui securile scînteiau, ridicate de braţe puternice.

O luntre mai lată şi mai înaltă căuta să taie drumul corăbiei. Se apropia încet, cu multă prudenţă, jucînd printre valuri, fără a lăsa să se vadă vreun gînd de luptă. Nici oamenii nu se desluşeau, acoperiţi de enorme scuturi, care, ca nişte solzi uriaşi, erau prinse de copastii. Numai lopeţi lungi şi puternice loveau ritmic spuma valurilor. La postul său, Thrax simţi inima bătîndu-i cu putere nu de frică, ci de clipele lungi ale aşteptării. Nu ştia în ce fel corabia va fi atacată şi nici din ce parte, căci piraţii, printr-o manevră iscusită, tăiau în zigzaguri drumul corăbiei, aşezîndu-i-se în cale. Tînărul, înfipt bine sub prova înaltă, cedînd legănării şi revenind, îşi încleştase amîndouă mîinile pe securea puternică.

Deodată, un fulger se ridică şi căzu peste corabie. A fost o lucire năprasnică, din care o gheară puternică se înfipse în provă. Atunci Thrax îşi dădu seama de atac. Şi, ridicînd cu amîndouă braţele încordate securea, lovi cangea mai jos de vîrful ei de bronz. Lemnul se rupse în ţăndări şi „Amaryllis“, oprită o clipă, îşi reluă drumul.

Nu trecu însă timp nici cît să respire uşurat şi o a doua cange se înfipse în prova corăbiei. Thrax o frînse şi pe aceasta. Atunci luntrea din faţă îşi schimbă felul de luptă. Se lăsă să ajungă pînă lîngă corabie şi, cu iscusinţa unei pisici, un pirat mărunt şi hirsut, clătinat de mare şi orbit de spume, încercă să pună piciorul pe punte. Mai tîr-

ziu Thrax își amintea că i-a simțit răsuflarea scîrboasă în gură. Dar atunci, într-o deznădejde cumplită, ridică securea și lovi. I-a ciuruit sînge cald pe mîini și l-a ars o groaznică usturime în umărul stîng. Apoi, rănit, s-a prăbușit. Thrax apărase cu vrednicie corabia, căci pirații, neizbutind s-o oprească și biruiți de furtună, se risipiseră.

Cînd au strîns pînza în largul golf de la Tomis, soarele cobora înspre apus. Genaios își lăsă corabia la adăpost în radă, cu toți ai ei și, sprijinindu-l pe Thrax, cu nevoie de o legătură bună la rană, urcă încet drumul pînă în cetate, alături de sclavul acesta tînăr și curajos, pe care începuse să-l prețuiască.

Străzile înguste se cățărau spre miazănoapte pînă la zidul și turnul de apărare. La mijlocul așezării, în gîtuitura dintre apus și răsărit, în piața cetății, mărfurile erau puține, căci roadele pămîntului nu se iviseră încă. Mei, secară, pastramă veche, blănuri de lup și de vulpe, cîteva arcuri și săgeți și scule de pescuit, cu pietre grele de năvoade, găurite iscusit — asta era tot. În schimb, forfota neamurilor felurite împestrița locurile. Băștinași geți, cu cămăși largi, sciți cu căciuli ascuțite, greci, fenicieni, ba chiar și cîțiva egipteni se tocmeau între ei, înțelegîndu-se mai mult pe degete decît prin cuvinte.

Genaios și Thrax urcară încet pînă la templul Dioscurilor, Castor și Pollux, ținuți în mare cinste de tomitani. Fii ai lui Zevs, ei erau în același timp zei protectori ai marinarilor, ai ospeției și zeității siderale. La Tomis, steaua Dioscurilor se găsea săpată pretutindeni, pînă și pe greutățile cu care se măsurau mărfurile în piață.

O statuie mare a celor doi gemeni se afla în spatele altarului de jertfă din fața templului. Genaios se opri o clipă să o privească. Desigur, modelul era cel binecunoscut și la Sparta, și la Atena. Lucrătura însă era alta. Mai grosolană, mai puțin mlădioasă, fără deplina eleganță a mișcărilor și armonia volumelor. Pe cele două bonete ale zeilor,

stelele poleite luceau prea tare. Chiar aurul acesta, pe palide culori, dovedea un gust provincial. Şi cunoscătorul Genaios zîmbi cu îngăduinţă. Thrax, dimpotrivă, după ce privi îndelung statuia, zise cu o anumită aprindere :

— E făcută aici, la noi ! Îmi place !

Fără îndoială că tînărul admira cu mîndrie meşteşugul sculptorilor de pe aceste meleaguri. Cuvintele sclavului îi dezvăluiră lui Genaios felul de-a simţi şi a înţelege al lui Thrax, atît de deosebit de al lui, şi-i aminti, de asemenea, de viaţa cetăţilor acestora, care sporea, se îmbogăţea, se împlinea, viaţa pe care el o uitase în strălucirea îndepărtatei Atene. Acum îşi reamintea deodată, cu un sentiment ciudat de negustor şi de preţuitor de opere frumoase, de întîmplările care zdruncinaseră în ultimul timp mersul aşezat al lucrurilor la Histria.

Şi acolo, desigur ca şi aici, la Tomis, se iviseră meşteşugari de tot felul, tot mai pricepuţi, care cu munca lor înlocuiau mărfurile aduse fie din depărtările Miletului, cetatea de obîrşie, fie din Rhodos, fie din Atena. Stofe, mobile, unelte de tot felul — de meşteşugărie obişnuită şi pînă la arta aceasta ce dăltuise statuia Dioscurilor, şi se voia tot mai subţire — începuseră să se înmulţească în cetăţile pontice. Şi, o dată cu ele, cei ce le dădeau la iveală se înmulţeau şi ei şi căutau un drum mai bun spre viaţă.

Rămînea în Genaios, după ocolul gîndurilor acestea, ca un gol şi o nelinişte, ca o umbră nelămurită pe înlănţuirile limpezi. Dintr-acolo simţea el o nesiguranţă şi, în grija lui negustorească, un prăpăd ce ar putea veni...

Negustoria de la Tomis a lui Genaios cel bătrîn din Histria nu era departe de templul Dioscurilor. Avea două încăperi scunde, de piatră, din care una cu o tejghea deschisă la stradă, deasupra căreia se putea lăsa un oblon puternic. Împuternicitul lui Genaios era un anume Smikros. Corcitură cu vreun neam din cele multe de pe aici, Smikros

era un fel de pitic agitat și viclean, metec ca și stăpînul său.

Cînd l-a primit pe fiul acestuia, s-a aplecat adînc, sărutîndu-i poalele hainei. În înserarea de primăvară timpurie, o răceală umedă te înfiora, și umbrele amurgului începuseră să se strîngă prin colțuri. Smikros trase oblonul, aprinse un foc bun pe un grătar așezat sub o vatră într-un vas de bronz și, înfigînd o torță de pin rășinos în gheara de fier din perete, întinse masa. Pîine de mei, brînză și pește uscat, iar la sfîrșit un fagure de miere întreg a fost puterea ospătării lui Smikros.

Genaios privea împrejurul său în încăperea asta care semăna mai mult a magazie și, în bătaia luminii jucătoare a torței, el o văzu încărcată de mărfuri pe care, cu un an mai în urmă, chiar el le trimisese aici.

— Nici nu te-ai atins de ele? Așa negustorie știi tu să faci? rosti și se întoarse cu fața aspră și dojenitoare spre Smikros. Piticul se bîlbîi de cîteva ori fără să-și găsească vorbe, apoi ocoli cu un pas mărunt masa scundă din mijloc și, urcîndu-se pe un butuc de stejar, ca să pară mai înalt, stropși o iertăciune:

— Nu-s eu de vină! Meșteșugarii de aici fac și ieftine, și bune. Pe astea nu le mai cumpără nimeni. Și arătă, sus pe laviță, un șir întreg de vase ateniene.

Apoi coborî și se așeză liniștit, așteptînd hotărîrea lui Genaios. Acesta nici nu bănuise că se va întîlni atît de curînd cu faptele pe care le întrezărise cu cîteva clipe înainte în gîndurile lui neliniștite. Așadar, lucrurile se schimbaseră și vremuri noi se arătau. Pe alte rosturi aveau să se așeze de acum întreprinderile tatălui său. Dar care vor fi acelea și la ce aveau să se aștepte, căci, de bună seamă, dacă în mica Tomis lucrurile se petreceau astfel, cu atît mai mult aveau să se fi schimbat în puternica Histrie!

Un miros pătrunzător de oțet amestecat cu o buruiană amară venea din încăperea de alături,

unde un bătrîn priceput, chemat în grabă de Smikros, lega rana lui Thrax. În vremea aceasta, piticul nici nu clipea. Sta cu privirea aţintită, aşteptînd ca gîndurile lui Genaios să se preschimbe în vorbe. Cînd, după o lungă meditaţie, în care intra şi spaimă, şi regret, şi nesiguranţă, tînărul negustor se hotărî să vorbească, întrebînd, cuvintele lui Smikros porniră fără să se mai oprească, ca o fîntînă. Căută mai întîi fapte cu care să se dezvinovăţească ; povesti apoi despre iarna grea pe ţărmurile pontice lipsite de hrană, de atacul piraţilor şi, în cele din urmă, de neajunsurile pe care cetatea le făcea tot mai mult străinilor.

Erau şi lucruri deosebit de însemnate pe care Smikros, ca să le rostească, se apropie de Genaios şi, cu ochii închişi şi cu gura lîngă ureche, le mărturisi. Se zvonea — spunea el — că cei din Tomis au greutăţi tot mai mari cu noii stăpînitori ai pămînturilor de dincolo de ziduri, pînă în Histros ; se spunea că le-au urcat mult preţul arenzii şi că cetatea, care de sute de ani stă pe locul acesta, dar tot mai trebuia să plătească tribut celor ce stăpîneau coasta, nu-şi avea întreaga siguranţă.

Pe măsură ce piticul vorbea, creştea şi îngrijorarea lui Genaios, pentru care frumoasele zile de la Atena păreau lăsate în urmă nu de săptămîni, ci de ani. Un fior îl cuprinse şi, în întunericul neprietenos al încăperii, ceru să se aţîţe jeraticul de pe grătarul de bronz, cînd în liniştea uliţii pustii se auzi deodată un tropot de cal în goană. Apoi copitele bătură tot mai mărunt şi, frînată, fuga se opri în faţa casei.

Cînd, după multe precauţii şi tot atît de multe întrebări, Smikros lăsă oblonul să cadă şi deschise uşa, Genaios recunoscu pe Zoltes, sclavul lui Theodotos, marele stăpîn din Histria. Zoltes era get de origine. La Histria, statura lui înaltă, bine legată, faţa lui puternică, cu ochii limpezi şi buni, umbrită de gluga pe care o purtau băştinaşii, cu un fir roşu, tors în tighelul marginilor, pentru a arăta în slujba cui era, o ştiau toţi. Acolo unde apărea

Zoltes, din culmea puterii sale poruncea Theodotos.

Noul venit păru uimit de întîlnire. Punînd însă un genunchi la pămînt și făcînd să-i sune la șold sabia scurtă, rosti :

— Fericire și prosperitate, ție, Genaios, fiul lui Genaios !

— De ce mă saluți — îi răspunse acesta — ca pe un cetățean ? Nici tatăl meu, nici eu în Histria pontică, deși o îndestulăm cu bogății, nu sîntem decît niște străini cărora nu li se cuvine să fie salutați în felul acesta.

— Te înșeli, Genaios, fiul lui Genaios, sau atunci nu vei fi aflat că puternicul Theodotos i-a dat cetățenia deplină tatălui tău, răspunse Zoltes, ridicîndu-se.

Genaios, amintindu-și de vorbele de îndemn ale prietenului său Thrasybulos, simți o mare bucurie la vestea aceasta.

Prinzînd privirea întrebătoare a tînărului, solul continuă :

— Află că vremuri crunte s-au abătut peste cetatea noastră. Iarna a fost grea. Abia de cîteva zile gheața a crăpat și s-a desprins de la țărmurile noastre. Marea, mai mult ca oricînd, ne e dușmană. Nici jertfele aduse Afroditei, nici lui Apollon, tămăduitorul, n-au izbutit s-o îmbuneze. Templele, cele două, sînt pustii. Oamenii nu mai cred, și cei mari spun că altul ar fi zeul căruia ar trebui să i se aducă jertfă... Așa se aude !

Ascultînd povestea lui Zoltes, Smikros, piticul, holbă ochii dînd din cap, ca și cum toate acestea le-ar fi recunoscut acum, cînd celălalt le înșira.

Genaios, în schimb, se ridicase și făcea cîțiva pași între pereții încăperii scunde, așteptînd cu nerăbdare să treacă introducerea asta a lui Zoltes, cu zei neînduplecați și zei necunoscuți.

Simțea că în altă parte stă racila adevărată a vremurilor tulburi ce se abătuseră asupra Histriei. De aceea el zori vestea întrebînd despre ai lui,

despre sora lui, Crisis, despre tatăl său, despre treburile negustoriei lor.

— Sînt răvăşite toate — răspunse Zoltes — de răscoalele care au fost şi care nu s-au potolit încă. În atelierele voastre de pînze şi de plase, în depozitele de mărfuri străine, în schelele de călăfătuire, peste tot a pătruns răzmeriţa. De la voi au plecat sclavii urlînd, cu pumnii ridicaţi, pe străzile cetăţii. Apoi, coborînd glasul, sever şi aproape tăios : Şi se şopteşte că tatăl tău n-ar fi fost străin de începutul răscoalei.

Genaios se opri din mers şi-l privi aspru, aproape cu ură, pe sol. Smikros începu să rîdă, cu un rîs ascuţit de fiinţă mică, bătîndu-şi coapsele.

— Da, da — adause Zoltes — aşa ar fi început. De îndată însă ce Theodotos i-a dat cetăţenia tatălui tău, el s-a întors împotriva sclavilor. I-a sugrumat fără milă, a potolit puţin furtuna şi astăzi este sfetnicul cel mai apropiat al lui Theodotos. El a sfătuit să se bată monedă, ca să fie pe placul meşteşugarilor, care nu vor mai schimba în natură. Şi Genaios bătrînul mai are un gînd, pentru a cărui înfăptuire mă vezi aici. Mîine dimineaţă pornesc spre Callatis. Theodotos pofteşte pe conducătorii cetăţilor la un sfat, al cărui înţeles însă îmi scapă. Aceasta este taina tatălui tău şi a lui Theodotos. Va mai curge încă sînge în Histria noastră, dar familia voastră va urca spre strălucire, Genaios fiul lui Genaios !

Solul se lăsă apoi obosit într-un colţ şi, scoţînd dintr-o desagă de-ale gurii, începu să îmbuce.

Smikros trase oblonul şi casa se linişti pentru noapte, cu un singur opaiţ de veghe, aşezat pe o laviţă de piatră.

Genaios nu putea dormi. Urmărea cu gîndul cele petrecute la Histria şi, mai ales, purtarea tatălui său. Îl recunoştea în felul acesta de a se schimba de la o clipă la alta, fără remuşcare, urmînd numai chivernisirea treburilor sale cu lăcomia şi viclenia nu îndeajuns de domolite. Astfel a ştiut să-şi crească averea. Pe sclavi, mai hotărît decît alţii,

nu-i preţuia mai mult decît pe lucruri. Nici măcar umbră de înclinare, în răstimpuri cu totul rare, ca pentru fiinţe vii, care vorbesc, plîng sau rîd, bătrînul Genaios nu o avea. Chipul său cu barba ascuţită, inelată şi căruntă, cu sprîncenele ridicate peste ochii vineţi, îi dădea vicleanului negustor o înfăţişare de satir. Era lung, deşirat, de o slăbiciune cumplită şi se frîngea parcă în mişcări făptura lui osoasă, cu mîini pe care, ca albaştri cîrcei de viţă, se întindeau vinele printre oase şi tendoane. Întreaga lui fiinţă, înfăşurată în stofe scumpe, te îngrozea.

Fiul său îl vedea aievea şi îl aşeza lîngă icoana rotofeie şi plină de bunătate a lui Duris.

Simţămintele sale treceau de la ruşine omenească la recunoaştere şi aprobare aspră, negustorească. Simţea trădarea sclavilor de către Genaios cel bătrîn şi momirea binevoitoare a meşteşugarilor, după cum întrevedea trădarea de mînie a acestora de către acelaşi. Şi Genaios tînărul zîmbea îngăduitor şi aproape admirativ. Ridicat în alcătuirea fiinţei sale morale cu mult mai sus decît tatăl său, tînărul se afla totuşi neînchegat, lunecînd între gînduri şi sentimente potrivnice, peste a căror ascuţime, totuşi, amintirea unui vas frumos sau a unei statui admirate la Atena şi recenta mîndrie a unei libere cetăţenii punea o preţioasă alinare. Necumpănit în adîncul fiinţei sale, Genaios al lui Genaios nu putea să facă să biruie în el bunătatea pe care o întîlnise la Duris. Ea trece din cînd în cînd prin el, dar numai ca răbufniri, iute înecate în nepăsarea amatorului de frumos sau interesul negustorului şi stăpînului de sclavi. Şi zorile l-au prins obosit şi neliniştit, nici alături, nici împotriva tatălui său.

Călătoria de a doua zi pînă la Histria a fost uşoară. Plecaţi dis-de-dimineaţă, cu un vînt bun, puţin după miezul zilei au văzut răsărind din apele albastre ale Pontului, Histria, falnic ridicată pe peninsula ei. Pe măsură ce se apropiau se des-

luşea tot mai bine mulţimea strînsă pe diguri şi pe creasta zidului celui mare, deasupra căruia se ridicau albe, strălucitoare cele două temple: al Afroditei şi al lui Apollon tămăduitorul. În anul acela, Theoxenos era arhontele eponim, preotul zeului ocrotitor al cetăţii. Cobora şi el din acelaşi neam vechi al lui Theodotos, din unul din cele patru triburi miletane, de început. Rudenia nu-l făcuse însă cîtuşi de puţin îngăduitor cu Theodotos, primul magistrat de acum al cetăţii. Mai aprig chiar decît el în a păstra totul, putere şi avuţie pentru neamul lor, al celor cîtorva stăpînitori descendenţi din întemeietori, bătrînul preot se împotrivise cînd de curînd, cu un gînd de mlădiere politică în vederea unei meşteşugite uneltiri, Theodotos dăduse cetăţenia fenicianului Genaios cel bătrîn şi neamului său. Faptul acesta apropiase prea mult de ei şi mai ales de cultul cetăţii închinat lui Apollon pe un străin, care, orice ar fi făcut, trecea ca necurat în ochii lui Theoxenos.

Răzimaţi de vrejul înalt şi albastru al provei, în vîrful căruia strălucea lotusul aurit, Genaios şi Thrax priveau ţărmul ce se apropia, ţinta lungii lor călătorii. Auzeau foşnetul apei de-a lungul corăbiei şi întorceau din cînd în cînd privirea spre pînza de culoarea drojdiei de vin, rotunjită de puterea vîntului. Genaios îşi dădea seama că — scînteietoare de culori şi uşoară în lunecarea ei printre valuri — corabia lor era frumoasă şi stîrnea admiraţia mulţimii adunate. Şi tînărul armator era mîndru de aceasta. De bună seamă, fuseseră văzuţi şi recunoscuţi din depărtare şi pornise zvonul prin cetate de venirea lor.

Căci nu era îndoială că ei erau prima corabie care sosea la Histria după iarna îngheţurilor abia desfăcute şi a cumplitelor furtuni. Într-un anumit fel, deci, erau şi soli buni de vreme frumoasă. Ţărmul se apropia tot mai mult, încît se puteau desluşi costumele, ba — cu fiecare val lăsat în urmă — şi chipurile. Erau şiruri întregi de oameni

neliniştiţi, care-şi vorbeau între ei, gesticulau şi făceau semne din depărtare. Pe Genaios cel tînăr priveliştea aceasta, în mîndria lui neţărmurită, îl fericea. Se simţea într-un fel aşezat în admiraţia mulţimii, care abia îl aştepta să-l laude şi să-l preamărească. Zîmbi acestui gînd şi-şi încordă întreaga fiinţă pentru ca, la rîndul său, să se înfăţişeze mîndru şi puternic mulţimii.

Pilotul strînsese pînza şi lăsase numai lopeţile lungi să bată ritmic în amîndouă bordurile corăbiei. Erau atît de aproape, încît se auzeau glasurile şi larma cetăţii, strigătele de pe uliţi şi urletele groase ale gloatelor (nu se ştia de ce), cînd „Amaryllis", mîndra corabie, primi o lovitură de moarte. Un piept puternic de la fund îi lovi şi îi îngropă adînc în nisip prova sub apă. Nava se clătină, ruptă din plutire, şi sub greutatea încărcăturii se plecă pe o coastă, astfel că numai cîteva palme mai despărţeau apa de copastie. Cu un sunet sec de lăstăriş ce se doboară, toate vîslele de stejar din bordul aplecat se prefăcuseră în ţăndări. Marfa se răsturnă într-o parte, iar oamenii alunecară pe puntea înclinată.

De pe zidurile Histriei s-au ridicat atunci urlete ale mulţimii, care, agitată, se rupse în pîlcuri, ca un şirag. Apoi se opri o clipă şi porni iar în grupuri de cîţiva inşi la lotci şi la bărci.

Cei de pe punte, şi în primul rînd Genaios, tălmăciră mulţimea aceasta ca pe un ajutor. Curînd însă, spre marea lor surprindere, aveau să-şi dea seama că se înşelaseră. Un înotător, apărut lîngă bordul înclinat al corăbiei, le strigă puternic :

— Fugiţi, sînteţi în primejdie !

Genaios n-a înţeles prea bine de ce, dar a ascultat. Cu o luntre mică pe care o avea la bord, el cu Thrax şi cei doi mimi, fără nici un vas de preţ sau vreun alt lucru la care ţineau, s-au strecurat, fără să fie recunoscuţi, prin mulţimea de bărci ce se îndreptau spre corabie. Şi, ieşind dincolo de farul cel mare, au ajuns pînă în afară de zidurile

cetății, la un mic golf cunoscut de Genaios, nu departe de un sat de pescari, unde au așteptat să treacă noaptea.

După înăbușirea sclavilor, Genaios cel bătrîn, apărîndu-și interesele negustorești și ca recunoștință pentru cetățenia dobîndită de la Theodotos, încercase să-i sugrume și pe meșteșugari. Fuseseră lungi tratative între cele două părți, în care meșteșugarii de tot soiul — pietrari, olari, curelari, armurieri, țesători, dulgheri, împletitori de plase, croitori, cizmari — ceruseră lui Genaios, pentru asigurarea muncii lor, să scadă prețurile sub ale lor la toate mărfurile străine din depozitele sale, sau cel mult să le vîndă cu prețul mărfurilor băștinașe și, mai ales, să nu mai aducă nimic din afară.

Genaios cel bătrîn făgăduise cu un zîmbet șiret și cu un clipit al ochilor săi vineți. Dar chiar în noaptea ce a urmat și a premers sosirii corăbiei „Amaryllis" a adus sclavii din crescătoriile de animale și cherhanalele de pescuit, străini de cetate, neștiutori și sălbăticiți și, sub biciul vechililor săi vătafi, i-a pus să nimicească și să sfarme, să rupă și să ardă toate mărfurile meșteșugărești. Cînd s-au ivit zorile, în Histria singurele mărfuri care mai puteau fi scoase în piață erau ale lui, iar prețurile ale poftei sale.

În dimineața aceea, cetatea începuse să geamă și să scrîșnească din toate colțurile ei. Orice viață se oprise. Mărfurile lui Genaios fuseseră la rîndul lor sfărîmate și nimicite. Pe ulițe începuseră să alerge alaiurile răzvrătite, bogații se închiseseră în case, iar Theodotos, el însuși, cu ai lui, întovărășit de Genaios, se refugiase în templul lui Apollon tămăduitorul. Un armurier vestit, Homericus, se așezase în fruntea răscoalei meșteșugărești. Își golise atelierul, dînd fiecăruia fie o suliță, fie o secure, fie o sabie. Purtînd un ciocan enorm de cîteva puduri, Homericus pornise în fruntea mulțimii.

Atunci a apărut „Amaryllis“ pe zare. Corabia a fost recunoscută de îndată. Homericus a numit-o și a urlat că e plină cu marfă străină. În tumultul acesta, Histria întreagă ieșise pe ziduri să o primească cu ură și cu revoltă. Refugiații din templu urmăreau înspăimîntați apropierea.

În clipa în care mulțimea nu ajunsese în port, iar Homericus, ajutat acum de Hermaphilus, curelarul, îmbrînceau paznicii și sulițașii, urlînd și chemînd poporul de meșteșugari și negustori după ei, cei din templul lui Apollon tămăduitorul s-au privit lung unul pe celălalt. Theodotos a întrebat din ochi pe Genaios cel bătrîn, mai mult decît pe un sfetnic, ca pe un dascăl înțelept, iar acesta a încuviințat dînd din cap, arătînd astfel că sosise clipa hotărîtoare. De aceea, urcînd pe coasta digului celui mare, care în fața templului domina portul, locul cel mai înalt al acropolei histriene, și rezemîndu-se de uriașul basorelief de bronz, purtînd pe el un vultur cu un delfin în gheare, stema Histriei, Theodotos ridică brațele, cerînd tăcere. Din loc în loc, de-a lungul scărilor pînă la cheiuri, slujitorii, așezați la cîte cincizeci de pași, imitară gestul primului magistrat.

Mulțimea se opri o clipă, așteptînd să vadă ce are să se întîmple. Atunci Theodotos, cu o vădită stîngăcie și încetineală, vorbi :

— Să fie, histrioți, corabia aceasta încărcată cu marfă străină, ultima ! Homericus rîse și huidui. V-o făgăduim ! Așa să fie ! reluă Theodotos. Bunii noștri meșteșugari să ne îndestuleze și să trăiască din munca lor. Și asta să fie ! Dar nu uitați, dragii mei, că nenorocirea celei dintîi corăbii de primăvară, ca și altele dinaintea înghețurilor din ăst an, ne-a vestit o voință năprasnică : moare portul nostru cu încetul ! Faptul acesta trebuie să-l primim ca pe o pedeapsă. O mînă puternică se lasă asupra noastră și ne desparte de marea liberă, drumul larg al bogăției noastre...

Și Theodotos tăcu. Pe fața lui palidă și pînă în inelele bărbii argintii picurară broboane de su-

doare. Chitonul său bogat, brodat cu himere în chenare de aur, nu izbutea să ascundă în faldurile largi stîngăcia fricoasă a bătrînului. Arhontele acesta de vremuri liniştite nu era făcut, din vîrful bogăţiilor sale, să dea piept cu mulţimile. Se vedea desluşit că nu mai ştia ce să spună. Născocise cîteva cuvinte pe idei care nu erau ale lui, şi din golul ce i se făcuse în minte nu mai putea culege nimic. S-a simţit o clipă, în primejdioasa tăcere ce se făcuse, că mulţimea le scapă din mînă celor ce voiau s-o stăpînească. Şi, neputincios, Theodotos ridică braţele încă o dată, mai mult de deznădejde decît a porunca.

Atunci Genaios cel bătrîn urcă, sigur de el, pînă lîngă stema cetăţii. A fost primit cu huiduieli, cu strigăte de tot felul, de mînie sau de batjocură. Cîteva pietre loviră chiar în zidul de dedesubt, iar altele îi căzură la picioare. Netulburat, el a zvîrlit cu vîrful piciorului pietrele înapoi. Deşirat cum era, strîns în mantia lui de culoare închisă, părea un vultur ce aştepta clipa să-şi lovească prada. Încrucişase braţele şi se uita peste mulţime pînă la corabia răsturnată, căreia îi căzuse pînza ruptă. S-a dat atunci o luptă de întrecere în răbdare şi curaj între Genaios şi mulţime. Aşteptau să se înfrîngă unul pe celălalt. Şi omul a înfrînt. Impunea prin semeţia lui, iar mulţimea, şi chiar Homericus, au tăcut. Voiau parcă să vadă pînă unde are să ajungă îndrăzneala bătrînului. Şi cînd în cele din urmă murmurele se pierdură şi nu mai rămăseseră decît ici, colo, cîte un chihot, Genaios, puternic şi răsunător, vorbi :

— Oameni buni ! Omorîţi-mă dacă vreţi, dar nu ne împiedicaţi să scăpăm cetatea ! Cetatea nu e numai a voastră ! Vreţi să prădaţi corabia ce stă colo răsturnată, ca un semn al unei mari nenorociri spre care ne stăruie şi gîndul, şi puterile ? Luaţi-o ! E a mea ! Daţi-i foc, sărăciţi-mă, ardeţi-mi casa, hambarele, mărfurile, faceţi-vă poftele cu mine şi averea mea, dar nu fiţi surzi, nu fiţi orbi, nu fiţi

nebuni și ticăloși cu voi înșivă și cu urmașii voștri. Ați auzit și o știți cu toții : portul nostru moare. Corăbiile se răstoarnă. E o primejdie ce-l pîndește din fund. Crește mîlul, și nisipul, neîncetat. Într-o zi, cetatea va muri înăbușită... alba și mîndra Histria, ruptă de valurile mării, va fi o ruină poate pe marginea unui lac. Și cui i se va datora această tristă și neîndurată minune ? Și de ce să n-o spunem, această pedeapsă ?...

Și Genaios lăsă să-i cadă vorba pe întrebare, cu gînd chibzuit, pentru ca tăcerea să miște și să frămînte cugetele. Atunci se ridică din mulțime un glas :

— Histrosului, marelui fluviu i-o datorăm. Dar ce-oți fi vrînd ? Să ne mutăm cetatea ? Prostii !

Murmure se născură din nou, cu rîsete în ele. Genaios însă nu se lăsă descumpănit. El le acoperi cu glasul său puternic.

— E adevărat, marele fluviu e de vină ! Dar marele fluviu, și el, de cine ar putea asculta să se abată și să-și risipească nisipurile în adînc ? De cine ascultă izvorul abia născut și oceanul ce-ncinge pămîntul ? De cine ascultă și lacul, și gîrla, și cutremurele de pămînt ? Cine e înfricoșător și puternic ca Zevs în carul său de aur cu cai cu copitele de bronz. Cine trimite în furtună tauri și monștri ? Cine zguduie lumea și o mîngîie și o îmbogățește apoi cu zămislirile din buruieni pînă în dobitoace ? Cine e sălbatic și bun, întunecat și luminos ? Zeul părinților noștri, Poseidon, Taurul Mării. Voi l-ați uitat, histrioți ! Cei din Corint și Rhodos — nu ! Ei îi cunosc puterea și i-o cinstesc. Și iată-ne ajunși astăzi să ne plecăm și să ne reîntoarcem spre cel părăsit pe nedrept, care cu mult în urmă spre țărmurile astea pustii a ajutat în îndrăznețele lor călătorii pe străbunii voștri. Greșeala voastră o simțiți și o vedeți în portul acesta, care din mînia lui are să ajungă o băltoacă. Întoarceți-vă spre Poseidon, histrioți ! Trebuie să vă duc eu spre zeul vostru adevărat, eu, un străin ?

Şi Genaios, ridicînd braţede cu mînecile sale largi şi întunecate, era, într-adevăr, ca un vultur care sta să-şi ia zborul.

Cuvintele sale au răscolit şi au amuţit mulţimea. Părea că, în sfîrşit, o stăpîneşte, cînd de pe digul ce cobora spre templu, un glas ascuţit, zgîriat, se făcu auzit :

— Nu vă lăsaţi rătăciţi, histrioţi ! Temeţi-vă de Apollon tămăduitorul. El v-a ocrotit cetatea pînă acum şi tot el vă va arăta calea ce aveţi de urmat.

Era glasul lui Theoxenos, preotul cel mare. Frînt şi ghebos, bătrînul se cocoşase pe toiagul său, cu care bătea mînios în piatră.

— Sînt arhontele eponim şi marele preot ! Eu dau numele anului acesta şi nu vreau să rămînă blestemat ! Sînt preotul lui Apollon !

— Şi mîine vom avea încă un preot, al lui Poseidon, alături de tine şi de cel al Afroditei, răspunse tunător Genaios. Poseidon e zeu mare, cu două luni închinate în an, una de putere, în inima iernii, şi alta de blîndeţe, în vara înflorită. Ca şi Poseidon Heliconios, Taurul Mării va fi cinstit şi de voi, cum a fost cinstit de părinţii şi strămoşii voştri. Şi Apollon, şi Poseidon s-au înţeles bine întotdeauna. N-au zidit ei meterezele Ilionului ? De ce să nu ne scape şi cetatea noastră ? Bătrînul fenician îl cunoştea bine pe Homer şi mulţimea a fost impresionată de atîta ştiinţă a poeziei şi a religiei.

Atunci răsună un glas ca o goarnă : al treilea şi cel mai puternic. El venea de lîngă far, stăpînind întreaga întindere de apă şi piatră.

— Priviţi-mă, histrioţi — strigă el — sînt Zoltes cel cunoscut de toţi !

— Slugă ! îi răspunse deodată Homericus, ca o palmă să-i închidă gura.

— Da, slugă din nevoie pînă ieri, armurierule, stărui Zoltes. Astăzi însă, alături de voi şi duşmanul celor de sus. Nu vă lăsaţi înşelaţi ! Şi braţele lui puternice se ridicară ameninţătoare împotriva celor de pe creasta zidurilor.

A fost o uimire în întreaga mulţime de schimbarea aceasta. Dar cel mai mirat de neaşteptata intervenţie a lui Zoltes a fost Theodotos.

Mulţimea, interesată de cearta asta ce venea din trei părţi, întorcea ca un singur om capetele cînd spre Genaios, cînd spre Theoxenos, cînd spre Zoltes. Cel ce o stăpînea acum era Zoltes. Acuzările lui făţişe şi revolta trebuiau să aibă necunoscute, dar tari şi adevărate temeiuri. Ele convinseră şi îl apropie deodată de simpatia celor mulţi. Nu putea să nu vorbească adevărat cînd striga fără nici o teamă :

— Totul e o înşelăciune, histrioţi ! Şi în zeii lor vechi, ca şi în cei noi, nu se ascund pentru noi decît aceleaşi lucruri : jujăul, biciul, lanţurile şi moartea. Astea le-am văzut de curînd ! Şi dacă nu aveţi încredere în mine, atunci aveţi în Homericus.

Zadarnic, mai ales Genaios, a căutat să-l înfrunte. Zoltes îl biruia. Mulţimea începuse să freamăte la glasul lui puternic :

— Corabia din faţă nu e mişelia lor cea mare. Despre altele veţi afla !

Homericus, mirat foarte, a strigat :

— Aşa e ! Azvîrliţi-vă asupra ei, histrioţi !

Mulţimea s-a aruncat asupra corăbiei cu tot ce a putut să ajungă pînă la ea şi a sfărîmat, şi a rupt, şi a nimicit. Au căzut pradă furiei sale frumoasele vase ale lui Duris pentru Tanusa şi statuile de lut şi marmură, şi stofele lui Genaios cel tînăr, şi a ispăşit şi pilotul. În amurg şi în noaptea întreagă, în faţa cetăţii, unde din cînd în cînd se mai auzea murmurul mulţimii, „Amaryllis“ a ars cu flăcări înalte, ca o torţă înfiptă în mare.

IV

Neaşteptată fusese primirea. Tulburarea tînărului Genaios îl cuprinsese şi din fapte, dar mai ales de neînţeleasa purtare a lui Zoltes. Pe drumul

ocolit, ales a doua zi de tînărul călător ca să intre în cetate, el se opri din cînd în cînd pentru a privi cu bucurie aşezarea copilăriei şi tinereţii sale. Căci pentru Genaios întîmplările, oricît ar fi fost de cutremurătoare, nu împiedicau legătura cu făgaşul tuturor lucrurilor, cu lumea înconjurătoare prin care trecea. De aceea el cuprinse cu desfătare priveliştea din jurul Histriei. Erau ierburi proaspete ce creşteau de la subsuoara istmului spre întinsul pămînturilor şi pădurilor de stejar, ierburi ce se schimbau într-un mohor sîngeriu, peste care pulberea de sare şi subţirile văluri ale ceţii matinale puneau ireale ape argintii. Din cînd în cînd, peisajul se rupea în ochiuri de apă, un fel de lacuri sărate şi translucide, în care Genaios reînchipuia joaca primei sale adolescenţe. Într-acolo treceau în dimineaţa aceasta de primăvară cîrdurile de raţe, de lebede şi de pelicani, care poposeau sau zburau mai sus, spre delta marelui Histros. Se vedea de departe cum coborau călifarii arămii sau albi, cu un pieptar de purpură şi cu zborul greoi. În fund, pădurea începea să se lege, deasă şi întunecoasă, trăgînd o perdea, dincolo de care erau lanurile moşiilor histriene, cu bordeie în pămînt, cu cîteva fumuri sărace iarna şi cu sclavi. Aceştia, amestecaţi cu ţărîna, se năşteau, trăiau şi mureau acolo, dacă nu erau vînduţi cînd se înmulţeau prea mult sau cînd regele Tanusa nu mai purta războaie cu vechii geţi, sau nu mai vrea să dea din prizonierii pe care îi făcuse.

Popasurile drumului de reîntoarcere îl bucurau pe Genaios pentru că amînau clipa lămuritoare a tuturor întîmplărilor, clipa aspră şi hotărîtoare. Thrax şi el încerca aceeaşi dulceaţă a reîntîlnirii cu locurile natale, numai că pe el îl furau gîndurile mai departe, spre munţii şi pădurile din cotul de miazănoapte al Histrosului, unde nădăjduia că mama sa mai trăieşte. De acolo se vedea ca altădată urcînd şi coborînd pe ape pînă în inima Daciei, întovărăşindu-şi de atîtea ori fraţii mai mari, cînd aceştia purtau negoţ cu ţesături şi podoabe greceşti,

schimbate în tîrgul Histriei pentru vînat, miere şi fructe. Singuri cei doi mimi, Philipos şi Sofron, rămîneau străini de toate, copleşiţi de un simţămînt de îngrijorare şi de frică. Se strîngeau unul lîngă celălalt, nu scoteau nici o vorbă şi-şi ţineau aproape boccelele cu sculele meseriei. Şi după dese popasuri, călătorii îşi văzură de drum mai departe.

Astfel trecură cu grijă printre aşezările mărunte de dincolo de zidul de apus al cetăţii. După ce „Amarillis" fusese dată furiei poporului şi după ce Zoltes dispăruse fără urme, din cîte putuse afla Genaios prin cîrciumi şi prin negustori, după noaptea aceasta cetatea se potolise oarecum din clocotul ei. Homericus se întorsese la ilăul său şi, în lipsă de un gînd şi o voinţă puternică, mulţimile păreau că se domoliseră, într-o aşteptare despre care nimeni nu ştia însă ce avea să aducă. Un singur lucru rămăsese stăruitor : un blestem sau o înjurătură după firea fiecăruia împotriva noului cetăţean Genaios cel bătrîn, sudalme pe care fiul său le culegea de pe toate buzele.

Din ascunzişurile lor, meşteşugarii scoseseră o marfă nouă, cu care învioraseră tîrgul. Şi tot cartierul acesta mărginaş de negustorie locală prinsese iar viaţă. Se vindeau de toate : blide şi candele de lut ; cizme înalte rău tăbăcite, pentru noroaiele de dincolo de zidurile cetăţii ; stofe de lînă bună, ţesute aici, dar pătate de culori îndoielnice ; cuţite, săbii şi securi cu buza albă de ascuţişul subţire ca un fir de păr ; arcuri de alun şi de corn cu coardă tare şi zbîrnîitoare din maţe de peşte, şi leacuri de la venin de viperă pînă la licoarea amară şi adormitoare de mac. Uliţele înguste erau zgomotoase şi plutea deasupra lor un miros greţos de prăjeală de peşte, de ulei ars şi de vin acru şi ieftin, stors din cîteva viţe plăpînde şi rău îngrijite de prin partea locului.

Amestecaţi şi pierduţi în mulţime, întîrziind prin răscruci şi venind iarăşi la ai lor, Philipos şi Sofron păreau renăscuţi. Tîrgoveţi înrăiţi, viaţa aceasta a cetăţii — multiplă, haotică şi puternică — avea o

mare înrîurire asupra lor. Prindeau cu o ureche dibace orice zvon de cîntecel popular şi se opreau să-l asculte, deşi desluşeau mai greu dialectul din partea locului. În toate era însă vorba de acelaşi Genaios, şi nu în felul cel mai ademenitor. Îi simţeai pe mimi cum erau înclinaţi să fure cîntecele astea şi să facă din ele cine ştie ce poznă. Dar se opreau deodată, priveau unul la altul şi amîndoi la Genaios cel tînăr. Un fel de ruşine şi recunoştinţă pentru binefăcătorul lor îi cuprindea. Acesta, prinzîndu-le cuviinţa, ca să le arate că nu se mînie şi că, dimpotrivă, îi îndeamnă, se apropia şi asculta şi el cîntecul purtat din gură în gură împotriva tatălui său.

Şi aşa, zbuciumaţi şi clătinaţi de mulţime, nerecunoscuţi de nimeni, au pătruns în cetatea propriu-zisă. O lespede înaltă stătea de-a curmezişul, ca un prag în poarta cetăţii. Două şanţuri o tăiau pentru roţile căruţelor care să pătrundă pe strada largă, pietruită cu lespezi de marmură, ce ducea înspre acropolă şi înspre temple. Strada cobora pînă în port, după ce mai înainte se lărgea într-o piaţă, o agora. Acolo, deoparte, spre mare, era casa bogată a lui Genaios cel bătrîn, iar de partea cealaltă, împrejmuit de grădini, palatul regelui Tanusa.

Ca orice casă elină, casa bătrînului armator părea mai degrabă o mică cetate închisă spre stradă cu ziduri înalte, cu o poartă numai spre o grădină interioară, cu un peristil ocolind toate laturile. Camerele ce dădeau spre colonada aceasta aveau grele perdele de purpură şi mătase, bătute pe poale cu tablă de aur. Erau adaose obloane groase de stejar, ce se puteau strînge pentru asprimele vremurilor de pe ţărmul Pontului Euxin.

La această arhitectură tradiţională, elină, gustul oriental al lui Genaios cel bătrîn adăugase culoare multă şi materiale felurite şi străine. O faianţă luminoasă, polihromă, închipuia podoabe bogate în pragurile camerelor, pe cornişe şi mai ales în bazinul din mijlocul grădinii, în jurul căruia totul se acoperea cu mozaic. Plantele ornamentale, plă-

pînde erau scoase din pivniţe calde, luminate pieziş, pentru a nu-şi pierde încropeala aerului, şi aşezate în dimineaţa de primăvară în jurul peristilului.

La această îndeletnicire gingaşă, liniştit, l-a găsit tînărul călător pe tatăl său. Urmărea atent cum sclavii cărau hîrdaiele grele cu arbuşti involţi, cu flori albe şi parfumate. A făcut numai un semn de recunoaştere uşor, ca pentru un străin, şi apoi l-a lăsat pe fiul său să aştepte.

În mijlocul curţii, lîngă bazin, zăcea un bătrîn cu picioarele strînse de un butuc. După obiceiul oriental, în casa lui Genaios pedepsele se ispăşeau în aer liber, într-un colţ de curte sau la o margine de drum, dacă era la ţară. Carcere nu erau. Sclavii cu fapte mai grave, osîndiţi la moarte, se otrăveau sub ochii stăpînului şi ai celorlalţi sclavi ai casei, spre adeverire şi înfricoşare.

Pe bătrînul acesta cu plete lungi şi barba căruntă Genaios cel tînăr îl cunoştea foarte bine. Era Aetas, sclavul cinstit pe care stăpînul îl pusese vătaf peste cherhanalele şi uscătoriile sale de peşte de pe malul Histrosului. Vina lui fusese că sclavii aduşi de acolo de Genaios cel bătrîn să fărîme mărfurile meşteşugarilor histrioţi, odată întorşi la treburile lor, se răsculaseră. Rupseseră plasele, sfărîmaseră grătarele, răsturnaseră în apă butoaiele cu sare, luaseră în stăpînire lotcile şi porniseră unde or vedea cu ochii.

Acum bătrînul armator era mulţumit de aşezarea hîrdaielor sale. Se înduioşa de frumuseţea florilor, pe care le aspira cu nesaţ, şi în trecerea de la un arbust la altul se oprea o clipă, privea spre Aetas, îl călca pe degetele mîinilor sau îi dădea cu piciorul în umăr şi trecea mai departe, închizînd ochii şi aspirînd florile cu îmbătare.

Să fi simţit el privirea grea a fiului său, care fără nici o vorbă îl urmărea ? Căci, oprindu-se deodată din delectările sale şi apropiindu-se cu un pas liniştit, rosti cu putere tînărului în faţă, arătîndu-l pe Aetas :

— Şi tu, şi el aţi greşit ! şi începu să-l dojenească aspru de călătoria aceasta rău pregătită, de alegerea nepricepută a piloţilor, care n-au măsurat la vreme adîncimea, şi de plata pe care Tanusa, regele neiertător, aflase că i-o cere pentru marfa pierdută.

Tînărul presimţise clipa aceasta, dar nu chiar atît de aspră şi respingătoare. El stătu să cîntărească dacă trecerea de la duioşie pentru flori la cruzime pentru oameni face parte sinceră din firea tatălui său, sau e numai un joc în care-l ştia atît de priceput şi îndemînatec. Dar la ce i-ar mai fi folosit să ştie ! Faptele rămîneau aceleaşi, şi Genaios cel tînăr, jignit şi mîhnit, căuta în el ceva cu care ar fi putut răspunde. Atunci îi răsunară în urechi cîntecele de batjocură împotriva tatălui său de-a lungul cetăţii. Nu ştia bine, cînta în el sau cînta aievea, cîntecul acesta venind ca un răspuns potrivit mîniei sale. Îşi dădu seama în cele din urmă că îngăimarea era, într-adevăr, deoarece bătrînul însuşi se opri să o asculte. Tînărul recunoscu glasul gros al lui Philipos şi glasul subţire şi împleticit al lui Sofron. Mimii, sfioşi, rămăseseră lîngă poarta de la intrare şi încercau faţă în faţă, cu jocul mîinilor şi al privirilor, să închege o poznă de-a lor, jucată pe cîntecul popular. Thrax, aşezat lîngă prag, cu picioarele încrucişate, îi urmărea desfătîndu-se.

De bună seamă, bătrînul Genaios bănui cîntecul că vine de dincolo de ziduri. Îl auzise de atîtea ori şi se silise să-l lase să treacă pe lîngă el fără să-l tulbure. Dar nu izbutise. Acum, răsunînd într-o nouă împrejurare, bătrînul îi simţi greutatea sporită şi privi lung şi cercetător înspre fiul său. Voia să ştie ce se petrecuse în celălalt. Îl auzise şi el ? Şi dacă îl auzise, ce credea ? Dar tulburarea aceasta la o fire tare ca a lui n-a ţinut decît o clipă, în care se hotărî să tragă un semn de putere şi din întîmplarea aceasta nesigură. De aceea, cu glasul cel mai liniştit, zise :

— Mă urăsc, ştiu, şi oarecare dreptate au şi ei ! Se sili apoi să rîdă zgomotos şi să acopere cîntecul.

Vorba aceasta ciudată, în care era şi fală, şi vicleşug, se cerea lămurită. Şi bătrînul simţi lucrul deîndată. De aceea el povesti toată întîmplarea trecută pusă la cale şi în cele din urmă stăpînită de el.

— I-am frămîntat — zise el şi-şi deschise şi închise pumnii de cîteva ori — de la ticăloşii de sclavi pînă la cei mai mari. Crezi că altfel aş fi dobîndit ceva ? Şi pe zei, şi pe oameni trebuie să-i sileşti... şi se opri o clipă. Scutură uşor de pe poalele hainei sale de culoarea stînjenelului ţărîna căzută din hîrdaiele mutate, se uită lung la fiul său şi adause :

— Te miri ? Află că-i pomenesc şi eu cîteodată pe zei cînd am nevoie nu de ei, ci de prostia celor care cred în ei.

Şi povesti amănunţit cum al lui fusese gîndul să se reînvie şi să se statornicească cultul lui Poseidon, vechea divinitate miletană, a întemeietorului cetăţii. Era un lucru nou, spunea el, care îi va depărta pe toţi de cele vechi. Planul său era mare şi însemnat ; el avea să dea de lucru la toată lumea. Un templu închinat lui Poseidon trebuia să se ridice. De două ori pe an aveau să fie sărbători, căci lui Poseidon îi erau închinate două luni de cinstire : una de iarnă şi alta de vară. Alaiuri aveau să se alcătuiască, curse şi întreceri. Zidari, lemnari, dulgheri, cizmari, ţesători, croitori, olari, fierari, toţi aveau să lucreze, să cîştige, să uite şi să tacă.

— Numai doi îmi scapă şi mi se vor ridica împotrivă, adause bătrînul : unul e Theoxenos, cu interesele lui de neam vechi şi bogat, care va încerca să mişte mulţimile pentru Apollon tămăduitorul, pe care-l slujeşte. Pe preotul ăsta voi şti însă să-l cuminţesc. Celălalt, mult mai primejdios, e Zoltes !

Genaios cel tînăr deschise ochii mari, nerăbdător să afle, în sfîrşit, taina solului pe care-l întîlnise la Tomis.

— L-am trimis — continuă bătrînul — cu porunca lui Theodotos pentru că voiam să dau mai multă greutate gîndului cel nou, cultului lui Poseidon.

L-am trimis, așadar, să cheme lîngă noi și pe cei din Tomis, și pe cei din Callatis. Ce vor fi răspuns nu știu, căci Zoltes s-a întors ca dușman, a asmuțit mulțimea împotriva noastră și s-a făcut nevăzut. Apoi, după o pauză, bătrînul reluă : Dacă Smikros n-ar fi sosit acum cîteva clipe în cîrca unui călăreț scit, am fi orbecăit încă în întuneric. Se pare, ne-a povestit piticul, că Zoltes ar fi întîlnit pe drum înspre Callatis, într-un convoi de sclavi trimiși pe jos, spre vînzare, pe doi dintre frații lui mai mici. Tanusa dă raită din cînd în cînd cu oamenii lui prin satele și bordeiele băștinașilor din pădurile de la miazănoapte și culege flăcăi din ăștia. Și întîlnirea cu frații săi trimiși la vînzare a schimbat în Zoltes supunerea în mînie ! Zoltes, știindu-i pe Theodotos și Tanusa legați între ei cu multe interese, și-a dat seama că nu se putea ca cel dintîi să nu fi știut de fapta celui din urmă. Astfel, aprins de ură, s-a întors împotriva noastră... O ! spurcată lăcomie a lui Theodotos !

Întîmplarea aceasta îi deschise tînărului Genaios priveliștea sălbatică a răpirilor și înrobirilor băștinașilor de noii cotropitori, greci sau sciți, sau amîndoi la un loc. El își reaminti de povestea lui Thrax, furat cu ani în urmă din bordeiul mamei sale, din care tatăl lipsea de mult, iar frații mai mari erau plecați. Faptele tari erau aproape de el. Și, deși prin tăcerea sa îl lăsa să creadă pe tatăl său că a prins împrejurarea în înțelesul ei de luptă cu ticăloșii ridicați împotriva intereselor lor, Genaios cel tînăr simți în el întîrzierile care în fața faptelor nedrepte stăruiau mai mult în simț decît în minte. Depărtat de lumea tatălui său prin gust și învățătura la Atena, Genaios cel tînăr simțea că se depărtează acum de ea, aici, printr-o înclinare nouă, pe care o întrezărise cîndva, dar nu o simțise încă. De aceea, întîia lui pornire și rugăminte a fost pentru liberarea lui Aetas. A știut să îmbrace cererea în cuvinte ce se legau de interesele negustoriei lor. I-a arătat tatălui său că nu e bine să lase bogățiile de pe malurile Histrosului lipsite de priceperea

şi devotamentul bătrînului Aetas şi că acesta, din acelaşi neam cu Zoltes, cunoscînd bine locurile, ar putea să dea ascunzişurile primejdiosului fugar.

Bătrînul negustor se înduplecă şi porunci să i se dea drumul lui Aetas din butuc.

După ce le orîndui un culcuş celor doi mimi, lăsîndu-i liberi să umble prin cetate, dar oprindu-i de a mai cînta cîntecele împotriva tatălui său, Genaios cel tînăr, amînînd să vorbească bătrînului despre olăritul cel nou ce-l pusese la cale, îl dădu pe Thrax în seama bătrînului Aetas să-l întovărăşească spre miazănoapte, spre colţul Histrosului şi spre munţi, unde în pădurile de stejar se ascundeau, oropsite, bordeiele băştinaşilor.

V

Drumuri croite nu erau. Un şleau doar, pe pămînt negru, care se pierdea fie pe nisipul umed al plăjilor, cînd dădea spre mare sau spre lacuri, fie sub înăbuşeala verde, crescută nebuneşte din ferigi şi lipan, cînd dădea spre geana pădurilor şi urca la munte. Mergeau tăcuţi, unul după celălalt, Aetas şi Thrax, trezind şopîrlele şi înspăimîntînd aricii.

Thrax se oprea din cînd în cînd să asculte cîntecul păsărilor. Atunci bătrînul, fără să rostească un cuvînt, începea să fluiere la fel cu pasărea ascunsă în copaci. Pasărea tăcea, minunată şi ea, ca şi Thrax, de soaţa aceasta venită la timp să-i răspundă cine ştie ce pe limba ei păsărească. Soarele începuse să crească şi cădea greu şi cald pe cefele călătorilor.

Au pierdut marea şi au făcut un cot larg la stînga. Intraseră acum pe cline de munte unde făgetul gălbui, crud şi proaspăt, se amesteca în pete cu stejarii viguroşi, care urcau deşi ca o coamă. Şi

abia aici n-au mai găsit nici drum, nici potecă. Au mers așa pînă într-un luminiș, de unde, printre stîlpi albi de trunchiuri de mesteacăn, se zărea puțin mai la vale limpezimea unui lac neted și plin de soarele slab și roșietic, începînd să coboare înspre apus. Și acolo au hotărît să poposească.

Thrax căuta vreascuri pentru un foc de pus sub ulcelele lor, cînd, ascuns într-un aluniș, găsi un vas mare, adînc, cu trei picioare, un fel de ceaun, negru încă pe fund de un fum proaspăt. Și nu departe de el, aruncături de oase de pește, unele mai vechi și albite, altele mai de curînd, cu fîșii de carne neroasă bine pe ele. Se vedea lămurit că pe acolo fusese un ospăț, și nu al unuia singur, și nu de mult.

Aetas privi lung la vas și zîmbi, fără să scoată o vorbă. Apoi hotărî să-l folosească. Aruncară în el grăunțe uscate de sare și cîteva verdețuri și așteptară să se pregătească fiertura. Bătrînul se întinse obosit, frecîndu-și cu podul palmelor picioarele, care în umflăturile lor mai păstrau încă două zgarde tăiate în carne de pe urma butucului. Apoi, ca și cum ar fi vorbit de unul singur, rosti cu jumătate de glas :

— Și-ncotro o fi urma lui Zoltes ?

Thrax, cu ochii țintă în fiertură, dădu din umeri, făcînd semn că nu știe.

Trecu așa timp pînă să clocotească verdețurile, cînd deodată, grăbit, ridicîndu-se în șezut, Aetas rosti iute, ca și cum ar fi întrebat cineva :

— Știu eu cine trebuie să-i cunoască urma ! Crisis !

Și pentru că Thrax făcu ochii mari și mirați, el adăugă :

— Da, da ! Fata stăpînului trebuie să știe de el ! Dar să taci, că e primejdie de moarte !

Era liniște. Nu se auzeau trosnind decît vreascurile în flăcări și Thrax se gîndea uimit la neînțelesele și neașteptatele lucruri pe care le aflase, cînd foșni frunzișul în jurul lor. La început au mișcat frunzele din față. Apoi, și la dreapta, și la stînga,

pretutindeni în jur, şi au licărit ochii ce-i priveau. Cel dintîi şi-a făcut loc un cap neţesălat şi miţos, căruia viţioanele năclăite de păr se amestecau cu cîlţii bărbii decolorate. Aetas, punîndu-şi streaşină palma împotriva soarelui arămiu, strigă deodată :

— Lăţosule, cum de te-ai pripăşit pe-aici ?

Cînd i-au recunoscut glasul care le-a poruncit odinioară, toate perechile de ochi s-au făcut capete, şi după capete trupuri, care se apropiau frînte, încet, prudent de bătrîn şi flăcău. Semănau unul cu altul oamenii aceştia ciudaţi, mai ales la zdrenţe şi la un semn brun pe care-l purtau toţi la gît, sub urechea stîngă. Era o floare cu cinci frunze, semnul unei arsuri adînci, împlîntată în carne cu fierul roşu. Erau toţi din sclavii fugiţi după răscoală, de la cherhanalele lui Genaios cel bătrîn. Stăpînul plin de duioşie pentru flori alesese la înfierare floarea aceasta pentru sclavii săi.

Aetas le făcu semn prietenos să se apropie, iar Thrax îi privea cu o curiozitate crescîndă. Încolo nu semănau unul cu altul nici la trup, nici la chip. Se vedea că fuseseră strînşi după întîmplări felurite, din neamuri felurite. Erau negricioşi, pistruiaţi, albi, roşcovani sau vineţi la piele. Erau unii mai bine legaţi, cu muşchii umflaţi ca nişte bolovani la fiecare mişcare, după cum erau alţii prăpădiţi, cu coşul pieptului scofîlcit şi scobit, cu fălcile tăioase de slăbiciune şi un omuşor care juca de jos în sus, ca şi cum ar fi fost gata să crape pielea gîtiţei. Din toţi, cînd s-au apropiat, s-a răspîndit o duhoare grea, amestecată din miros de sudoare de om şi de peşte.

Acum se gudurau în jurul lui Aetas. Unii din ei abia o rupeau greceşte. Alţii vorbeau mai bine, stropşind însă cuvintele şi literele şuierătoare printre gingii, din care dinţii zburaseră de mult sub pumnii vătafilor. Nume vor fi avut la ei, acolo, de unde erau. Dar cine se mai ţinuse să-i întrebe şi să le ştie ! Căpătaseră fiecare cîte o poreclă, după înfăţişare sau înclinare : Viermele, Gaiţa, Păduchele sau Porcul erau poreclele date fie între ei, fie de vătafi.

Era o lume în care o îndrăzneală sălbatică se amesteca ciudat cu frica.

Fără să însemneze prea mult pentru lumea aceasta frămîntată de un duh de răzvrătire, Lățosul se pricepea totuși să vorbească mai bine decît ceilalți. El le lămuri lui Aetas și lui Thrax că unii dintre ei, după fugă, o luaseră mai spre miazănoapte, la gurile Histrosului, și că ei se hotărîseră să rămînă aici, avînd din lacurile apropiate hrană din belșug. Apoi, făcîndu-le semn celor doi călători să-i urmeze, îi urcă pe o movilă, de unde, peste văi și ape, se vedea departe în vioriul amurgului nălbind Histria, într-o ceață ușoară în care zvîcnea din cînd în cînd flacăra portocalie, hrănită cu turbă, a farului. Atunci Aetas l-a întrebat dacă n-ar fi totuși mai cuminte să se întoarcă iarăși la munca lor părăsită, care, de bine de rău, le asigura hrana.

La început Lățosul n-a înțeles bine. Se lămureau unul pe altul, vorbind și cu mîinile și explicînd cuvintele bătrînului viclean, care îi ispitise numai cu propunerea lui. Cînd au înțeles însă, a fost un urlet ca de haită de lupi. Au ridicat pumnii înspre cetate, au frămîntat pămîntul într-un fel de pas mărunt bătut cu putere, și unul, apoi altul, și încă altul, și pînă la urmă toți au dus mîna crăpată și murdară la floarea brună cu cinci frunze, arsă sub urechea fiecăruia. Unii strîngeau pielea, alții o rîcîiau cu unghiile, alții i-o arătau lui Aetas, ca și cum acesta n-ar fi știut-o... Dorul de libertate zguduia ciudat, feroce, ființele acestea. Floarea și Histria erau pentru ei ura și răzbunarea.

Luna apăruse roșie și enormă pe orizont. Începuse să licăre ici-colo cîte o stea. Aetas se întoarse zîmbind, ca atunci cînd le-a bănuit urma după ceaun, cu un pas liniștit în mijlocul poienii. Măsurase cu bună chibzuială și ura, și pofta de răzbunare și libertate a sclavilor. Și se gîndea că pentru orice s-ar mai fi întîmplat, era bună cunoașterea aceasta. În mijlocul poienii se aprinsese un foc mare, și în bătaia luminii luceau solzii arămii ai crapilor, măruntul zimțat al știucilor și verdele bălos, bătînd

în negru, de pe spinările somnilor mustăcioşi, cu falca de jos ieşită în afară. Era un maldăr de peşte care lucea şi încă mişca, adus de sclavi. Iar peste toate luminile astea apoase, cu mers stîngaci, bîjbîiau racii.

S-au făcut roată sclavii şi călătorii în jurul focului şi au început să ospăteze. Ceaunul era prea mic pentru peştele adunat, aşa că mulţi dintre ei nu mai aşteptau rînd la fiert şi îl mîncau crud. Aruncau dintr-o desagă luată de la stăpîn şi pusă la mijloc cîte un pumn de grăunţe în gură şi apoi, din peştii spintecaţi, muşcau pe dinăuntru din carne, aşa că, golite, rămîneau pînă la sfîrşit numai nişte zale de peşti, nişte coji metalice de solzi, îngrămădite unele peste altele. Se auzea un sunet surd de desfătare şi singurul care vorbea, răspunzînd mai mult la întrebările lui Aetas, era Lăţosul. El i-a povestit, cum a putut, că bîntuiseră prin multe părţi pînă să se oprească aici, că trecuseră mai afund înspre codri şi fugiseră şi se feriseră văzînd toate aşezările de bordeie ale geţilor de prin partea locului sparte, băjenite şi golite de oameni.

Lăţosul vorbea greu în greceasca lui stropşită şi Aetas îl lăsa să se chinuiască. Pe Thrax însă, a cărui atenţie se încorda tot mai mult, îl supăra rostirea asta frîntă şi nelămurită, căci Lăţosul povestea tocmai de ceea ce pe tînăr îl înflăcăra mai mult, de locurile unde nădăjduia să-şi găsească pe mama sa. De aceea, încercînd să răscoalească tot mai mult şi să afle amănunte, el începu să-i vorbească Lăţosului în dialectul pe care-l mai ştiau numai băştinaşii fugăriţi. După primele cuvinte, ochii sclavului se luminară şi un zîmbet de mulţumire se aşeză pe faţa lui lată şi roşcovană. Apoi, găsindu-şi cu repeziciune vorba, el începu să-l lămurească pe Thrax că, într-adevăr, nu mai era nici un picior de om în vechile bordeie, că toţi băştinaşii — bătrîni, copii, femei, bărbaţi — fuseseră culeşi de călăreţii lui Tanusa şi duşi undeva, la îngrăşare, în vederea îndepărtatelor tîrguri de sclavi, ce se des-

chideau vara şi despre care blestemata Histrie avea cunoştinţă. Pînă departe, ţara era pustie de oamenii ei vechi. Şi de la Histros, unde îşi avea corturile de pîslă aşezarea scitică a lui Tanusa, şi pînă la Histria foiau călăreţii sciţi.

Vestea aceasta deznădăjduită, pe Thrax, cu toată vîrsta lui tînără, nu-l făcu să-şi piardă cumpătul şi să arate în vorbe şi gesturi dezordonate ce simţea. Îndurase prea multe de cînd în anii fragezi, el însuşi fusese furat de acasă, îşi oţelise răbdarea, aşa că a stat şi a ascultat liniştit. A tăcut, s-a ridicat de la locul lui şi singur s-a pierdut printre copacii poienii. Cînd s-a reîntors, luna era sus, mai mică, mai albă, poleind roata asta de oameni adormită. Mulţi nici nu-şi dăduseră osteneala să se mişte de la locul lor. Cu ultima îmbucătură mestecată se lăsaseră într-o parte şi adormiseră. Un sforăit cînd rupt, cînd îndesat de icneli răspundea de pe pămîntul umezit de o ceaţă subţire privighetorilor agăţate de crengi sub cerul ce se boltea limpede şi înalt.

Thrax a stat îndelung cu braţele încrucişate, privind grămada asta de oameni fără călăuză, care reprezenta, totuşi, o putere. Spre puterea aceasta din oameni, care era, dar care stătea tulbure, în trupurile chinuite şi batjocorite, mergeau acum toate gîndurile tînărului sclav şi călător, care îşi pierduse ţinta călătoriei sale şi, o dată cu ea, şi toată bucuria reîntoarcerii pe aceste meleaguri. Simţea cum sub liniştea lui creştea clocotul şi setea de răzbunare şi cum între mînia lui şi oamenii aceştia adormiţi se făcea o tainică legătură. Era însă şi în el numai o chemare şi o ispită, care nu-i arăta nici drum, nici plan. Atunci se auzi strigat pe nume. Era bătrînul Aetas. Stătea rezemat pe un trunchi, nu dormea şi-şi dezmorţea picioarele, zvîrlind cu ele în gol, ca şi cum s-ar fi ferit de cine ştie ce dihănii. Cînd se apropie de el, bătrînul îi spuse cu glasul lui gros, neferindu-se să trezească pe careva :

— Hai să plecăm. E mai uşor de călătorit pe răcoare ! Şi greoi, ajutîndu-se cu braţele, el se ridică.

— Unde să plecăm ? răspunse Thrax, care se simțea atîrnat ca în gol și se gîndea la plecare mai puțin ca la orice.

— Spre cetate ! făcu liniștit bătrînul, luîndu-și creanga de corn ce-i slujea drept toiag.

— La Histria ? răspunse Thrax. Și după ce rosti, își dădu seama că au fost ca un răcnet cuvintele lui.

Bătrînul îl privi mirat. Vedea că se schimbase ceva, adînc, în tînărul său tovarăș, dar ce, în simplitatea minții sale, nu-și putea lămuri.

— Acum i-am găsit pe fugari — adăugă el — măcar pe o parte din ei. Să dăm de veste ! E de datoria noastră, și-or veni să-i prindă. Hai, că noaptea e frumoasă și dinspre ziuă sosim. Și făcu un pas larg, primul dintr-un drum hotărît.

Thrax se agăță de brațul său și se încordă ca pentru o luptă în care să-l oprească. Bătrînul însă nu se împotrivi și așteptă... Apoi întrebă liniștit :

— Ce am putea face ? și se desfăcu încet de încleștarea lui Thrax.

— Să rămînem aici și să ne răzbunăm, răspunse aprins celălalt.

— Împotriva cui ? șopti Aetas

— Împotriva celor care ne-au schingiuit pe noi și pe ai noștri. Să ne facem arme și să pornim spre cetate !

Tînărul se înflăcărase, dogorea în pornirea sa. Pe cîmpul albit de lună, ochii săi păstrau văpăi vii.

Aetas rămăsese nemișcat. A stat așa pînă dinspre ziuă. Și nu se luminase bine, cînd frămîntarea gîndurilor noi i-a arătat o altă cale, la care nu se gîndise niciodată. Dintr-o veche urgisire și din mintea lui slabă, în el niciodată nu se urziseră astfel de gînduri, căci prea puternic simțea pe grumazul său genunchiul stăpînului. Și iată că deodată tînărul acesta, de un neam cu el, a spart ca o poartă în bezna din jurul minții sale și că prin spărtura asta năvălea lumina. Îmbătrînise fără să se gîndească vreodată că s-ar putea și așa ceva. Și cu fiecare clipă ce trecea, acum, în neclintirea

lui, gîndul cel nou își făcea loc și prindea putere. Era ca și cum atunci cînd le-a primit, de-a lungul unei vieți întregi, bătăile și schingiuirile nu le simțise, dar le simțea pe toate acum, deodată. Și încet, aproape fără să se gîndească, își ridică mîna și își duse și el degetele lui groase și butucăonase la floarea brună de sub urechea stîngă. Erau mai bine de treizeci de ani de cînd i-o împlîntaseră și lui în carne, sclav din turma lui Genaios, și se mai simțea și acum blestemata ei săpătură în carne.

Thrax, cu ochii larg deschiși, aștepta hotărîrea bătrînului. Aetas își aruncă toiagul de corn și privi o clipă mulțimea aceea informă, adormită printre ferigi. Își aminti de ura și strigătele ei de pe colină la priveliștea îndepărtată a cetății și, tăcut, zîmbi iarăși. Apoi, deschizînd larg gura și tăvălucindu-și limba între degete, șuieră. A fost un șuier nemaiauzit, puternic ca de șarpe și cu triluri de pasăre. Și a șuierat îndelung, pînă ce i-a trezit pe toți. Rînd pe rînd, sclavii își ridicau capetele, priveau, se rezemau pe coate, se ridicau încet, se propteau pe picioarele lor late și așteptau ca Aetas să le vorbească.

Răscoala, cu căpeteniile ei în frunte, se trezise.

VI

Ca de obicei, regele Tanusa l-a primit pe tînărul Genaios cu o prefăcută bucurie. Deși mărturisea în astfel, el nu putuse uita că-i fusese înșelată așteptarea de o iarnă întreagă.

— Păstrasem și locurile, zise el cu un glas fără nici o prietenie. Și aici, și aici aveau să fie așezate vasele lui Duris, dacă mi le-ai fi adus! A rămas numai paguba și cheltuiala!

Genaios nu răspunse, lăsînd să se risipească această primă clipă a izbucnirii. Regele știa doar

tot ce se întîmplase și dacă vorbea astfel însemna că nu toată bunăvoința lui era gata să-l întîmpine pe Genaios. Iar acesta — față de însărcinarea grea pe care tatăl său și Theodotos i-o dăduseră pe lîngă regele scit și pe lîngă cercetarea personală pentru a vedea ce se poate schimba din vechea rînduială — se ferea să-i zgîndăre nemulțumirea cu lucruri mărunte.

De statură mijlocie, cu pletele și barba aspre bătînd în arămiu, elegant în tunica lui de culoarea șofranului, bine legat, dar puhav, cu prea multe brățări pe brațele acoperite de peri roșietici, Tanusa ascundea cu greu, sub o moliciune și un rafinament voit, trecutul său de bun călăreț și vînător. Fusese crescut în palatul acesta, pe care însă gustul său îl desăvîrșise și îl împodobise. Pe lîngă modestele case grecești, chiar ale celor avuți, palatul avea proporții uriașe. Tanusa de mic învățase să recite din Homer, ceea ce, cînd era bine dispus, îi plăcea întotdeauna să reînceapă la vizitele lui Genaios cel tînăr, pe care-l prețuia, în fața căruia însă simțea un fel de sfială, ca pentru un mare cunoscător în artă și versuri, venit de la Atena. El nu văzuse niciodată Atena asta strălucitoare și tînjea după minunata cetate. Ai lui, care fuseseră un trib înaintaș din marea populație scită din septentrion, coborîseră la Histria numai cu o generație mai înainte, înfrîngînd și supunînd pe băștinașii geți. Erau o populație dîrză aceștia, care se risipea ca o apă și răsărea unde nici nu gîndeai, și în cetate stătea de ajutor neamurilor celor mai umile, meseriași, meteci și sclavi.

De altfel, nici acum nu se sfîrșiseră luptele cu populația getă, cînd din Histros și pînă în Pont se așezase, tot mai puternică, stăpînirea scită, moștenită de Tanusa. Și ceea ce înțeleseseră arhonții Histriei, pleava băștinașă nu voise să înțeleagă — și anume că o împăcare cu noii stăpînitori era de nevoie. Pricepuse arhontele Theodotos și cei care înaintea lui, din tată în fiu, stăpîniseră Histria, de la Theodotos cel dintîi întemeietorul

din vechi trib miletan, că cetatea şi moşiile ei stăteau pe o ţară care pînă în fluviul cel mare n-a fost niciodată în puterea lor. Ei aveau însă nevoie de linişte pentru creşterea cetăţii şi pentru negoţul ei. Trebuia cineva să le asigure drumurile de uscat şi de apă, cherhanalele şi uscătoriile de peşte, semănăturile şi, mai ales, să le vină în ajutor cînd sclavii se răsculau. De aceea ei înţelegeau şi plăteau stăpînitorilor ţării acesteia. Ieri au fost alţii; azi era el, Tanusa. În negustorie, mai ales, era aprig. Puneau la mijloc, spre vînzare bună la sud, în tîrgurile mari ale Heladei, el sclavii prinşi din ciocnirile cu băştinaşii, iar Histria, adică arhontele Theodotos şi ai lui, sclavii înmulţiţi prin naşteri în cetate şi în toate întreprinderile ei. Cîştigurile se împărţeau pe capete vîndute, supravegheate de un scit şi de un grec deopotrivă. În mijlocul verii, mai ales în Histria, se alcătuiau marile alaiuri de sclavi care trebuiau să plece. Se obişnuise de cîtva timp să se înjghebe o adevărată sărbătoare, la care spre pilduire să petreacă stăpînii cu prilejul încărcării pe corăbii a mărfii vii, dar aceasta nu împiedica să se trimită şi mai devreme grupuri mai mărunte de sclavi şi pe drumuri de uscat.

Tanusa îşi conducea întreaga aşezare din palatul de la Histria. Din cînd în cînd încăleca pe unul din caii vînjoşi, corciţi în stepă, cu greabănul puternic şi crupa îngustă, cu coame şi cozi lungi, cu copitele late şi solide, răbdînd la drumurile anevoioase, urcînd clinele la trap şi obosind greu, pentru ca să străbată întregul ţinut dintre Pont şi Histros pînă la adevărata sa capitală, mai mult tabără de care şi corturi rotunde decît oraş. Atunci îşi schimba întreaga înfăţişare pentru ca să semene cît mai mult cu un adevărat rege scit. Îşi aşeza pe coama bogată, aspră şi arămie coiful de argint, ascuţit, cu figuri de aur pe tîmple; îmbrăca o haină largă cu cioareci lungi încheiaţi pe dungă, iar în picioare îşi lua încălţări ce semănau a înalte opinci. Tolba, arcul, sabia scurtă şi regele era gata să ajungă la ai săi, care, bănuitori şi nemulţumiţi

de vremea prea lungă petrecută de Tanusa la Histria între greci, aveau să cerceteze cu de-amănuntul întreaga lui înfăţişare. Şi pentru ca nimic să nu lipsească nici la cal, nici la călăreţ, el agăţa sub căpăstru mica statuie de bronz a zeiţei Anaitis, zeiţa călare pe un leu, întovărăşită de doi slujitori. Din statuetă, puterea magică şi protectoare a tuturor germinaţiilor şi a tuturor belşugurilor de recolte, de pescuit şi de vînătoare venea în felul acesta purtată de rege în aşezările scite, şi venirea şi priveliştea ei era o veste bună care îi împăca pe supuşii săi.

Prevăzătorul Tanusa se voia întovărăşit pe aceste drumuri de carele scite cu coviltire şi corturi înalte. Se aduceau pentru cei mai devotaţi oameni ai lui stofe, arme şi aur. Şi toate carele acestea aveau în vîrful baldachinului lor o mică şi aeriană colivie de bronz, în care tremura un grăunte de fier, iar deasupra — un cerb sau un vultur, tot de bronz. Glasurile clopotelor acestora ciudate se auzeau de departe în mersul carelor, amestecîndu-se cu tropotul cailor.

În felul acesta, cu străvechi datini şi înfăţişare războinică, se apropia — prefăcut — Tanusa de aşezarea de corturi de pe malul înalt al marelui fluviu. Unii dintre supuşii lui îl priveau atunci cu bucurie, gîndind că regele nu se înstrăinase cu totul.

Canites, fratele său, îi ieşea întotdeauna înainte cu chipul împietrit. Privea şi el rînduiala asta după obiceiurile neamului lor, dar credea mai puţin decît ceilalţi în ea. Canites era un duşman neîmpăcat al grecilor, mai precis al conducătorilor Histriei, în frunte cu Theodotos şi astăzi şi cu bătrînul Genaios. Aceştia pe de o parte îl momeau şi linguşeau pe uşuraticul Tanusa pînă la a-l face omul lor, iar pe de altă parte îi lipseau pe ei, cei din preajma regelui, de adevăratele roade ale luptelor cu geţii. Printre altele, Canites se simţea furat din socoteala sclavilor vînduţi.

Tanusa cunoştea de mult ura aceasta, ceea ce făcuse să-l pună pe Canites sub aspra veghe a cîtorva devotaţi şi, mai ales, străduindu-se să nu greşească, în toată înfăţişarea şi purtarea lui de rege scit, între ai săi. Ştia că cea mai mică bănuială ar fi plătit-o scump, cu toate darurile şi libertăţile către unii din supuşii săi, pentru că un zvon se urzise împotriva lui, în care credea şi pe care-l răspîndea mai ales interesatul şi ambiţiosul Canites : că din Histria, cu prea mulţi prieteni, Tanusa nu aducea în Sciţia atît cît ar fi putut şi trebuit să ia. Iar Canites, lipsit astfel de un venit, se străduia să îndrepte împotriva lui Tanusa întreg valul nemulţumirilor supuşilor acestuia.

Şi tocmai despre tributul acesta Genaios cel tînăr fusese trimis să-i vorbească lui Tanusa.

După întunecarea de la început, regele întoarse cu vorba pe noul său oaspe spre poemele homerice. Îi plăcea îndeosebi, din Iliada, cîntul în care poetul povesteşte despre făurirea armelor lui Ahile de către zeiescul faur Hefaistos. Recita, scandînd hexametrii, legănîndu-şi braţul în bătaia ritmică a versului. Brăţările lui multe alunecau şi se strîngeau iarăşi, întovărăşind cu un clinchet de aur ceea ce o limbă nemlădiată bine aducea ca un iz străin pentru o ureche învăţată în cîntecul homeric.

Genaios asculta cu o crescută luare aminte, înţelegînd că astfel, făcîndu-i plăcere regelui, încerca să se facă iertat şi mai ales încerca să-l pregătească pentru ceea ce avea să vină. În răstimpuri, în care regele îşi pregătea răsuflarea cu ochii închişi, îmbătat de muzica versului, Genaios a voit să înceapă :

— Mărite rege — şopti el — cetatea noastră se află în mare impas...

Tanusa se făcu a nu desluşi gîndul. El răspunse cu un anumit înţeles, desigur, cu pasajul din poem în care Hefaistos făureşte pe scut o vie. E vorba acolo numai de metale, începînd cu cele mai preţioase : butucii de aur, haracii de argint, un şanţ de oţel, iar gardul de cositor.

— Răscoalele nepotolite încă ne-au silit, adause încet, dar cu limpezime Genaios.

Regele oprit, reluă recitarea despre lumea de aur de pe scutul lui Ahile. Vădit, aurul acesta homeric era pomenit cu tîlc viclean şi era un răspuns la tînguirile lui Genaios. Tînărul negustor dibui vicleşugul regelui şi, dînd altă faţă gîndului său, adause :

— Marele zeu al mării va trebui îmbunat...

Tanusa, simţind stăruinţa, cu aceeaşi şiretenie închise şi calea aceasta. El recită versurile în care Homer arătă că în chip de chenar Hefaistos încinsese toate săvîrşirile de pe scut cu Okeanos, noianul de apă care ocoleşte pămîntul. Aici toate îşi aveau hotarul.

Genaios cel tînăr înţelese, în sfîrşit. Cetatea n-avea să se aştepte la nimic bun din partea străinului acesta, care se purta ca un aprig negustor de sclavi, iar nu ca un rege. Fără să fi pomenit de birul cetăţii, de scăderea sau de păsuirea lui, în care purtarea scitului arăta că ar fi fost învins, Genaios îşi pregăti plecarea gîndind că poate forosul de plătit Atenei ar fi fost mai uşor. Celălalt îl opri. O sclavă, scită de bună seamă, dar şi cu ceva sînge elin, zveltă, cu ochii alungiţi, verzi, cu buzele umede şi arcuite şi cozi blonde şi groase, împletite pe frunte, se ivi cu un crater de aur şi cupe. Cînd a vrut să toarne lui Genaios dintr-un vin vîscos şi roşu, cîteva picături îi scăpară pe podelele albe de marmură şi pe picioarele musafirului. Atunci faţa moale şi grasă a lui Tanusa se înăspri. El sări de la locul său şi, apucînd o fişcă lungă, elastică şi aproape tăioasă, fluieră cu ea prin aer şi o lovi pe sclavă pe umeri. Femeia închise ochii de durere, strînse colţurile gurii, dar nu scoase nici un geamăt. Pe carnea albă parcă s-ar fi lăsat creanga unui pom roşu ce înflorea cu flori mărunte, purpurii. Erau picături de sînge ce răzbăteau, creşteau şi se închegau prin pielea tăiată.

Genaios privi cu oarecare emoţie umerii aceştia albi, scrişi cu purpură. El se ridică şi acoperi cu

poalele mantalei sale de lînă fină şi albă rana lungă, subţire şi dureroasă... Tanusa îl privi, tăcu şi zîmbi...

Puţin după ce s-a întors acasă şi i-a povestit tatălui său de înfrîngerea sa, la poarta dinspre stradă a bătut cineva. Era Kita, sclava scită întîlnită la Tanusa. Ea se prăbuşi la picioarele lui Genaios cel tînăr, le îmbrăţişă udîndu-le cu lacrimi şi şopti :

— Mă închin ţie, stăpîne ! Regele m-a dăruit bunătăţii tale ! Iată-mă, sînt a ta !

VII

Luna se înnoise de două ori. Pe apele Pontului plutea o lumină tot mai puternică, topind negurile, în albastrul unei primăverii tîrzii. De pe poarta cea mare a cetăţii se vedeau departe, lanurile crescute unduindu-se în vînt. Erau moşiile histriote, care, în realitate, cu ogoarele, cu prisăcile bogate şi acareturile lor numeroase aparţineau lui Theodotos şi neamurilor sale.

O mîndrie deosebită a marelui arhonte erau hergheliile, în care o rasă puternică de cai înalţi, aduşi din Dacia îndepărtată, crescuse în rezistenţă din corcirea cu caii de stepă. Tanusa însuşi, cu grajduri mari, gelozea averea de cai a lui Theodotos.

În anotimpul acesta blînd, cu răsărituri violente şi înserări liniştite, în care parfumul salcîmilor în floare se îmbina cu gustul sărat al aerului şi mirosul aspru de alge, Histria aştepta. Linişte era dar o linişte în care se simţea parcă o primejdie. Cîteva fapte care să potolească minţile şi pornirile se întîmplaseră, e adevărat. Între altele, împărţirea monedei celei noi, a drahmelor de argint, pe care pentru prima dată cetatea le pusese la îndemîna schimburilor şi negoţului. Ele purtau pe o faţă

vulturul sfîşiind un delfin, stema cetăţii, iar pe cealaltă, două capete de tineri, inversate. Erau Dioscurii — Castor şi Polux — veneraţi şi aici. Împreună cu Apollon Delphinios şi cu Ahile, Dioscurii alcătuiau pe ţărmul Pontului îndepărtat o familie de zeităţi tutelare ale marinarilor şi călătorilor. Marea şi zeii ei, cu atribute directe sau împrumutate, mai vechi sau mai tîrzii, stăteau în preocupările şi pietatea locuitorilor cetăţii eline de pe coasta de apus. De aceea, reîntoarcerea la cel mai mare zeu al apelor, la Poseidon, venerat încă de mult fără altare în Histria pontică, părea firească şi lesnicioasă. Drahmele de argint, cu o valoare proprie, înlocuiau pe piaţa de mărfuri a locului, tot mai vie, vechile semne de schimb, fie vîrfurile de săgeţi scite, fie peştişorii de tablă aduşi din ţinuturile Olbiei puternice, spre care erau aţintiţi ochii conducătorilor din Histria.

Totuşi, anotimpul înfloririlor şi înviorarea monedei nu spulberaseră marile îngrijorări resimţite la Histria de toţi locuitorii, de la cei mai înalţi magistraţi pînă la ultimul meşteşugar. Portul cetăţii murea. Nu se simţea şi nu se vedea nimic în frumuseţea aşezării digurilor sale din piatră trandafirie, cu scări multe şi inele de bronz pentru parîme. Farul ce se împlînta în mare ca un trunchi de piramidă crescut mai sus, cu un foişor în care din turbă sau din lemne de pin, renumit pentru torţe, se aprindea seara o flacără roşietică, era tot atît de frumos, vestea tot atît de bine coasta. Dar la intrarea portului nu putea să ferească navele de primejdiile care le pîndea cînd se apropiau de ţărm, cînd să se lege cu uscatul şi să descarce. Corăbiile sosite pe ape liniştite, ca şi corabia lui Genaios fiul lui Genaios, se zguduiau deodată, îşi rupeau vîslele şi se aplecau pe un bord. Mărfurile se risipeau, iar oamenii, speriaţi, fugeau în ambarcaţiuni mai mici sau se aruncau în mare. Histria, cu toate bogăţiile ei de cereale, de peşte, de miere şi de piei, de lemne şi de sclavi, Histria hrănită şi crescută

dintr-un negoţ îndepărtat murea fără drumul de ape, înăbuşită.

Şi se auzea tot mai stăruitor, zvîrlit de cei de sus din om în om, şi făcea frică sau numai îngrijora pe cei tari, că Poseidon se răzbună şi se cere venerat. Era un gînd care încolţea şi prindea. Fusese aruncat de o minte ageră. Theodotos, înclinat spre bogăţiile pămîntului şi crezînd numai în ele, deşi sta în fruntea unei cetăţi cu viaţă de mare, nu simţise că trebuia să schimbe ceva din adînc în aşezările omeneşti şi în suflete. Noutatea neîncetată pe care o aducea deschisa mare nu îl atinsese. Nu vedea mai departe de grajdurile sale şi de sclavii legaţi de pămînturile moşiilor, lăsaţi să se înmulţească mereu şi cît mai mult pentru un bun negoţ de oameni. În schimb, mintea ageră a lui Genaios cel bătrîn, fenicianul, vechi negustor de peşte şi armator de corăbii, lovit de portul care murea în însăşi viaţa bogăţiei sale şi prins în vîrtejul răscoalelor, simţise marea schimbare adiind. Ce avea să se întîmple pînă la sfîrşit din neaşteptatele lovituri ale naturii şi oamenilor el nu ştia, dar ştia atît că trebuia să cîştige timp. Pînă la prefacerea oamenilor, reînnoirea zeilor nu era un lucru rău. Fireşte că bătrînul Genaios nu credea că lucrul acesta avea să-i despotmolească portul, dar alţii aveau să-l creadă. Şi deocamdată, pentru a-i ţine pe cei mulţi în frîu, frica era lucrul cel mai bun. Frica şi o cale de scăpare de frică deschideau drumurile spre altarele zeului celui nou. Iar pentru despotmolirea portului poate se va găsi ceva pînă la sfîrşit.

Aşa judecase Genaios cel bătrîn cînd în timpul primelor răscoale ale sclavilor dobîndise cetăţenia deplină. Văzuse pentru cîtva timp ce avea să se întîmple şi purtase mîna lui Theodotos, ca pe a unui orb, pe cotiturile planului lor pînă la vestirea publică a cultului noului zeu. Moartea înceată a portului îi ajutase, întărind în cugetul histrioţilor nevoia de a se întoarce spre Poseidon, taurul mării, ca şi fuga fără urme a lui Zoltes.

Theoxenos, bătrînul, veghea însă la paza cultului lui Apollon tămăduitorul. Şi oamenii nu îndrăzneau să-l părăsească făţiş. Se vorbea chiar de un templu al treilea, cu al Afroditei şi al lui Apollon, pe care Theodotos ar fi vrut să-l ridice lui Poseidon pe creasta Acropolei, deasupra portului. Dar magistraţii nici nu îndrăzniseră să-i măsoare locul. Linişte era la Histria, o linişte însă care mocnea. Dinăuntru şi din afară nu se ştia cînd şi în ce fel avea să izbucnească iar lupta. Despre Zoltes nu se aflase nimic. Primejdia lui se simţea, însă nu era bine pentru nimeni să-i rostească numele. De la fuga lui şi de la eliberarea lui Aetas, bătrînul Genaios nu mai avusese nici o veste de la cherhanalele şi uscătoriile sale, iar Tanusa refuza să micşoreze birul cetăţii. La Histria era linişte deocamdată, e adevărat, dar nicăirei nu se întrevedea nici o speranţă de mai bine pentru viitor.

Pentru Crisis, fiica bătrînului armator, zilele de după fuga lui Zoltes fuseseră zile de tristeţe şi singurătate. Abia după ce Kita i-a fost dăruită fratelui său, prietenia dintre cele două femei a adus o uşurare pentru fiica lui Genaios. Mărturisirile n-au venit de la început. Se cercetau una pe cealaltă, Kita cu născociri şi jocuri căutînd să-şi capete încrederea ; Crisis măsurînd cu prudenţă dacă e bine să-i dea încrederea ei sclavei de neam străin. La înfăţişare semănau mult. Amîndouă subţiri, înalte, rumene în prospeţimea tinereţii lor, cu gene lungi, aurii, una pe ochi albaştri, adînci, iar alta pe ochi verzi ; cu plete bogate, una bălaie, alta roşcate şi cu o taină a inimii fiecare, taină ce se voia mărturisită şi nu îndrăznea.

De mult Genaios cel tînăr dăruise surorii un joc preţios adus din călătoriile sale. Era ca o tablă împărţită în triunghiuri şi pătrate din cristale de munte şi onix, îmbucate unele în celelalte. Pe desenurile acestea trebuiau mişcate, după anumite reguli, discuri de aur şi de argint, pentru ca jocul să învie şi jucătorii să cunoască desfătarea. Era un

obiect de preţ, de foarte veche lucrătură cretană, pe care Genaios îl găsise în prăvăliile bogate ale Atenei. Dar niciodată nu-şi dăduse silinţa să înveţe pe Crisis regulile jocului. Tabla a zăcut astfel părăsită multă vreme, discurile preţioase au stat risipite, pînă ce le-a găsit Kita şi le-a recunoscut. Un joc la fel, poate mai bogat, tînărul negustor adusese şi regelui Tanusa. Şi regulile, pe care nu le lămurise lui Crisis, le dăduse regelui scit. Iar acesta, bucuros că are cu ce să-şi petreacă timpul, o învăţase pe Kita.

Aşadar, cele două femei şedeau în dimineţile proaspete ale primăverii şi jucau, uitînd din cînd în cînd cîte una din ele, furată de gînduri, să joace. Era o îndeletnicire din afara fiinţei şi sufletului lor jocul acesta, cu care fiecare minţea şi se apăra de cealaltă, zîmbind numai, apropiindu-se totuşi sufleteşte una de cealaltă, cînd se surprindeau cu gîndurile aiurea.

Cea dintîi care şi-a prins prietena a fost Crisis. O văzuse în dimineaţa aceleiaşi zile pe Kita în camera fratelui său — bogat împodobită cu lăzi şi scrinuri aşezate de-a lungul pereţilor şi acoperite cu plăci de bronz şi de mozaic şi mici statui de marmură colorată — cum se aplecase pe patul lui Genaios, cum alipise obrazul de preţioasa pernă de mătase, cum o mîngîiase, ţinînd ochii închişi. Patul acesta era o minune de lucrătură egipteană. Era croit ca un leu scund, pe picioare solide şi late, cu locul de odihnă făcut din împletituri fine şi rezistente şi cu capul puternic sculptat în lemn de abanos, în a cărui coamă, într-o adîncitură, era locul perinii. Două smaralde dădeau o privire aproape vie a acestei minunate sculpturi.

Kita nu se aplecase asupra preţiosului pat pentru frumuseţea lui — palatul lui Tanusa era plin de lucruri frumoase, cu care ochii ei se deprinseseră — ci pentru că pe perina purpurie regăsise parfumul dulce, care, din ameţitoare arome, întovărăşea fiinţa tînărului Genaios. Kita, fără să şi-o

mărturisească nici sieşi, iubea. Şi lucrul acesta i l-a dezvăluit Crisis la joc. Sclava a roşit, a căutat să se apere, dar Crisis i-a prins mîna tocmai cînd muta un disc, i-a păstrat-o în a ei şi, pentru ca s-o liniştească şi să-i arate toată prietenia, i-a mărturisit, la rîndu-i, dragostea pentru Zoltes. Din ziua aceea femeile s-au ştiut legate una de cealaltă.

Cu măsură şi discreţie, Kita se mulţumea să trăiască în jurul iubitului ei, care nici nu bănuia dragostea sclavei. Mult mai mari îngrijorări purta Crisis. Veştile de la Zoltes, şi numai pentru ea, veneau rar. Cîte un călător fără urmă bătea la poartă şi lăsa tăcut în poala femeii ouă verzui stropite parcă de rugină, sau altele mai mici, de culoarea frunzelor de toamnă, sau altele lunguieţe şi albăstrii, iar pe deasupra acestui dar neobişnuit — două, trei flori de nufăr, cu picături de apă tremurate în inima lor galbenă şi cu cozi lungi şi puternice, ca şerpii.

Crisis lua darul şi încerca să-l răsplătească pe aducător, mereu altul. Nici unul n-a primit vreodată plată. Înclina numai fruntea, săruta poalele hainei şi se făcea nevăzut. Crisis, cu darurile ei modeste în braţe, primea în felul acesta o singură veste, simplă şi mîngîietoare. Zoltes trăia şi era tot acolo, unde cuibăresc păsările acestea cu ouă frumoase şi unde cresc nenumăraţi puternici nuferi, prinşi de adîncuri mîloase, acolo unde auzise că sînt o puzderie de păsări şi uliţe de apă, unde loveşti cu lopata în cuiburi cînd vrei să-ţi faci drum cu luntrea, unde zboară din clocit raţele şi cormoranii, care te ocărăsc pe limba lor şi se întorc iarăşi pe cuibare. Crisis auzise numai de locurile acestea şi visa la ele ca la o ţară fermecată şi foarte, foarte îndepărtată. Ceea ce ştia însă sigur şi se bucura încă o dată cînd aşeza într-un coş uşor de trestie piramida de ouă era că Zoltes i-a trimis iarăşi veste, şi numai ei.

A trecut mult pînă ce Crisis i-a împărtăşit Kitei, taina darurilor ciudate şi ascunzătoarea iubitului

ei. Şi amîndouă, copilăreşte, şi-au pus atunci cîte un deget pe buze, au zîmbit, s-au privit adînc în ochi şi s-au îmbrăţişat. Jurau în felul acesta să păstreze taina pentru totdeauna.

VIII

Mai puternică decît apărarea arhontelui eponim a fost molima stîrnită ca din senin. Ea a readus pentru un timp credinţa cetăţii spre zeul ei venerat, Apollon tămăduitorul.

Soarele începuse în miezul verii aceleia să cadă neîndurat, alb şi dogorîtor, fierbînd smîrcurile, mustind putreziciunile. Prin cîrciumi şi cazărmile de sclavi, unde nu puteau pătrunde razele, şi prin bordeiele meşteşugarilor, străinilor şi săracilor, soarele încălzea aerul şi umezelile se făceau slinoase, lipicioase şi creşteau duhorile. Oamenii mişunau murdari şi obosiţi, istoviţi de muncă, urmăriţi de duşmanul de flăcări, împotriva căruia nu se puteau apăra.

Preoţii lui Apollon tălmăceau în felul lor mînia aceasta a zeului a cărui venerare slăbise, căci tot el, care putea fi tămăduitorul, spuneau ei, era zeul luminii, al căldurii măsurate şi al tuturor binefacerilor vieţii. Preoţii chemau înspre el spre domolirea vipiilor îngrozitoare, dar oamenii pregetau, din oboseală sau delăsare.

Acestea au fost pînă într-o zi cînd dintr-o mahala de bordeie aciuită sub zidurile cele mai îndepărtate de la apus s-a ivit molima. A murit cel dintîi un sclav, flăcău puternic cu umerii laţi şi cu braţe robuste. A murit ca şi cum ar fi fost otrăvit sau blestemat de cine ştie ce putere, spuneau unii, cu fierbinţeală şi cu sleire, cu ochii mari deschişi, sticloşi, fără să mai înţeleagă vorba, uscat ca o piele pusă la tăbăcit şi cu uime roşii şi tari

la subsori şi vîntrele. L-au doftoricit unii bătrîni, dar n-au izbutit. Puţin înainte de moarte uimele au spart. Doftorii improvizaţi au luat puroi şi au aruncat pe cîini, pe care i-au bătut şi i-au gonit din cetate, ca boala să fugă o dată cu ei. Dar a doua zi s-au îmbolnăvit şi au murit bătrînii doctori şi încă trei sclavi cu care îşi împărţise bordeiul cel dintîi bolnav. Apoi au început oamenii să cadă prin cîrciumi, pe la colţuri de stradă, prin curţile bogaţilor, şi au început să moară şi din fruntaşii cetăţii. Atunci a pornit năvala spre templul lui Apollon tămăduitorul.

Frumoasa statuie a zeului cu palide culori, adusă pînă în faţa altarului, cu ochii vii şi albaştri şi coama de aur în jurul tîmplelor, primea lumina miezului de vară, în care părea şi mai înaltă, ca pe un element firesc, şi se înfăşura în ea. Apollon avea la picioare un şarpe de bronz ce se încolăcea pe un toiag şi ridica ascultător capul.

Treptele de marmură ale templului, în faţa cărora era altarul de jertfe, abia de mai puteau fi călcate de bolnavii noi ce se îngrămădeau unii peste alţii. Zăceau acolo cei veniţi mai înainte, dintre care unii muriseră. Cînd boala era la început şi oamenii înfricoşaţi mai aveau putere, pentru un loc lîngă altar îşi rupeau hainele şi-şi învineţeau ochii cu pumnii. Se muşcau între ei sau trăgeau de picioare morţii şi-i aruncau. Cadavrele se rostogoleau pînă la marginile zidului şi de acolo cădeau pe treptele de piatră ale portului, se rupeau hidos şi unele dintre ele ajungeau pînă în mare.

Plutea prin aerul greu un miros dulceag de hoit, amestecat cu mirt şi miros de carne arsă de pe altarul ce nu se stingea nici zi, nici noapte din jertfele aduse.

În jurul statuii, pe piedestalul ei înalt, ofrandele gingaşe păreau ciudate şi nepotrivite în priveliştea aceasta de groază şi de moarte. Dintre arborii şi florile închinate zeului, rar se vedea o creangă de mirt sau o ramură de măslin. Erau darurile celor

bogaţi. Săracii aduceau iasomia şi floarea soarelui, ca nişte talgere de aur, aşezate la picioarele lui Apollon. Printre frunzele de toate culorile, care schimbaseră soclul într-un adevărat boschet, erau puse nenumăratele, minusculele colivii, cît degetul de mici, împletite din pai de secară, în care se ascundea cîte un greier cîntăreţ — tot ofrandele săracilor.

Greierul era şi el închinat lui Apollon, şi nu era scump. Spre seară, din mulţimea aceasta de colivii, unele spînzurate cu un fir chiar de mîna întinsă a statuii, printre gemetele bolnavilor şi sughiţurile morţii, cîntau veseli greierii în noaptea de vară ce se lăsa.

Pînă tîrziu, în întunericul abia luminat de altar se auzeau murmurile rugăciunilor : „O, tu, luminosule, tu puternice, fiul lui Zevs şi al Latonei, mare tămăduitor, iartă-ne şi ne curăţeşte. Arde cu focul tău alb putreziciunile noastre, ne reînnoieşte, ne vindecă tu, stăpînul prorocirii, al cîntecului, păzitor al tainelor neştiute de nimeni ! Trimite pe fiul tău, care pe ţărmurile noastre i-au întovărăşit pe argonauţi, trimite-l pe Asklepios să ne vindece rănile ! Arcaş neîntrecut, omorîtor al Pythonului, tu care i-ai ajutat pe cei din Ilion, îndură-te şi ne ajută şi pe noi !"

Şi zorii se deschideau iar pe aceleaşi îngînări şi pe toţi cei care, livizi, se tîrau şi viermuiau în jurul statuii lui Apollon. Cu primele raze ale zeului, ale soarelui, ce răsărea la orizont sîngerat şi urca apoi pe arcul albastru al cerului pînă ce ajungea iarăşi incandescent şi neîndurător, bătrînul Theoxenos îşi lua locul în faţa altarului. Jertfea cu un cuţit scurt şi curb, murmurînd o rugăciune, cu o lovitură încă sigură în mîna lui tremurătoare, animalele pe care preoţii tineri i le ţineau pe altar. Erau cocoşi, goarnele dimineţii şi ai soarelui, plăcuţi lui Apollon, albi sau roşii, cu secerile cozilor verzi, aduşi de credincioşi fără dare de mînă, după cum erau şoimi aduşi de cei de dincolo de ziduri, sau lebede albe şi puternice, ofranda bogaţilor.

În această dimineață tragică în care un călător oprit să admire de departe cetatea nici n-ar fi bănuit ce se petrecea în alba și vestita Histrie, deasupra căreia căldura curgea uleioasă și grea. Genaios tînărul se hotărîse să întovărășească pe sora sa Crisis și pe Kita pînă la templul lui Apollon. Femeile voiau să jertfească nuferi albi pe altarul marelui zeu, mulțumire pentru că le apărase de urgia bolii.

Priveliștea mormanului de oameni amestecați ca un pumn de viermi, din care unii abia mai mișcau, era dezgustătoare și groaznică. Trebuia să calci pe morți și să te atingi de bolnavi pentru ca să ajungi pînă la altar.

Genaios le-a oprit pe femei, luîndu-le coșulețul cu flori. Ar fi trebuit el însuși să-l ducă, dar nu îndrăznea. O scîrbă firească îl țintuia pe loc, amestecată cu dispreț pentru marele preot, care în graba și lăcomia lui de a strînge cît mai multe jertfe, în iuțeala mîinii cu care tăia gîturile păsărilor, semăna mai mult cu un bucătar grăbit decît cu un sacrificator. Îl supăra pe Genaios și brutalitatea scenei, și tăgăduirea adevăratului cult al lui Apollon. Unde erau frumusețea și poezia mai ales, pe care, în ciuda necredinții sale, le cunoscuse la Atena în închinare la marele zeu? Pe țărmul acesta pontic, îndepărtat, se spulberase tocmai ceea ce peste scepticismul lui Genaios așezase un văl și un imbold de visare din cultul olimpienilor. Nu mai rămînea decît o frică mare și o ahtiere de putere și de stăpînire, și lucrul acesta îl dezgusta.

Sila fizică se unea cu cea morală pentru ca să-l țină pe loc în fața tristului spectacol. Simțea însă cum cele două femei, străine de toate ce se petreceau în el, așteptau un gest de al lui. Îi dăduseră coșul cu nuferi și, ascultătoare, priveau. Se îmbulzea alături de Genaios un sclav, dar nu îndrăznea să-și facă drum. Cu ochii în fundul capului, învinețiți, arși de dogoarea bolii, privea cu lăcomie statuia zeului și altarul, ca și cum în afară de ele nimic n-ar mai fi fost pe lume. Toată dorința lui

îl împingea într-acolo, unde alții cu drepturi mai mari ajunseseră înaintea lui. Era pe jumătate gol și purta pe umărul stîng, săpată adînc în carne cu fierul roșu, două aripi ca de pasăre în zbor, ca de pescăruș, semn că aparținea însăși cetății Histria.

Pe el l-a ales Genaios să-i ducă florile pînă la picioarele zeului. La început n-a înțeles ce i se cere. Apoi s-a bucurat. A luat coșul, l-a strîns la piept și a început să dea cu coatele în îmbulzeala bolnavilor. Se tîra puțin și privea înapoi, ca și cum n-ar fi vrut să piardă legătura cu Genaios. Era justificarea lui de a se trudi pînă la altar. Cu cîteva zvîrcoliri a și ajuns și a pus nuferii între două talgere de floarea soarelui. De acolo, fericit, a privit înapoi și a zîmbit larg și urît, ca și cum i s-ar fi sfîșiat pielea uscată de pe față pînă la urechi. Crisis și Kita au răspuns cu un zîmbet, iar Genaios i-a făcut un semn de mulțumire.

În clipa aceea marele preot ridică securea curbă pe gîtul întins al unei lebede. După o lovitură sîngele a țîșnit puternic, iar sclavul, strîngîndu-și ultimele puteri, s-a prăvălit într-acolo. Încerca să-și așeze trupul sub izvorul cald și tămăduitor al jertfei. Marele preot, nemișcat, i-a simțit apropierea. Aruncîndu-i printre pleoapele lăsate o privire piezișe, văzu aripile negre arse de pe umărul lui. La un semn al lui Theoxenos, un slujitor al altarului îl împinse pe bolnav cu piciorul, strigînd :

— Sclavii în lături ! și bolnavul se rostogoli pe scări.

Genaios pășind peste trupuri, din recunoștință pentru cel care-i dusese ofranda, ajunse pînă lîngă sacrificator și cu un glas în care mînia punea o neobișnuită putere îi strigă bătrînului în ureche :

— Nu vezi că și el e bolnav ?

Theoxenos își ridică încet pleoapele de pe ochii pe jumătate închiși și privind înainte nemișcat, ca

și cum ar fi răspuns unei voci îndrăznețe și tulburătoare, rosti :

— Nu poate să fie bolnav ! Un sclav nu e om ! Deci nu poate să fie bolnav !

Și-și lăsă iar pleoapele și se închise în el ca într-un mormînt. Era galben, gîrbov, cu mîinile pline de sînge. Aștepta împietrit o altă victimă pe altar.

Într-un gest de mînie nestăpînită, Genaios ridică pumnii amenințători spre bătrîn. Au fost atunci strigăte din toate părțile, mai mult de frică decît din respect, care l-au apărat pe preot. Theoxenos rămăsese nemișcat. Numai într-un tîrziu, cînd celălalt n-a îndrăznit să lovească, el a deschis încet ochii lui aproape albi și privirile celor doi oameni s-au întîlnit. Și în tumultul care creștea, Genaios se îndepărtă.

Genaios regăsi pe sora sa și pe sclavă și toți trei, părăsind larma din fața altarului lui Apollon, se apropiară de albul templu al dragostei, al Afroditei. Era pustiu. Pe altarul din față, un pumn de cenușă rece, risipită de vînt, dovedea că nu se mai sacrificase de mult acolo. Groaza și frica alungaseră dragostea. Oamenii înfricoșați de moarte uitaseră izvorul vieții. O singură fată îngenunchia în fața statuii zeiței așezîndu-și ofranda la picioarele ei. Era un coșuleț cu trandafiri și mere, deasupra cărora se zbăteau cîteva vrăbii și un porumbel alb. Cu greu mîinile fetei acopereau aripile, în timp ce ochii ridicați spre Afrodita cereau dragoste și izbăvirea ei.

Atrase ca de o chemare puternică, Crisis și Kita se apropiară de fată și îngenunchiară alături de ea. Amîndouă aveau de cerut ajutorul Afroditei.

Cînd tînăra ce se ruga își ridică mîinile, porumbelul alb zbură și se așeză pe umărul drept al zeiței. Semn bun, la care femeia zîmbi. Vrăbiile ahtiate se făcură nevăzute, căutînd de mîncare.

Privind cu duioșie la scena aceasta, Genaios auzi pe aproape două glasuri cunoscute. Unul se îngîna pe celălalt. Și într-adevăr, nu departe, în spatele

său, pe ultimele trepte ale templului lui Apollon, îi fu dat să vadă o scenă la care nu s-ar fi așteptat.

O femeie, tînără încă, istovită de boală, se sfîrșea. Ochii în cercuri vinete, mari deschiși, sticloși, erau prinși de groaza ultimelor clipe. Cu fărîma de putere ce-i mai rămăsese, ea strîngea la piept, cu deznădejde, un copil, ce abia învățase să gungurească. Copilul era sănătos și zburdalnic și rîdea arătînd spre spectacolul care îl înveselea. Și spectacolul acesta îl dădeau Philipos și Sofron, porniți de acasă să aducă o mîngîiere sufletelor, în felul lor. Sofron se improviza în arcaș, iar Philipos în rață. Își pusese pe cap o chivără de pene galbene și cu două lemne făcuse un cioc, din care clămpănea. Sofron, drept închipuite săgeți, zvîrlea surcele, pe care Philipos le prindea și le rupea cu ciocul. Urma apoi de bucurie un măcăit și, în cerc, în jurul lui Sofron, cîțiva pași legănați, ca de rață... Copilul bătea din palme și se cerea în brațele mimilor.

Scena s-a repetat de cîteva ori pînă ce femeia n-a mai dat nici un semn de viață. Murise privind la farsa copilărească a mimilor. Atunci Philipos i-a descleștat încet brațele, i-a luat copilul vesel și fericit și, înfășurat în mantie, i l-a dus lui Genaios. Împreună cu Crisis și Kita au hotărît s-o ia la ei pe fetița aceasta, trimisă de Afrodita, după cum spuneau femeile, dezmierdînd-o.

Erau gata să urce spre Agora, cînd tumultul de la templul lui Apollon crescu și apoi se mistui într-o tăcere din care se ridică un glas puternic:

— Moare Theoxenos, moare marele preot!

Cînd după cîteva clipe Genaios a alergat pînă în fața altarului lui Apollon, bătrînul se sfîrșise. Se prăbușise cu bărbia în piept, cu ochii pe jumătate deschiși, ținînd strîns în mînă securea curbă, înroșită de sînge. Bolnavii și muribunzii mișcau încă în jurul lui cu un foșnet ca de șerpi printre frunzele căzute toamna. Și nu departe de mortul

acesta, încremenit în încăpățînare și ură, Genaios zări cadavrul desfigurat al sclavului care îi dusese nuferii la picioarele lui Apollon.

IX

Smikros venise la Histria cu vestea revoltei lui Zoltes și tot el, din nenumăratele lui drumuri, întorsese la Tomis știrea despre portul care murea și despre molima din cetatea vecină. Din aceste împrejurări Smikros se gîndise să tragă foloase pentru el. Era lacom de bunuri și plăceri și jinduia de mult la averea lui Genaios, pe care îl înșela, cu măsură însă, temîndu-se de ochiul ascuțit al bătrînului și de biciul său neiertător. Rău plămădit de natură, abia trecînd cu creștetul de brîul unei femei — Narba, aciuită la el în casă — pe care o chinuia cu poftele lui nesăbuite, Smikros visa la sclave frumoase, la avere și la deplina cetățenie... De aceea, știindu-se părăsit de veghea stăpînului, el vînduse o mare parte din marfa străină, adusă de corăbiile lui Genaios, pe un preț mai mic decît marfa băștinașilor. Strînsese în felul acesta o sumă rotundă, cu care gîndea nu numai să petreacă, dar să-și ticluiască și apărarea. Cu bani și cu vorbe șirete și bine întocmite, el își atrăsese bunăvoința cetății Tomis, a conducătorilor ei, aruncînd o umbră și o neînțelegere chiar între Tomis și Histria. După îndemnul lui Smikros, cetatea Tomis, la invitația Histriei să se asocieze la noul cult al lui Poseidon, răspunsese că, deși îl venerează pe zeu, ea nu înțelege să intre într-o confederație de cetăți pe temeiuri religioase și, dacă străbunii miletani au făcut-o cîndva, pe ei astăzi schimbările astea nu-i mai privesc. De altfel tomitanii, într-o limbă destul de hotărîtă, arătaseră în

refuzul lor că se gîndeau foarte puţin la vechea origine comună, miletană.

Isteţ, purtînd veşnic cu el o provizie de tot soiul de veşti, Smikros îşi cîştigase de mult simpatia şi oarecum încrederea bătrînului Genaios. Bătrînul însă, preţuindu-l, nu-l scăpa din vedere. Piticul aflase din vorbele mai slobode ale stăpînului său de lupta ce se dădea la Histria între Theodotos şi Genaios cu privire la intrarea cetăţii în Liga maritimă a Atenei. Atena cerea mereu bani, din ce în ce mai mulţi, de la cetăţile ce făceau parte din Ligă, ţinîndu-le totodată într-o stăpînire şi supraveghere strînsă în ceea ce privea viaţa economică şi mai ales politică. Pilda democratică a cetăţii Palas Atenei era impusă cetăţilor membre ale Ligii, după cum Thrasybulos nu ascunsese, lucru deosebit de primejdios în ochii lui Theodotos şi ai celorlalţi conducători histrioţi şi nedorit de ei. Zadarnic Genaios cel bătrîn, călcîndu-şi pe inimă, e adevărat, şi pe interesele lui, căuta să-l convingă pe Theodotos că intrarea în Ligă, pentru ochii mulţimii cel puţin, ar fi dat un iz de libertate, în afară de alte binefaceri, cum ar fi fost, de pildă, o alianţă puternică în zilele în care Tanusa nu s-ar mai fi arătat binevoitor cu privire la arenda cetăţii şi mai cu seamă în zilele în care portul Histriei murea, ameninţîndu-i cu prăbuşirea întreaga viaţă.

Din destăinuirea bătrînului, Smikros îi cunoştea bine gîndul acestuia. Dar Theodotos, în mintea lui simplă şi îndărătnică, avea cîteva idei numai, de care nu se despărţea. De aceea nu se putea hotărî la acest important act politic. Făgăduia, pentru ca a doua zi să se răzgîndească, tărăgăna şi, de frica Atenei şi a duhului de viaţă nouă pe care-l aducea, nu se hotăra. Histria rămînea izolată şi îndemînaticul Smikros căuta s-o izoleze din ce în ce, ştiind că în felul acesta îndepărta tot mai mult putinţa lui Genaios de a-l trage la răspundere şi căpătînd o deplină libertate în toate faptele. Împinsese într-atît planul său de luptă împotriva lui

Genaios, pe care totuşi îl informa de cele ce se petreceau în tabăra cealaltă, încît îşi aşezase în portul larg şi bine deschis de la Tomis oameni de-ai săi, care să supravegheze toate corăbiile ce veneau din sud şi se îndreptau spre cetatea vecină. Emisarii aceştia ai lui Smikros aveau sarcina să strîngă legături cu noii sosiţi şi să le vestească fără gravitate, dar cu convingere, cum stă viaţa portului în cetatea de la miazănoapte. Fireşte că, faţă de împrejurările neaşteptate, armatorii înclinau să-şi desfacă pe loc marfa, chiar cu un preţ mai mic, ceea ce a făcut să sporească mult viaţa negustorească în mica cetate Tomis. Aceasta, împreună cu un zvon abil, zvîrlit tot din vicleşugul lui Smikros, cum că cetatea, spre deosebire de Histria, se hotărîse şi pe curînd avea să intre, cu o considerabilă contribuţie, în Liga maritimă ateniană, făcuseră ca pentru un timp, cel puţin, Tomis să stea, dacă nu mai sus, dar cel puţin în aceeaşi importanţă ca cetatea învecinată de la miazănoapte şi atrăgeau asupra lui Smikros bunăvoinţa arhonţilor tomitani.

Histria trecea printr-o vreme de grele încercări. Smikros o ura, dar nu rupsese niciodată pe faţă legăturile cu stăpînul său. Cumpănind bine starea de lucruri, şi mai ales după moartea neaşteptată a arhontelui eponim şi mare preot al lui Apollon tămăduitorul, Genaios cel bătrîn înţelesese că acum era de grăbit planul de aşezare a noului cult al lui Poseidon, care trebuia adus şi împlinit cu toată maiestatea lui. De aceea, după sfatul lui, Theodotos, arhonte el însuşi, a jertfit cu mare pompă la Histria pe o piatră închipuită ca altar, pe locul unde avea să se ridice templul închinat stăpînului mărilor, cel dintîi taur negru. Apoi i-a smuls fierea şi a împrăştiat-o pe pămîntul cetăţii, ca pe o sfîntă putere a mării, cu apa căreia fierea animalului se asemăna prin gustul ei amar.

Trebuia săvîrşit cît mai grabnic acest act de pietate faţă de noul zeu tutelar al cetăţii. Molima începea să scadă şi era bine să se lase înţeles că nu Apollon, al cărui preot murise în faţa altarului

său, ci Poseidon aducea izbăvirea cetăţii de cumplita urgie, îndată după cel dintîi sacrificiu ce i se închinase.

Şi mai era un fapt, care nu-i scăpase bătrînului Genaios. Îl ştia pe Tanusa lacom de bani, dar mai ales de vază şi de cinstire în cetatea în care îşi avea palatul în mijlocul lumii eline. De aceea se gîndise să-l asocieze şi să-i ofere un rol important în ceremoniile ce aveau să urmeze în cinstea lui Poseidon. Şi nu se înşelase: regele fusese foarte măgulit. Deşi în faţa palatului el păstra, pentru liniştirea şi recunoasterea neamului său scit, trei prăjini cu ţeste de cai albite şi uscate de soare, deşi în pofta lui de a se bucura de toate bunătăţile vieţii nu încercase şi nici nu se apropiase vreodată de pietatea elină, nu dispreţuia marile sărbători religioase ale cetăţii şi lua parte la alaiurile lor. Era prilej pentru Tanusa de lux şi de podoabe. El singur şi cu Theodotos, care totuşi făcea parte dintr-o altă generaţie, mai purtau la Histria grele mantale de purpură cu ţesături de fir de aur pe poale. E adevărat că, atent cum era la cel mai mic gest al tînărului Genaios, om de nouă purtare ateniană, regele văzuse că îmbrăcămintea acestuia era simplă şi că eleganţa lui, ca şi a celor din Atena, era numai în felul de a-şi aşeza cutele himationului, ale largului veşmînt ce-l acoperea, ţesut din cea mai fină lînă albă. Totuşi Tanusa nu se mulţumea numai cu atît. Nu se putea despărţi de brăţări şi de inele, de încărcături şi de culori. De aceea a primit bucuros să fie un martor de deosebită importanţă la marile serbări ce se pregăteau în cinstea lui Poseidon.

Cînd abilul Smikros, care cunoştea gîndurile lui Canites, i-a dat de veste toate întîmplările, ponegrind, fireşte, pe cei din Histria şi nefiind iertat nici Tanusa, Canites s-a bucurat cu acea tăcută stăpînire de sine, care era o trăsătură a firii sale. Şi cînd s-a hotărît să treacă la fapte, împotriva fratelui său, n-a rostit nici o vorbă şi n-a făcut

nici un gest arcaşul acesta uriaş şi dibaci, care îşi petrecuse aproape toată viaţa la vînătoare. Şi-a deschis numai cortul înalt şi peste cămaşa lui simplă din ţesătură aspră de cînepă şi-a încins platoşa şi paftalele de aur, pe care erau bătute cu ciocanul scene din viaţa îmblînzitorilor de cai. „Dacă trebuie să-l folosesc pe Zoltes ca să-mi ajung ţelul, gîndi Canites, să o fac cu înfăţişarea puterii mele de spiţă regească."

Astfel se pregăti la vestea întîlnirii adusă de Smikros, cînd după un cot al Histrosului, într-o dimineaţă scînteietoare de rouă în vară, la schela şubredă de lemn, s-a oprit o luntre lată şi joasă de pescari, numai cu cîţiva vîslaşi, din care sprinten a sărit Zoltes. Răzvrătitul împotriva Histriei, a cărui urmă fusese pierdută, s-a oprit orbit de soare sub malul înalt de lut şi a pus mîna streaşină.

După ce a recunoscut sus carele şi corturile, a sunat îndelung din goarna de corn. I-a răspuns o trîmbiţă metalică şi pe înălţime, pe muchea dealului, a apărut statura înaltă, cu umerii laţi şi drepţi, a lui Canites. Scitul a întins braţele amîndouă în lături, apoi le-a încrucişat pe piept, semn că-l primeşte pe Zoltes şi că e binevenit. Aplecat sub povara trupului său mare, acesta urca poteca lunecoasă printre buruieni. Nimeni nu-l întovărăşea la întîlnirea aceasta, care trebuia să rămînă tăinuită atît spionilor lui Tanusa, cît şi celor din Histria.

Cortul în care Canites l-a primit era rotund şi bogat în arme şi blănuri. În spatele cortului, sub un obroc, stăteau doi cai pregătiţi pentru a fi încălecaţi, dintre cei mai buni ai hergheliilor regale. Era un murg şi un roib, înalţi, cu picioarele subţiri şi nervoase, purtînd la gît, împotriva deochiului, şiraguri de mărgele albastre.

Numai după ce au căzut perdelele grele de pîslă şi cortul s-a închis, în amurgul ce se făcuse, slab luminat de un opaiţ, a apărut, de după un maldăr de blănuri, statura măruntă a lui Smikros, care îşi

freca mîinile cu satisfacţie, jucînd ochii negri, mici şi şaşii, cu priviri iscoditoare, între cei doi oameni. El pusese la cale întîlnirea aceasta, el adusese temeiurile pentru care ceilalţi încuviinţaseră să se vadă: Zoltes pentru răzbunarea neamului său oropsit, Canites pentru socoteli mai grase şi pentru bani. Smikros urmărea cu încăpăţînare şi patimă să dobîndească la Tomis ceea ce fostul său stăpîn dobîndise la Histria. Prin servicii de tot felul, el ţinea să ajungă să dobîndească cetăţenia. Şi pentru lucrul acesta nu cruţa nici o osteneală şi nu se dădea înapoi de la nici o faptă. Căuta prin toate mijloacele să scadă Histria, stîrnind totul împotriva ei. El, prin oamenii lui, descoperise locul de refugiu din delta fluviului al lui Zoltes. El îl convinsese că aveau toţi aceleaşi interese; el îl hotărîse să urce pe fluviu pînă la Canites.

Acesta îl primi pe getul răsculat nu fără vădită mîndrie. Avea să pornească la luptă împotriva fratelui său şi a Histriei, avea să-l folosească pe războinicul acesta hotărît, dar mîndria neamului său regesc nu o uita nici o clipă.

Cînd păşi între cei doi uriaşi, Smikros păru un duh al pămîntului, agitat, legînd cu vrăji ciudate un jurămînt căruia aveau să se supună puterile celor de care se folosea.

— Castor şi Polux să vă ajute şi să vă unească — rosti el — pentru fapta însemnată la care sînteţi chemaţi!

Apoi spărgînd un ou în două, risipi miezul între cei doi bărbaţi, dînd cîte o jumătate de coajă fiecăruia.

— După cum jumătăţile astea una au fost, aşa să se strîngă şi să se topească puterile voastre!

Mulţumit, îi puse pe războinici să-şi dea mîna şi iarăşi rîse cu rîsul său de fiinţă mică şi zbuciumată. Apoi, întorcîndu-se către Canites, piticul vorbi iute, cu coatele lipite de trup şi cu braţele agitate, de parcă ar fi fost rupte:

— Am aflat, stăpîne, prin iscoadele mele — şi îndoială nu poate fi — că măritul rege a primit

să facă parte din alaiul lui Poseidon. Împreună cu Theodotos va împodobi cu flori coarnele aurite ale unui taur negru ce se va arunca în mare. Şi asta pe curînd. Şi am mai aflat că, pentru a dovedi buna înţelegere între el şi stăpînitorii cetăţii, a primit să-şi ia asupră-şi, în bună parte, cheltuiala templului ce se va ridica în cinstea noului zeu. Nu scade arenda cetăţii, în schimb ajută pe altă cale cetatea. E şi asta o socoteală.

— Vom vedea! răspunse Canites în felul său, cu vorbă puţină şi aspră.

— Apoi, tocmai asta am mai aflat — continuă Smikros — că nu are de gînd să dea nici o socoteală neamului scit de pe urma vînzării prizonierilor făcuţi în toamna trecută de-a lungul Histrosului. Geţii culeşi, cu femei şi copii, ai lui sînt — aşa a spus — ai lui au să fie şi banii luaţi pentru ei. Căci aşa s-au înţeles — şi acum vicleanul pitic se întoarse spre Zoltes, legînd într-o singură povestire tot ce avea să mişte şi să-i îndemne pe cei doi, pe care împreună îi voia porniţi — s-au înţeles ca fără deosebire de capete, de sclavi din Histria ai lui Theodotos sau prizonieri din raite ai lui Tanusa, să alcătuiască marele convoi de sclavi care va porni spre tîrgurile din miazăzi, pe curînd. Nici grîu curat, nici mei curat, ci grîu amestecat cu mei!

Spre deosebire de liniştitul Canites, Zoltes tresări şi fruntea i se întunecă. Deşi nu avea încredere în cel cu care trebuia să se lege în luptă, Zoltes îl privi pe Canites ca pe o unealtă necesară.

— Se apropie ziua pe care am aşteptat-o cu toţii, adause Zoltes cu glasul său de tunet, gîndindu-se la robia fraţilor săi, pe care voia să-i răzbune; se apropie ziua cea mare!

— Şi se nimereşte — se auzi vocea piţigăiată a lui Smikros — din cîte ştiu, să fie aceeaşi cu sărbătoarea cea nouă a lui Poseidon. Atunci de i-am lovi, am răsturna planurile lui Genaios, şi Histria ar scădea... şuieră piticul, gîndindu-se la victoria sa.

— Asta ar fi şi pe placul meu! Şi Canites, zîmbind, îşi arătă colţii lui albi.

Se hotărîră, astfel, să pornească deîndată spre moşiile histriene. Eliberînd pe prizonieri şi pe sclavi făceau un început, dînd o lovitură şi Histriei. şi lui Tanusa.

Cînd au încălecat, Canites şi-a luat neliniştitul roib. Murgul i l-a dat lui Zoltes.

— Şi eu? ţipă Smikros, agitîndu-se printre picioarele cailor.

Canites îi întinse o mînă. Cîteva clipe piticul pluti spînzurat în aer. Apoi călăreţul, întorcîndu-şi braţul, îl aşeză în faţa lui pe şa. Acolo Smirkos s-a răsucit de cîteva ori, cuibărindu-se. S-a agăţat zdravăn de coamă şi de oblînc, ca şi cum el ar fi încălecat calul acesta puternic, a plescăit din limbă şi l-a îndemnat. Ochii îi scînteiau şi era fericit, căci era aproape să se îndeplinească tot ce pusese la cale.

X

Drumul se depărta de fluviu, coborînd pieziş înspre mare. Unduia larg pe coline şi văi, numai ca două linii subţiri şi albe trase de roţile carelor peste ierburi şi ciulini. Canites, călărind în frunte, îl cunoştea bine. Au răzbit în pădurile dese de stejar, în care copitele cailor ţinuţi la pas nu se mai auzeau, îngropîndu-se într-un muşchi moale şi mătăsos, mustind de apă. Din cînd în cînd, trosneau crengile rupte de cine ştie ce sălbăticiune speriată. Dincolo de pădurile acestea, coborînd spre sud, călăreţii voiau să ajungă la moşiile cetăţii, unde prin vechile bordeie, alături de sclavii Histriei păziţi de cîţiva suliţaşi, aşteptau prinşii regelui Tanusa. Din cînd în cînd, trunchiurile se răreau, locul se limpezea şi se zărea în depărtare, prin spărtura frunzişurilor, albăstrind — liniştit — un lac.

Au mers aşa o zi întreagă, schimbînd drumul de pădure cu drumul întins de cîmpie, pînă ce au întîl-

nit cirezile și turmele Histriei. Cutreierau pe un imaș abia păzit de cîțiva sclavi, împiedicați cu lanțuri la picioare, ca niște dobitoace nărăvașe. Cînd se mișcau, săreau, căci cu pasul îngăduit de legături, departe nu puteau ajunge. Doi paznici liberi vegheau, cu o sporită luare aminte, într-un loc mai îndepărtat al imașului, cîțiva tauri negri, cu gîturi groase, coarnele drepte și ascuțite și ochii plutind în sînge. Erau cei aleși din tamazlîcurile cetății sau dăruiți de Tanusa și păstrați pentru sărbătorile ce se pregăteau, taurii închinați lui Poseidon.

Pînă la așezările bordeielor, lanurile coapte erau sărace. Se vedea bine că fuseseră neîngrijite. Încă din primăvară, o mînă delăsătoare abia de semănase rar bucate, care acum creșteau fără spor. Histria nu avea să se aștepte la recoltă bogată, nici măcar îndestulătoare. Poate carne de turme și sclavi, crescuți pînă la vîrsta de scos la tîrg, să fi fost singurele bogății pe care cetatea încercată putea să se bizuie în anul acesta.

E adevărat că mai era o bogăție. Mai mult fără muncă ea putea să aducă un cîștig : prisăcile mari cu roiuri multe de albine, care făceau o miere parfumată, culeasă din ciorchinii de floare ai salcîmilor și din pajiștile dumbrăvilor smălțuite cu aglică și romaniță. De altfel, anul acesta se dovedea a fi un an cumplit pentru cetate. Nici bogățiile mării nu puteau fi trecute în socoteala de cîștig. Pe cherhanalele deltei puseseră mîna sclavii răzvrătiți, spre care Genaios cel bătrîn cugeta acum, cînd molima scăzuse, să trimită pe cineva să-i aducă vești sigure. De aceea, cînd cei doi călăreți s-au apropiat de așezările gospodăriei de țară a cetății, puțină lume le-a ieșit înainte. Erau numai prizonierii geți culeși de Tanusa și vechii sclavi ai gospodăriei.

Rarii prizonieri iviți în pragul bordeilelor, cînd au văzut mantaua cu tighel roșu a lui Zoltes și coiful ascuțit al lui Canites, i-au luat drept oameni vrăjmași, oamenii stăpînilor lor. Au trebuit să dea de veste din om în om că au venit cu alte gînduri, pentru ca în mijlocul așezării, lîngă o fîntînă, să

strîngă populația amestecată a bordeielor, alcătuită din țăranii localnici, sclavi ai muncilor agricole și prizonieri culeși din întregul ținut.

Au așteptat în înserare ca toți cei risipiți pe la munci să se întoarcă și ei. Purtau unelte rupte sau vechi, cîrpite, de lemn, și rareori de fier, pentru că cetatea, neavînd încredere în ei, nu le dădea unelte bune de lucru. Se întorceau de la cîmp, sub biciul cu trei limbi de curea legat cu plumbi al vătafilor, obosiți și prostiți, neașteptînd nimic nici de la clipa de acum, nici de la cea care avea să vină. Își tîrau cu greutate picioarele obosite, ridicînd nori de praf în care razele soarelui amestecau aburi roșietici și aurii. Se auzea în tăcere, din cînd în cînd, cîte un glas chemîndu-i și răsuflarea grea din zeci de piepturi ostenite și bolnave. Se apropiau cu nepăsare de fîntînă, căci la nimic bun nu se așteptau. Unii priveau curioși spre călătorii neașteptați, apoi întorceau capetele indiferenți, îngenunchiau sau se sprijineau unii de alții și picoteau de-a-npicioarele.

Vătafii, înșelați ei înșiși de înfățișarea noilor veniți, strîngeau cu zel mulțimile, crezînd că au să primească porunci din cetate, care trebuiau știute de toți.

Cînd oamenii s-au adunat roată și în umbrele amurgului tot mai dese păreau o negură învîrtoșată, Zoltes a cerut o faclă, s-a urcat pe ghizdurile fîntînii, a ridicat flacăra bătută de vîntul ce se strînsese și a rostit cu putere:

— V-am adus libertatea, oameni buni! Sînteți liberi cu toții!

Neașteptată, după vorbele astea, s-a lăsat o tăcere. N-a mișcat nimeni, nimeni n-a vorbit. Canites, în felul său tăcut, cîntărea clipa. Zoltes aplecase facla și sta cu brațele încrucișate. Singur Smikros se agita, frămîntat de înciudare și surprindere. Se zbătea în cerc în jurul fîntînii și guița ca un șobolan prins.

Au trecut așa cîteva clipe. Vătafii nici ei n-au știut ce să creadă. Doar unul, ca să dea un semn

că mai are putere, a plesnit din bici. A fost singurul zgomot care s-a auzit. Atunci Zoltes, ridicîndu-și uriașa lui statură, a mai înălțat o dată facla și apoi a strigat :

— N-ați auzit ? V-am adus libertatea ! Sînteți liberi cu toții. Puteți pleca, dacă vreți !

Acum abia a început o mișcare. Unii parcă abia acum se trezeau ; alții se scuturau ca după ploaie ; alții făceau cîte un pas, ca și cum ar fi voit să fugă ; alții nu credeau și ridicau sau dădeau cîte un pumn în pîntecele vecinului. Din nesfîrșite și felurite mișcări, legate unele de celelalte, se închegă pînă la sfîrșit o singură mișcare. Mulțimea inertă, amorfă începea să fie roasă de dorințe, care, nelămurit, neprecizat, dădeau o mișcare masei acesteia. Începuseră marginile mulțimii să se desprindă într-unul, doi sau mai mulți oameni, cum se rup plaurii pe bălți cînd bate vîntul. Cuvintele lui Zoltes începuseră să se schimbe, pentru prizonieri și sclavi, în fapte, în gesturi, în pornite drumuri ale tuturor sau ale fiecăruia. Și era cît pe aci să fărămițească mulțimea în oameni cuminți, fără nici un gînd și fără primejdioase nădejdi, cînd dintr-un bordei din față apăru o femeie. Era înaltă, puternică, aspră la vorbă, severă la înfățișare. Purta și ea o faclă ce apărea ca o răsfrîngere într-o apă a faclei lui Zoltes. La lumina roșietică ce se încolăcea, chipul femeii era tăiat ca din piatră. Sub sprîncenele drepte și împreunate, avea ochii ficși și reci ca două găuri ce se săpau spre o lumină albă, pe obrazul brăzdat. Cozi groase și grele din plete bălaie, împletite cu argint, se ridicau ca un coif pe fruntea bombată. Pasul era sigur și bărbătesc, vocea puternică, umerii largi și brațele tari.

— Opriți-vă ! strigă ea, punîndu-se stavilă fugarilor.

Mulțimea încremeni din nou. De data asta, însă, cu un nume rostit, ce trecea ca un murmur printre oameni : Gema ! Și toți își ridicară privirile spre ea, ca și cum ar fi așteptat o poruncă. Mulțimea se regăsea. O uitase pe femeia aprigă care de cîteva

luni stăpînea cu voința și puterea ei amestecul acesta ciudat de oameni, de chipuri, de limbi și de obiceiuri.

Din vechiul neam al geților băștinași, Gema văzuse trecînd peste ea și ai săi toate urgiile vremii. Soțul îi pierise în lupte; doi fii mai mari se pierduseră cu corăbiile grecești prin țesătura de ape ale Daciei îndepărtate, pornite după negoț. Cel mai mic dintre fii îi fusese răpit de o raită de sciți, dus departe la un tîrg, botezat cu nume tracic și vîndut, iar ea însăși, la ultimul iureș al tîlharilor lui Tanusa, fusese smulsă din bordeiul ei de la poalele munților roși și vechi din cotul de miazănoapte al Histrosului. Acolo ea se străduise a păstra datinile neamului ei get, una cu pămîntul acesta bătut de furtuni și de spițe felurite și ale cărui neîntinate virtuți erau jertfa și vitejia în lupta pentru libertate. Nu se omorîse după pierderea soțului ei. Rămăsese mai dîrză să-și crească nu numai fiii, ci, sub gluga muntelui comat, din strînsoarea celor cîteva bordeie să îngrijească de un neam pe care voia să-l țină în vechea lege a strămoșilor ei.

Cînd a fost tîrîtă în brațe de doi jefuitori sciți și aruncată în carul bejeniei, cînd a fost scoasă din bordeiul ei dereticat, unde mirosea a pelin și a mere și era curat pe lavițe și în vatra ceaunurilor de lut, Gema n-a izbutit să-și ia decît buturuga de corn abia săpat cu chipul lui Zamolxe și vechea brățară de bronz făcută din trei jumătăți de sfere de metal, legate una lîngă cealaltă, pe care o avea din strămoși. Iar aici, unde fusese adusă printre robi și înrobiți de tot soiul și cîțiva țărani băștinași din neamul ei, Gema își cîștigase curînd putere și ascultare. A smuls nu o dată blidul lăcomiei și a abătut pumnii mîniei. A scăpat tinerele sclave și fecioria lor de sub strînsorile sulițașilor sciți, bărboși, duhnind a usturoi și vin acru, răsfiert în gura lor coclită. Beți, i-a dărîmat cu umărul și apoi i-a tăvălit cu piciorul, disprețuindu-i. A ajutat lăhuzele să nască prin bozi și cucută, ca vacile, și a crescut

copiii. Iar în serile în care oamenii se întorceau de la muncă i-a strîns şi le-a vorbit. Le-a vorbit de o lumină a voinţei de om, luptătoare, ce nu trebuie lăsată să se întunece şi de o nădejde că într-o zi vor scăpa de blestemul vieţii lor, că-şi vor recîştiga libertatea.

Vorba ei ajunsese pentru toţi nefericiţii bordeielor mai preţioasă ca pîinea şi ca îmbucătura cerută cu ahtiere de foamea lor veşnică. De aceea, acum cînd cuvîntul de libertate a fost însfîrşit înţeles şi imboldul său puternic a pornit oamenii, ei totuşi s-au oprit la porunca Gemei.

— Cine sînteţi voi — a continuat cu glasul ei răsunător femeia, zvîrlind vorba spre noii sosiţi — care veniţi să-i smintiţi şi să-i batjocoriţi pe nişte bieţi oameni ? Ce le aduceţi ? Libertatea ? Care libertate ? Liberi şi trimişi în voia lor, risipiţi, ce vreţi să facă toţi neajutoraţii aceştia ?

Apoi, ţinînd facla înaltă în braţul ei puternic, se opri şi lumină faţa neagră şi încruntată a celui mai apropiat dintre oameni. Apucîndu-l de piept, ea îl scutură cu putere :

— Eşti liber ! Ai auzit ? Încotro o apuci ? întrebă ea. Sclavul dădu din umeri a neştiinţă. Femeia îl lăsă şi se aplecă spre vecinul său. Era un biet şchiop, cu un picior frînt din şold, ajutîndu-se cu o cîrjă scundă să se tîrască.

— Dar cu ăsta ce faci ? Îl iei sau îl laşi, că e liber şi el ? Ticăloşilor, şi vreţi să plecaţi ?

Mulţimea, oprită, încremeni. Pentru Zoltes şi Canites însă începuse să răsară o lumină printre cuvintele femeii. Înţelegeau cu încetul, din purtarea ei, ce părea numai pe deasupra ciudată, că ea vrea mai mult şi mai bine decît o libertate vlăguită, semănînd a risipă şi a faptă fără de folos. Cei doi oameni au înţeles că ea vrea mai degrabă fapta libertăţii decît vorba ei.

Singurul care, cu toată ascuţimea lui de minte, n-a prins adevăratul tîlc din purtarea Gemei a fost Smikros. Orbit de îndeplinirea planurilor sale împotriva lui Genaios cel bătrîn şi mai ales grăbit, nu

lua seama la nimic din ceea ce s-ar fi ivit pe drum. Întîmplarea aceasta îl întîrzia, cel puțin, dacă nu-l zădărnicea, credea el. De aceea, agitat și pripit, el a căutat să stîrnească pe păzitorii greoi la minte și încă neluminați pe deplin, trezindu-se abia ca din somn. Aceștia, văzînd pe Zoltes și Canites purtînd semnele stăpînilor, erau nedumeriți de vorbele lor. Singurul lucru pe care l-au priceput era că Gema — vechea răzvrătită și neîmpăcata lor dușmană — stăpînea iarăși mulțimea. Iar Smikros, pentru care intervenția Gemei era o surprinzătoare și nedorită întîmplare, asmuțea pe păzitori împotriva ei.

Așa s-au încurcat lucrurile, cînd deodată, la marginile mulțimii strînse, au început să pocnească și să lovească bicele. Striga Zoltes să se oprească, striga Smikros să continuie. Mulțimea se frămînta pe loc, murmura, tălăzuia, nimeni nu se mai înțelegea. Atunci un vătaf de păstori, înalt, pietros, cu zăbun și glugă de lînă, a crezut că el poate liniști furtuna aceasta. A rupt mulțimea cu coatele, și-a făcut loc, s-a smucit și a ajuns pînă în fața Gemei. Aceasta stătea liniștită, cu facla aprinsă, așteptînd. Vătaful s-a apropiat de ea și a încercat să o prindă de brațe. Femeia s-a apărat, trăgîndu-se cu cîțiva pași înapoi. Omul a încercat din nou, femeia iarăși a dat înapoi. Atunci vătaful și-a desfăcut de pe umeri o funie lungă, a făcut-o laț și a aruncat cu el, încercînd să-și prindă vrăjmașa, ca pe vitele din cireadă. Mlădioasă și pricepută, Gema, cu toată statura ei puternică, a ferit prinsoarea cu o mișcare din șold și o pitulare. Toți priveau tăcuți la lupta aceasta ce se dădea între vătaf și prizonieră. Încercarea s-a urmat de cîteva ori fără izbîndă. Mînios, omul, văzîndu-se aproape înfrînt, s-a repezit cu toată puterea înspre femeie. Aceasta l-a așteptat. Și cînd a fost la o lungime de braț, a împlîntat flacăra făcliei în gluga zăbunului de lînă. A răsucit și apoi l-a uns de-a lungul zăbunului pînă la picioare cu foc. Deodată, în noaptea ce se lăsase de-a binelea, vătaful aprins a luminat în jurul său

pînă la o bătaie de piatră. Urla cu un urlet de fiară, încercînd să-şi smulgă hainele, se răsucea, se tăvălea, sărea iar în picioare şi ardea mai departe. Înnebunit, s-a repezit spre mulţimea care se deschidea în faţa lui, dîndu-i drum. Ţipa :

— Loviţi-mă ! Stingeţi-mă !

Ţipa şi alerga. Nimeni însă n-a pus mîna. A alergat aşa cîteva zeci de paşi. Era ca un snop aprins, în picioare. În întuneric se vedea bine sulul de flăcări. Deodată s-a oprit. Urletele au încetat. S-a strîns, a îngenunchiat şi s-a făcut tot mai mic. Ajunsese un morman de gunoi aprins. A mai bătut vîntul de cîteva ori peste mormanul acesta roşu şi au mai stăruit cîteva flăcări. Venea dintr-acolo un miros înţepător de lînă arsă şi de carne friptă.

Cînd a murit cu totul focul îndepărtat, în noaptea liniştită şi plină de stele, doar cele două facle — a lui Zoltes şi a Gemei — mai ardeau. Ele s-au apropiat una de alta, ca o faclă adevărată, de răsfrîngerea ei. În jurul lor, mulţimea se învîrtoşea în întuneric, densă şi neagră, iar vătafii se topiseră în ea, dîndu-şi în sfîrşit seama de ce vor oamenii strînşi şi că ei aveau să biruiască. Gema săvîrşise prima faptă pentru libertate.

XI

La Histria, bolnavii fiind izgoniţi iar morţii arşi, molima se stinsese. Prindea însă tot mai puternic zvonul că jertfa adusă de Theodotos lui Poseidon făcuse minunea aceasta. Se apropia astfel nu numai în pregătiri materiale, dar şi în cugete, ziua sărbătoririi marelui zeu. În mijlocul iernii, în luna ce-i poartă numele, Poseidon era sărbătorit ca un zeu al puterilor dezlănţuite, al furtunilor din largul mării. În mijlocul verii, el era venerat ca un zeu al gîrlelor şi izvoarelor, al rodirii, al pîrgului şi al

cutremurelor de pămînt. Spre această nouă sărbătoare a cetății se osteneau conducătorii, în frunte cu Theodotos, să îndrepte toate gîndurile histrioților. Încercau să acopere, în felul acesta, o pornire năprasnică ce creștea mereu. Smikros, prin oamenii lui, întreținea agitația, dînd neîncetat ca pildă vecina Tomis în care însă nimic nu se întîmplase. El scosese numai o vorbă vînturată la Histria, acum cînd știa că bătrînul Genaios, deși înclinat să vadă limpede interesele sale alături de Atena, nesocotindu-se destul de tare, hotărîse să nu se despartă de dorința neclintită a lui Theodotos. Și dorința aceasta, de a nu schimba nimic din vechea rînduială a familiei posedante, cu un sfat restrîns și ca cens și ca vîrstă, o acoperea bătrînul cu așezarea noului cult al lui Poseidon, spre care atrăsese și de care legase acum întreaga viață a cetății.

E adevărat că histrioții erau înviorați de o viață nouă și de blîndețea verii. Ea se lăsase cu zile lungi și calde pe marea liniștită, pe iazuri, pe gîrle, pe pășuni și ogoare și, departe, pe stejărișul des ce se pierdea în zare. Liniștea aceasta, cu vipii uleioase și sute de rîndunele cu zborul frînt, urmase după o aprigă furtună de cîteva zile. Marea sărise peste zidul înalt al Acropolei, pînă la picioarele templelor și, de bună seamă, puterea ei scormonise și săpase nisipurile din adînc. Astfel că în primele zile de calm bucuria a adus pe creasta digurilor o întreagă populație delirantă, sărind, cîntînd, bătînd din mîini, cînd o corabie din Rhodos, sosită fără popas la Tomis, a intrat liberă și legănată ușor în portul Histriei. Așadar, marele zeu, Taurul Mării, se îndurase de urgisita cetate și, după cea dintîi închinare lui, îi desferecase portul. Și pentru ca lucrul acesta să se facă și mai bine cunoscut tuturor, Theodotos, după sfatul bătrînului Genaios, se hotărîse cu deosebită pompă și cu noi sacrificii să măsoare și să însemne locul viitorului templu ce avea să se ridice în cinstea lui Poseidon. Avea să fie al treilea pe Acropolă. Tot atunci, într-o încăpere pătrată, zidită în grabă la marginea mării, dincolo

de far, din scoici din lut şi pardosită cu piatră, s-au strîns pentru prima dată Taureii, orfani rămaşi în urma molimii, copiii pînă la zece ani ai cetăţenilor liberi, toţi îmbrăcaţi în alb, cu coroane de alge în plete şi maci roşii în mîini, învăţînd cîntece în cinstea noului zeu. Şi de atunci cetatea clocotea de muncă şi de rîvnă. Despotmolirea portului printr-o întîmplare şi o voinţă a mării aduseseră în lumea negustorilor şi meşteşugarilor o veselie şi o poftă de viaţă cu atît mai mare, cu cît molima şi îngrijorarea fuseseră mai cumplite. Perdeaua uitării peste trecut şi peste lipsuri şi revendicări, lăsată cu îndemînare de bătrînul Genaios, începea să acopere rănile, ajutată în liniştirea asta vremelnică şi de împrejurări.

După cum era obiceiul lumii greceşti şi după cum cultul însuşi al lui Poseidon cerea, în curînd, nemaivăzute încă, aveau să aibă loc la Histria curse de tauri şi de care. Un bătrîn armurier, cretan de felul lui, povestea seara şi strîngea în pragul dughenii lui mulţimea roată, ahtiată, ascultînd povestea purtată din gură în gură de la strămoşii lui. Cretanul zugrăvea întîmplările străvechi ale curselor de tauri din insula lui. Povestea moşneagul cum tineri zvelţi, laţi în umeri şi strîmţi în şolduri, cu o cunună de pene de păun pe frunte, apucau taurii de coarnele lor poleite şi, dîndu-se de două ori peste cap, în aer, săreau dincolo de grumazul lor. Înflăcărat de povestire, tineretul cetăţii pontice abia aştepta să-şi încerce şi el puterile în asemenea isprăvi sportive.

Dar grijile şi preocupările cele mai mari le dădeau viitoarele curse de care şi întreceri între vestitele herghelii. Theodotos şi Tamusa uitaseră neînţelegerile dintre ei pentru arenda cetăţii. În discuţii nesfîrşite între cei doi se hotărau condiţiile concursului, numărul carelor, împerecherea cailor după vîrstă şi culoare. Se alegeau vizitiii, se destinau hamurile, cu sau fără dublă zăbală de bronz şi, mai ales, se discuta îndelung, cum nici înfrumuseţarea cetăţii sau apărarea ei n-ar fi cerut-o,

asupra locului ce trebuia ales, bătătorit şi însemnat pentru curse. Theodotos era pentru un loc spre miazăzi ; Tanusa dorea mai degrabă un loc întins înspre miazănoapte, printre lacuri, pînă la geana pădurii la care se putea ajunge pe plaja reavănă a mării, pe unde nu s-ar fi frînt copitele cailor.

A biruit părerea regelui, aşa că foarte curînd echipe întregi au fost trimise să aleagă, să măsoare, să împrejmuiască locul şi să ridice tribunele de lemn de pe care cele cîteva mii de spectatori aveau să privească întrecerile.

Într-un anumit fel, se împlinea în cetate ceea ce prevăzuse Genaios cel bătrîn : se muncea cu spor în toate întreprinderile meşteşugăreşti, oamenii cîştigau bine, căci însăşi cetatea plătea cu noile drahme de arginţi, şi astfel negoţul mărunt înflorea. Se mai găseau rezerve în grînarele cetăţii. Nimeni nu se gîndea încă la recolta cea nouă, care din tulburări şi vreme neprielnică se vestea slabă. Nici la negoţul cu peşte nu se gîndea nimeni, la negoţul cel mare din delta Histrosului, smuls deocamdată din mîna întreprinzătorilor săi. Toată grija era pentru cele trebuincioase la viitoarea serbare. Carele se încheiau din lemn îndoit cu meşteşug al tîmplarilor şi osiile şi roţile de bronz ale turnătorilor. Curelarii croiau, tăbăceau şi răsuceau hăţurile ; vopsitorii scoteau din aburii cazanelor zeci de coţi de ţesături fine, vopsite în diferite culori ; croitorii aveau de lucru cu tunicile alergătorilor şi ale multor cetăţeni care ţineau să se înnoiască pentru o asemenea împrejurare, cizmarii se îndeletniceau cu botfori şi sandale, iar pe scările templelor lui Apollon şi Afroditei se auzeau corurile de tineri învăţînd şi repetînd cîntece. Împreună cu ale Taureilor, ele aveau să alcătuiască un program ales pentru un Odeon rotund de piatră, încăpător.

O preţuire cu totul deosebită cîştigaseră în zilele acestea cei doi mimi : Philipos şi Sofron. Li se îngăduise să joace pretutindeni în cetate la răspîntii, unde găseau doi căpriori, cîteva scînduri şi o scară care să închipuiască o scenă. Ajunseseră

oamenii cei mai populari din Histria, și pentru serbările cele mari li se construise chiar o scenă din lemn, așezată în drum, spre locul de curse. Născociseră fel de fel de scenete din viața cetății și nimeni nu se supăra de glumele lor. Chiar Tanusa și Theodotos erau înfățișați într-o piesă în care cei doi mimi, care îi întruchipau, ședeau la masă cu un personaj cu capul de taur, se desfătau și glumeau. Era o aluzie, firește, la marele eveniment ce se apropia, la care luau parte și regele, și arhontele.

Acest al treilea personaj — taurul — întregise de curînd mica trupă a mimilor. Nimeni nu știa însă cine era, căci nu apărea pe scenă decît sub diferite costumări și măști. Cea mai obișnuită travestire a lui, în afară de taur, era în zeița Palas Atena, care își ascundea fața sub un coif de tablă poleită. În numele libertăților, cunoscute de poporul atenian, zeița critica aspru viața Histriei lipsită de libertate și, fără greș, lunga și tăioasa ei vorbire se încheia cu imboldul adus poporului histriot să ceară intrarea cetății în Liga maritimă condusă de Atena. Dacă numai atît ar fi fost, firește că nu li s-ar fi îngăduit mimilor tirada aceasta. Dar după ce sfîrșea zeița, Sofron, îmbrăcat ca un meșteșugar, iar Philipos ca un negustor din Histria săreau cu gura împotriva Palas Atenei. O pofteau să-și ia zborul, că n-avea ce căuta aici, că cetatea își avea zeii ei mai mari și mai puternici și că poporul histriot era fericit așa cum era. Ca răspuns, zeița începea să dea pilde din cutare încăpățînare a lui Theodotos, din cutare negustorie a lui Tanusa, din cutare mișelie a amîndurora, din lipsa de libertate, din censul ridicat și din vîrsta prea ridicată a alegătorilor, toate temeiuri ce nu îngăduiau să se înjghebeze o adunare a cetățenilor în care ei să-și spună liber voința. La fiecare pildă dată, zeița era bătută cu o bășică de bou cînd de Philipos, cînd de Sofron, cu aceeași frază rostită pe toate tonurile :

— Taci, că nouă ne e bine ! Taci, că nouă ne e bine !

Pînă la sfîrşit zeiţa, biruită, îngenunchiată, ieşea din scenă şi se ascundea după o perdea. Puţini — desigur, oamenii stăpînirii — se bucurau de sfîrşit şi arătau că reprezentaţia era bună şi sănătoasă. Cei mai mulţi însă luau cu ei acasă vorbele zeiţei. Prin fundul bordeielor de dincolo de ziduri, pline de mizerie şi murdărie, pînă să adoarmă pe culcuşul tare, sub foşnetul gîndacilor şi al ploşniţelor, cu obrajii supţi şi burta sleită, oamenii amărîţi îşi îngînau unul altuia :

— Ai auzit ce le-a spus zeiţa ?

— Da... Au bătut-o ei... dar le-a spus-o !

Şi vorbele Palas Atenei, rostite, rămăseseră ca o mîngîiere şi ca o nădejde în inima lor. Acolo, aveau să dospească, să crească şi poate într-o bună zi să se schimbe în faptă. Ceea ce se petrecea pe scenă era o glumă, fireşte, făcută pentru desfătarea mulţimii, dar ea avea un gînd menit să prindă tot mai mult în întreaga cetate : intrarea Histriei în Ligă şi adoptarea libertăţilor ateniene. Personajul care o întrupa pe zeiţă, zvelt şi graţios, înainte de a fi gonit de pe scenă, în fiecare zi adăuga acuzări tot mai grave împotriva lui Theodotos şi a celor cîţiva cetăţeni bogaţi, care se spunea că ar alcătui sfatul său. Se vedea bine că actorul acesta necunoscut — pentru că de cîte ori Philipos şi Sofron îşi strîngeau după reprezentaţie costumele şi plecau, necunoscutul dispăruse — trăia în mijlocul frămîntărilor politice ale cetăţii şi nu era de partea celor care ţineau îndrumarea evenimentelor numai în folosul cîtorva.

După molimă, Theodotos încercase reînnoiri în conducerea cetăţii. Deoarece Genaios — şi tatăl, şi fiul — fuseseră făcuţi cetăţeni cu drepturi depline, căci bizuindu-se pe averea lor mare făceau faţă censului foarte ridicat ce se cerea pentru a lua parte la restrînsul sfat al cetăţii, Theodotos — cu o înscenare de vot — îi chemase lîngă el. Genaios cel bătrîn, cu măsura vicleniei, a pîndei desfăşurării evenimentelor şi a prudenţei, luneca printre un gînd mai nou aruncat cu sfială şi întunecata încă-

pățînare a lui Theodotos. Niciodată n-a rupt însă molcoma și anosta atmosferă a sfatului, în care aproape nici nu se mai vorbea, ci cei cîțiva părtași, mari proprietari de sclavi și de moșii în jurul cetății, de vile de țară și de alte bunuri, dădeau numai din cap. Era o deosebire hotărîtă între ei — cetățeni liberi din tată în fiu și la fel de bogați, urcînd pe spițe fiecare pînă aproape de întemeietorii cetății din cele patru triburi miletane — și bătrînul Genaios. Din preocupările lor și din felul averii lor, mințile astfel îi purtau. Bătrînul frigian se strecura însă printre lăcomii și încăpățînări de mari și aspri posedanți, dar mintea îi era isteață, deschisă, ascuțită de prevederile, primejdiile și cîștigurile negustoriei pe care o ducea de ani de zile, căutînd să împace toate potrivniciile.

Cu totul altfel se purta fiul său. În el, ultimele evenimente din Histria aduseseră o mare schimbare. Sfatul acesta al celor mai nepricepuți și incapabili, în care de altfel el însuși fusese chemat, i se părea o nedreptate și o prea veche așezare, care nu se mai potrivea cu viața nouă a cetății. Genaios cel tînăr își spunea că viața aceasta o purtau meșteșugarii și negustorii cu munca și primejdiile lor și tocmai ei erau înlăturați, printr-o rea întocmire, de la putința de a-și spune cuvîntul.

Astfel erau lucrurile cînd într-o dimineață, într-un colț tăinuit al curții Genaios cel tînăr l-a aflat pe Thrax vorbind aprins cu Philipos și cu Sofron.

Genaios nu bănuise că Thrax s-ar fi întors. În împrejurările aflate la Histria, fiul armatorului amînase planul unei olării ateniene de fundat aci, așa că îngăduise, cu uitare aproape, lipsa lui Thrax. Dar acesta, întors pe neașteptate, fusese ascuns de cei doi mimi cu grijă de iscodirea și ochii tuturor din casa bătrînului Genaios, pentru că pornirea cu care sosise Thrax îi încîntase, dar îi și înspăimîntase. Răzvrătit, purtînd în el ura pentru răpirea mamei sale și alor săi, el se strecurase într-o noapte pe străzile pustii ale cetății pînă ce a bătut în

taină la uşa prietenilor lui. Venise cu gînd să afle cine s-ar uni cu ei, sclavii răsculaţi din dumbravă de sub conducerea lui Aetas, şi cînd şi cum ar fi mai nimerit să lovească cetatea şi, o dată cu ea, şi pe regele Tanusa. De cîteva zile şuşoteau prin colţuri cei trei, mimii aducîndu-i nevăzutului Thrax veşti din cetate de la oameni feluriţi, de la fel de fel de neamuri şi meserii. Dar nemulţumirile erau acum mai rare, mîniile mai scăzute, oamenii mai tăcuţi de cînd cu pregătirile pentru serbările lui Poseidon. Meseriaşii şi negustorii cîştigau mai bine, iar sclavii ţinuţi sub bici, fără o căpetenie, nu îndrăzneau să se gîndească la revoltă.

A fost, cînd i-a aflat tînărul Genaios, o clipă de ruşine şi de sfială pentru ei, pentru mimi mai ales. Au tăcut, au plecat privirile în pămînt. Unul, Philipos lunganul, şi-a tras capul între umeri, iar Sofron a început să se mişte de pe un picior pe altul, pe tălpile lui late. Fuseseră surprinşi de binefăcătorul lor într-o sfătuire conspirativă împotriva acelora dintre care, după socotelile lor, însuşi Genaios cel tînăr făcea parte.

Acel care cu îndrăzneală a rupt tăcerea a fost Thrax.

— Stăpîne — rosti el cu fruntea sus, cu o roşeaţă a pornirii ce-i şedea bine pe faţa-i frumoasă — ne-ai prins şi sîntem în puterea ta! Fă ce vrei cu mine, dar pe ei iartă-i, că nu sînt vinovaţi! De ce ţi-aş mai ascunde? Am fost trimis de la marginea lacurilor să aflu despre frămîntarea cetăţii. Acum ştii tot! Eu am să cad, dar vin alţii după mine şi numărul lor e mare şi urile lor sînt vechi. Şi dreptatea e cu ei!

Pe măsură ce se mărturisea astfel, glasul lui Thrax creştea cu aprigă mînie.

La Histria, zilele domolite de cîteva fericite împrejurări pentru stăpînitori nu erau încă pregătite pentru răscoală, de aceea Genaios chibzui în altfel. El nu se putu opri de a-i privi cu simpatie pe Thrax şi pe cei doi mimi. Şi cumpănind într-o clipă împrejurările, dorinţele sale, drumul pe care

îl avea de urmat ca şi aprinderea tinerească şi pornirea lui Thrax, el îi spuse fără înduioşare, simplu noului venit:

— N-ai să mai pleci! Am altă nevoie de tine! Apoi adresîndu-se mimilor: Şi voi aveţi să mă urmaţi. Şi din ziua aceea pe mimi îi trimitea regulat să strîngă mulţimea pe la răspîntii, prin pieţele cetăţii, să înveselească şi să arunce zeflemeaua. Şi adeseori el însuşi le scria mici scene pe care să le joace. Pe Thrax l-a ascuns cu grijă chiar la el, tăinuindu-i prezenţa de toţi ceilalţi ai casei.

Urzeala aceasta asupra căreia tînărul Genaios veghea cu multă grijă era sprijinită de Crisis şi Kita. Cele două femei ajutau mult tăinuirea, ascunzînd de ochii supraveghetoarelor de ginecee şi a vătafilor de casă complotul ce creştea chiar în cuprinsul casei bătrînului armator. Pornirile mimilor şi ale lui Thrax mai ales nu erau uşor de ţinut în frîu. De multe ori fapte mai îndrăzneţe sau necugetate erau gata să dea la iveală primejdiosul joc. De aceea Genaios cel tînăr a fost silit să impună o anumită măsură, să aşeze o domolire pe aprinderea celorlalţi. Rămăsese în el, însă, încă o ultimă încredere în cuvînt, o nădejde că va mai putea opri întîmplările nechibzuite ale bătrînului cu o vorbă înţeleaptă. De aceea a mai aşteptat cu răbdare ca Theodotos să-şi strîngă sfatul şi astfel să-şi poată rosti cuvîntul. Se înşela însă, căci tatăl său nu se dădea înapoi de la nici o urzeală pentru a-şi atinge planurile şi a nu-şi pierde cîştigurile.

Oricît de greu ar fi fost de închipuit că Smikros ar fi îndrăznit şi bătrînul Genaios ar fi primit să-l vadă tîrîndu-se la picioarele sale, lucrurile s-au întîmplat.

— Cum de ai ajuns pînă la mine, broască rîioasă, i-a spus mai întîi armatorul cînd Smikros a intrat frînt la el şi s-a prăbuşit. Apoi, după vechiul său obicei, l-a călcat pe degete şi pe palmele întinse la pămînt.

— M-am zbătut ca să-ţi aduc pietre în desaga minţii mele, stăpîne. Clădeşte cu ele cum vei voi,

răspunse cu umilință piticul. M-ai hrănit o viață întreagă și inima mea se face treaptă sub sandalele tale. Ascultă-mă și apoi mă omoară, de vrei!

— Ești spurcat ca o rîmă, Smikros!

— Sînt, stăpîne. Dar poate tot s-ar mai putea vinde din marfa de la Tomis, că am socoteli pentru amîndoi.

— Eu nu mai am marfă! Magaziile sînt goale! M-au prădat!

— Mai am eu marfă în magaziile mele. Am luat și pentru mine, dar a mai rămas încă multă și bună și pentru tine. Și mai sînt încă la Tomis cîțiva care să prețuiască mai mult marfa străină decît ce fac cîrpacii noștri cu trudă.

Ochii vineți ai lui Genaios se aprinseră. Primi momeala, dar nu vru să pară că se și prinde.

— De mine nu-mi pasă! Știi ceva despre cetate?

— Lasă cetatea, stăpîne, și vezi-ți de treburile tale.

— Ticălosule, să nu îndrăznești! și bătrînul ridică mîna să-l lovească.

— Cetatea și-a pierdut averea. Și nu o să vă vină pe curînd cele de care aveți nevoie, zise Smikros, ferindu-se de pumn. Peștele de la Histros e-n mîinile răsculaților... Aetas e gospodar bun! Iar moșiile — aflat-ai stăpîne, sau eu sînt crainicul dintîi! — le stăpînesc răsculații ceilalți, țărani și prizonieri geți.

Se făcu o tăcere grea. Genaios simți ca un fior rece. Ridicîndu-se în picioare, el urlă aproape:

— Minți, spurcăciune!

— Așteaptă numai și ai să vezi dacă vă mai vine un bob de grîu. Zoltes e stăpîn pe moșiile cetății și liberează pe sclavii cetății!

— Dar mai e și puterea regelui! Canites...

— Stă mînă în mînă cu Zoltes. Și nu e departe ziua cînd se vor năpusti asupra Histriei.

— Atunci ne rămîne zeul. Poseidon și cinstirea lui.

— Vrei să ameţeşti cetatea ? Fie ! Dar cît are să ţie ? O zi, două, şi atît... Îi îmbeţi cu apă sălcie, stăpîne !...

— Atunci ? şopti Genaios ca pentru el.

Smikros, simţind că va fi ascultat, se ridică în picioare. Îndrăznea să vorbească de la om la om cu bătrînul.

— Vă rămîn copiii !

— Care copii ? întrebă uimit Genaios.

— Plozii tuturor sclavilor din cetate, că plodesc şi se înmulţesc ! Plozii ăştia mănîncă, nu glumă, şi nu te alegi cu nimic de pe urma lor ! Mă asculţi ? Să continui, stăpîne ?

— Da, da, continuă, răspunse bătrînul ca în vis.

— Cît trebuie să aştepţi ca să crească şi să fie buni la ceva ? Un an, doi ? Da' de unde ! Abia după douăzeci ! Histria, în starea ei de astăzi, abia de are ce să le arunce sclavilor folositori, dar necum copiilor.

— Ei, şi atunci ce-ar fi de făcut ?

— Crîc ! Crîc ! Crîc ! şi Smikros, apucîndu-se cu mîinile de gît, făcu semnul că se sugrumă.

Genaios rămase pe gînduri. Smikros rupse din nou tăcerea :

— Poate să nu fie nevoie chiar azi sau mîine... Deocamdată să-i strîngem şi să-i închidem... Şi să-l vestim pe Zoltes. Ori grîul şi sclavii, ori copiii ! Avem ceva la mînă !

— Şi cine să le ducă vestea ?

— Eu !

— Cînd ?

— Cînd voi crede că e mai bine !

Genaios dădu din cap şi tăcu. Se apropie de Smikros şi-i puse o mînă pe umăr.

Atunci se auzi un foşnet. Cei doi oameni ascuţiră urechile. După un răstimp, Genaios spuse :

— Vîntul se-nfoaie în perdele ! Şi-i făcu semn lui Smikros să plece.

În cutele largi ale perdelelor grele, cu tablă de aur pe poale, ce despărţea încăperea de curtea interioară, subţire şi nemişcat se înfăşurase Thrax.

Auzise vorbă cu vorbă întreaga convorbire şi acum aştepta o clipă prielnică să scape din ascunzătoarea sa.

După convorbirea cu Smikros, era mare nevoie să se zorească lucrurile. Şi Genaios bătrînul, hotărît, porni spre marele arhonte.

Într-un fel cu totul neobişnuit, Theodotos adunase la stăruinţa lui Genaios sfatul în templul lui Apollon tămăduitorul. Statuia de pe pragul templului, unde fusese purtată în timpul molimei, revenise în interior pe soclul de marmură neagră. Înălţimea ei ajungea aproape acoperişul. Era frumos acest Apollon, cumpărat cu două generaţii dinainte din atelierele ateniene, la fel după cum astăzi Theodotos avusese grijă să ceară şi să plătească scump atelierelor olbiene, după modelul frumoasei şi vestitei statui din Corint, un Poseidon în toată măreţia lui, statuie aşteptată să împodobească al treilea templu. În culorile lui palide, cu un braţ întins, Apollon privea departe, peste cetate, căutînd parcă să vadă cum răsare din undele încheiate, pe orizont, zeul străvechi al mării, care avea să-l răstoarne din puterea lui. La picioarele statuii, încununată de ghirlande de flori, ardea un jertfelnic cu tămîie şi balsam pentru Apollon şi altul, mai înalt, cu mirt, pentru Poseidon. Pe jilţuri poleite, cu spătare de fildeş, şedea sfatul strîns de Theodotos, în care astăzi, cu totul neobişnuit, şi regele Tanusa îşi avea păstrat locul. Vestea aceasta mirase întreaga cetate.

Regele venise pe jos pînă la templu, întovărăşit numai de doi ofiţeri din garda lui personală. Voia ca histrioţii să vadă încotro se îndreaptă şi în felul acesta să cîştige simpatia populaţiei, pe care o simţea ostilă mai ales de cînd se aflase că, fără nici o bunăvoinţă, refuzase să uşureze sarcinile impuse cetăţii. Şi nu se înşelase. Veşmintele lui grele şi bătătoare la ochi, podoabele preţioase, brăţările, cununa de aur şi toiagul bogat de abanos şi de fildeş, cu care lovea ritmic lespezile străzilor, vestind în mers trecerea sa, atrăgeau atenţia mulţimilor,

impuneau. Vînzătorii de peşte şi carne, negustorii de stofe şi vase, sclavii trimişi după diferite treburi, metecii, inima şi pulsul tîrgului, marinarii străini, meşteşugarii de tot felul se opreau în calea regelui Tanusa şi-l salutau, ridicînd braţele.

Era în manifestarea aceasta, zgomotoasă la unele grupuri de cetăţeni — cu osebire la negustori — şi o linguşeală pentru cel care cu călăreţii lui şi puterea întinsă pînă la malurile înalte ale Histrosului asigura Histriei linişte şi liberă negustorie, mai ales pe căile de uscat.

Cel mai mirat însă de sosirea regelui a fost Genaios cel tînăr. El s-a înclinat totuşi adînc, iar Tanusa i-a răspuns cu un zîmbet familiar şi un clipit din ochi, ca şi cum mai dinainte ar fi fost o înţelegere între ei.

În adierea brizei marine, care răzbătea printre coloane, umbra era proaspătă şi răcoarea plăcută la această adunare a aşa-numitului sfat, peste care se abăteau din cînd în cînd norii parfumaţi ai jertfelnicilor. De departe se auzea glasul cetăţii ca un murmur de strigăte şi de modulaţii, iar privirea luneca plăcut pe deasupra portului vegheat de farul înalt, pe lîngă care, acum, de cînd iarăşi se liberase şi se adîncise intrarea, treceau corăbiile rotunde şi grele ale negoţului, cu pînze colorate şi prove înalte, vopsite felurit, sau uşoara escadră a Histriei, în manevre.

Cu ochiul său bulbucat şi stins, acoperit de pleoapa obosită, Theodotos privea dar nu vedea şi nu prindea întreaga bucurie din această măreaţă desfăşurare a cetăţii, sub înalta şi înflăcărata zi de vară. Genaios cel bătrîn, dimpotrivă, preţuia în clipa aceasta, cu puţin mai înainte de a juca un rol foarte important în sfat, întreaga mulţumire a puterii de mult rîvnită, în care se simţea crescînd.

Regele îşi mîngîia barba inelată şi arămie, îşi suna brăţările în aşteptare, scriind semne necunoscute cu vîrful toiagului pe lespedea de marmură trandafirie. Mai şedeau pe jilţurile lor de fildeş cîţiva mari proprietari de sclavi şi de pămînt,

care nu vorbeau ci numai aprobau, şi sfatul astfel se încheia. Histria întreagă, în vechea ei orînduire, avea să asculte de hotărîrile acestora, oameni nepricepuţi şi lacomi, care nu aveau alt merit decît pe acela de a se trage din întemeietorii cetăţii, pe spiţe legate de-a lungul a cîtorva sute de ani.

Statura înaltă a lui Theodotos arunca în bătaia plină a soarelui, ajuns între coloanele templului, o umbră ce se întindea pînă la soclul lui Apollon. Cu glasul tărăgănat şi stins Theodotos rosti o scurtă invocare, lăsîndu-l apoi pe Genaios cel bătrîn să vorbească. Acesta reaminti mai întîi, cum era şi firesc, de urgiile înfruntate, dintre care cele mai mari fuseseră împotmolirea portului şi ciuma. Dar ele trecuseră, căci zeii ajutaseră deopotrivă cetatea. Erau amîndouă năprasnic venite de dincolo de voinţa oamenilor. Mai erau însă şi altele, arăta bătrînul Genaios, care nu trecuseră, care mai ameninţau încă şi veneau de la oameni : răscoala sclavilor şi mişcarea metecilor şi a meşteşugarilor. Şi Genaios cel bătrîn vorbi şi de revolta sclavilor sub conducerea lui Aetas, care pusese stăpînire pe delta marelui fluviu, lipsind cetatea de bogăţia negoţului cu peşte ; apoi de pierderea recoltei de pe moşiile cetăţii în urma ridicării sclavilor şi a prizonierilor de acolo. Cînd silit a fost Genaios de povestirea întîmplărilor, să pomenească de numele lui Zoltes — să fie blestemat ! adăugă de îndată cu putere — se uită lung la regele Tanusa. Acesta se opri din scrisul său pe lespezi, ridică fruntea şi după o clipă încuviinţă, dînd din cap.

— Şi Canites ! se grăbi atunci să adauge bătrînul Genaios.

Fără o vorbă, regele arătase că ştia, că aflase de trădarea fratelui său şi lămurea astfel de ce răspunsese, venise şi sta în sfatul Histriei. Şi bătrînul Genaios continuă :

— Am încercat să punem o domolire peste focul ce mocneşte în cetate. Am născocit întoarcerea la un cult vechi, al lui Poseidon, şi am născocit de asemenea serbări şi petreceri. Am dat de lucru

tuturor şi trebuie să recunoaştem că am izbutit să liniştim oarecum cugetele. Cît va dura însă cînd sîntem prinşi între Aetas de o parte şi Zoltes şi Canites de alta? Măsurăm cu groază zilele de linişte pe care răzvrătiţii aceştia binevoiesc să ni le dea.

— Să fie dărnicia sau cuminte chibzuiala care-i împinge? se auzi deodată glasul lui Genaios cel tînăr.

Pusese întrebarea liniştit, privind departe, ca pentru el. Tatăl său se opri, strînse sprîncenele mînios şi după o pauză continuă:

— Ne-am prefăcut că nu luăm în seamă primejdiile pentru ca să nu tulburăm cetatea, să le adormim.

— Şi le-aţi adormit? întrebă Genaios cel tînăr.

De data aceasta Theodotos a socotit că se cuvine să intervină. Ridicînd încet braţele, el ceru tăcere şi-i făcu semn lui Genaios să vorbească.

— Am cumpănit aşa cum se cuvenea din împletitura ei meşteşugită de ameninţări şi ispite poftirea Atenei de a ne uni cu ea în Liga maritimă şi am respins-o, ştiind cîte primejdii ascunde. Nu vream să adăugăm cu mîna noastră flăcări peste jarul de sub cenuşă.

— Înţelepciunea însăşi grăieşte prin cuvintele tale, rosti cu putere şi convingere Theodotos.

— Şi prudenţa, şi apărarea, adause regele Tanusa.

— Să nu uităm viclenia, spuse Genaios cel tînăr.

De data aceasta surprinderea şi indignarea au fost ale tuturor celor care ascultau orbeşte ce li se cerea şi n-aveau nici un grăunte de judecată în minte. Şi se dezvăluia vrăjmăşia dintre tată şi fiu mai mult decît din cele cîteva ciocniri dinainte, şi lucrul acesta îi agita. Genaios bătrînul pălise.

— Noroc, vorbi el, că avem iscoade bune! Aflaţi deci cu toţii că trădarea însăşi e strecurată în mijlocul nostru. Şi cu braţul întins el îl arătă pe fiul său. Şi fără să-l lase să spună un cuvînt continuă: Cunoaştem întreaga urzeală pe care o porţi! Ştim că eşti prieten cu răsculaţii şi ştim că ai înţelegeri

cu navarhul escadrei ateniene, care aşteaptă în portul Callatis... De toate însă nu ne înspăimîntăm, căci ştim să luptăm bărbăteşte...

— Lăsînd copiii să moară de foame! strigă tînărul Genaios, ridicîndu-se.

— Copiii? Care copii? şi un murmur trecu peste toţi. Însuşi regele Tanusa arătă surprindere pe faţa lui lată.

— Ah! De copiii sclavilor e vorba? Da, îi ţinem ostateci! Şi nu-i bine? O armă trebuie să ne păstrăm! lămuri Genaios bătrînul. Şi pe chipul cu brazde adînci flutură un zîmbet.

— De copiii sclavilor e vorba? Oho, ce zarvă nepotrivită! se rosti, în sfîrşit, un gros negustor de sclavi şi de grîne. E ca şi cum de scaune s-ar vorbi! Şi peste toată adunarea trecu un rîs şi o petrecere ca din pricina unei neaşteptate şi neasemuite prostii.

Tînărul Genaios însă, în picioare, luă cuvîntul, adresîndu-se lui Theodotos.

— Arhonte — spuse el — tatăl meu a aruncat asupra mea o nemeritată ocară! Nu vreau să lupt cu el, dar se cuvine să spun cîteva cuvinte. M-aţi chemat aci...

Theodotos însă nu-l iubea pe tînăr şi se temea de el. Îl adusese în sfat de dragul tatălui său. Acum, văzîndu-i învrăjbiţi pe amîndoi, bucuros se grăbea să se scape de supărătorul musafir.

— Te-am chemat — îi tăie cuvîntul — să ne fii de ajutor, nu să ne stai împotrivă!

— Eu sînt de ajutor cetăţii!

— Cetatea o ocrotim noi!

— Cetatea nu se ocroteşte cu înşelătorii şi minciuni! Cu zei uitaţi şi reînviaţi, cînd îi sugrumaţi pe meseriaşi şi negustori. Nu ştiţi cu cine să vă ajutaţi, sau nu vreţi, şi atunci vă folosiţi de zei.

Theodotos pentru prima dată se îmbrăcă în toată măreţia magistraturii sale şi rosti:

— Nimănui nu-i e îngăduit să se abată de la cultul cetăţii!

— Eu nu cred în zei! a strigat atunci tînărul Genaios. Viața e o trecere neîncetată și singurul care o poate îmbunătăți e omul! Eu cred în omul pe care voi îl batjocoriți! Și mai ales tu, tată!

Oricît ar fi fost de sigur pe el, bătrînul privi aproape rugător înspre Theodotos. Îi cerea din ochi un ajutor pentru întregul său prestigiu călcat în picioare, împotriva loviturii acesteia a orgoliului său adusă de cel mai apropiat. Simplitatea calmă, de obicei, a marelui arhonte de data aceasta se lăsă atinsă de rugăminte și o ajută. Vorbi cu tîlc potrivit, urmîndu-și parcă șirul întrerupt, și zise :

— Astăzi marele zeu al cetății, așa am hotărît, e Poseidon, iar cetățeanul Genaios, tatăl tău, îi e preot. Să se știe! Și apoi se așeză.

Fața uscată a negustorului de pește se însenină și ochii îi sticliră de bucuria ce i s-a dat prin neașteptata veste. Ahtiat de bunuri și mai ales de vază a lumii, pentru care ar fi dat și dragostea lui de părinte, și liniștea sufletească și a răspunderii cetății, purtată într-o măsură și de el acum, armatorul își ridică din nou cuvîntul, de data asta cu un glas limpede și sigur și cu o judecată ce dovedea că e un adînc cunoscător al veacului în care trăia :

— E în primejdie cetatea, desigur, dar nu numai Histria noastră de astăzi. Alături de ea este în primejdie și Tomis, și Callatis, și Olbia, și Heraclea, și însăși Atena, care cu libertățile ei sapă temeliile lumii grecești. L-ați auzit cu toții pe răzvrătitul meu fiu că nu mai crede în zei! Ca el sînt mulți care șubrezesc așezările polisului grecesc ale cetății de pretutindeni. Zeii trăiau printre noi, iar noi le stăteam alături fericiți, necunoscînd alte rîvne decît întrecerile la jocuri. Vechiul agon, care tot al cetății era. Din el au ieșit și lupta în palestre, și tragedia. Astăzi toate temeliile acestea se duc sub duhul răzvrătirii și a unei așa-numite libertăți!

Vorba lui pătrundea și parcă aducea lucruri noi și necunoscute pentru mințile somnolente ale celor din jurul său.

— Înțeleg — mărturisi el în cele din urmă — că cetățeanului din mine i se face cinstea și i se dă încrederea, și mulțumesc. Sînt de neam străin și așa voi rămîne pînă la moarte, dar sînt astăzi cetățean al polisului histriot. După vechea întocmire a lumii grecești, închinarea la zei are un rost cetățenesc pe care întru nimic nu-l poate atinge originea mea străină. Gîndul și voința de a sluji și de a-i struni pe cei mulți e totul în mine, întocmai ca și hotărîrea de a-i înlătura pe cei slabi și îndoielnici. Și cel care cel dintîi s-a dovedit astfel a fost chiar fiul meu...

Brațul bătrînului, îndreptat din nou spre tînărul Genaios, îl arătă ca pe un răufăcător. Zadarnic a încercat fiul să se apere. La primele lui cuvinte, sfatul, trezit, în sfîrșit, s-a ridicat tumultuos. Și numai noul preot al lui Poseidon a izbutit să-l domine.

— Îl alung din casa mea — tună el — după cum vouă vă cer să-l alungați din cetate. E rugămintea mea cea mai mare, zise și apoi privi cu hotărîre spre Theodotos. Arhontele înclină fruntea în semn de înțelegere.

Genaios cel tînăr a coborît atunci printre coloane spre treptele templului, căci din clipa aceea tatăl și fiul erau dușmani de neîmpăcat. Și tot ceea ce i-ar fi putut face un rău lui Genaios cel tînăr avea să fie bine primit, ca un cîștig și o nouă putere, de Genaios cel bătrîn.

XII

În fundul unui golf, dincolo de zidul cetății, spre miazăzi, acolo unde pusese piciorul pe țărm Genaios cel tînăr în noaptea răzvrătită a sosirii sale, era o așezare de tăbăcari și pescari. Bordeie săpate în pămînt, cîteva luntre negre trase pe o plajă îngustă și pari strîmbi înfipți pînă la marginile gol-

fului pentru uscatul plaselor şi al pieilor de capră puse la tăbăcit alcătuiau priveliştea tristă şi sărăcăcioasă a locului. Erau toţi oameni care trăiau greu, ca şi meşteşugarii şi negustorii din cetate oprimaţi de conducerea celor cîţiva posedanţi. Şi nu o dată se abătea pînă aci cîte un trimis al celor din cetate care să-i îndemne să se unească şi ei la mişcările ce frămîntau viaţa Histriei.

Singură marea era frumoasă aici, fie în subţirimea ei de vie buză de apă mîngîind petecul de plajă, fie în limpezi şi liniştite adîncuri, acolo unde golful sta strîns ca o căldare între stînci vechi şi bolovănite. Ferită de vînturi şi de valurile de la larg, aci apa era liniştită întotdeauna şi părea, în profunzimea ei, o ascunzătoare pentru comori, pe care numai din cînd în cînd o neliniştea, cu înotul lor agitat, cîrduri de peştişori argintii.

În locurile acestea îşi găsise adăpost Genaios cel tînăr după cearta cu tatăl său şi după alungare. Simţămîntul crescut în el cu încetul, la început din ciudată curiozitate, în cele din urmă din scîrbă şi revoltă, statornicise o hotărîre care îl dusese cu voinţa tare pînă în pragul luptei.

Chemase lîngă el pe Thrax, pe Kita şi pe cei doi mimi şi îi aciuise prin bordeie în jurul său. Se hrăneau cu bob uscat, cu peşte proaspăt şi sugeau faguri dulci şi parfumaţi cu o miere bine prăjită, din prisaca unui bătrîn aşezat pe întinderea imaşurilor.

Veştile din cetate, în afară de cele culese de mimi în reprezentaţiile lor, le primeau prin Crisis, care cunoştea un loc între templul lui Apollon şi al Afroditei, unde în amurgurile liniştite de vară, cînd se aprindea luceafărul, o întîlnea pe Kita. Cele două femei, în lumina nesigură a înserării, se opreau ca într-o rugăciune în faţa Afroditei, vorbind şoptit şi împărtăşindu-şi una alteia ştirile din casa bătrînului Genaios.

Într-una din zile, hotărît, Genaios îl trimise pe tăbăcarul Fronius — aprig la mînie cînd trebuia, dar isteţ în tot soiul de întreprinderi ale minţii —

să se strecoare și să-l cheme la el pe Homericus, care de la întîmplarea cu corabia strînsese în jurul lui oamenii stărilor nemulțumite.

Pe Homericus Genaios îl cunoscuse cu ajutorul lui Thrax care după întoarcerea lui îl adusese într-o seară, în taină, în casa armatorului. Atunci fusese numai o întîlnire. Acum, de cînd Genaios se afla în așezarea tăbăcarilor, el își trimitea în cetate, la Homericus, iscoadele, care se întorceau cu vești privind mișcările histrienilor. Astfel, aceștia erau pregătiți a se uni cu forțele din afară, cînd acestea vor ataca Histria.

Cu ajutorul lui Homericus și al veștilor aduse de femei, tînărul Genaios alcătuia monologurile usturătoare ale lui Thrax, pentru că necunoscutul și cel de-al treilea actor, cel mai iubit de public în pornirile lui împotriva puternicilor din cetate, era fostul ucenic al lui Duris. Nimeni, sub neîncetata schimbare în măști și costume, nu putuse afla cine se ascunde în rolurile felurite ale acestui mim cu glas armonios și gesturi frumoase. Talentul lui Thrax se dovedise deosebit, și mai ales rîvna și pornirea pe care le punea în îndeletnicirea ce se părea nevinovată, dar se arătase cu mare răsunet. Pînă la ziua socotelilor care aveau să fie, Genaios își găsise această îndeletnicire. Și-l atrăgea. În afară de tiranii Histriei, un personaj de curînd adaos batjocurii publice din monologurile lui Genaios era Smikros. Genaios cel tînăr aflase și dovedise toate furturile și uneltirile vicleanului pitic, folosirea nevrednică a ideii de libertate întruchipată de Atena și de puterea Ligii maritime și mai ales cele povestite de Thrax despre întrevederea dintre pitic și tatăl său. Pentru toate aceste fărădelegi, mai mult decît pentru furturi, Genaios se hotărîse să-l arate pe Smikros mulțimilor de la Histria în toată batjocura și urîciunea lui, aproape ca pe o primejdie pentru cetate. Monologul piticului, sub un nume ce-i arătase mizeria morală ușor de recunoscut, ajunsese una din scenele cele

mai iubite de publicul străzilor şi pieţelor aglomerate, strîns zilnic în faţa mimilor.

O dată cu răsăritul soarelui, mica trupă intra în cetate. Poposea prin mahalalele meşteşugăreşti de la apus şi prin străzile înguste din jurul portului. Mai ales între far şi arsenalul maritim găsea un loc potrivit. Acolo se strîngeau hamalii şi lucrătorii şantierelor. De îndată ce-i zăreau, tîmplarii, care tăiau coastele corăbiilor, şi călăfătuitorii alergau la podeţe şi căpriori. Şi în cîteva clipe numai, scena era ridicată. Nimeni nu se putea împotrivi acestei porniri populare. În vreme ce unii dintre meşteri înălţau scena, lucrătorii mai tineri păzeau să nu se tulbure spectacolul. Satisfăcuţi, plini de bucurie şi mîndri lucru mare de menirea lor, Philipos şi Sofron treceau sărbătoreşte prin mulţime. Duceau boccelele cu costume şi urcau maiestuos şi cu ifos treptele pînă în spatele butoaielor care le ţineau loc de culise. Dar pînă să apară ei, mulţimea începea să tropote şi să strige :

— Necunoscutul ! Necunoscutul ! Vrem pe necunoscut !

Thrax venea mai tîrziu, ascunzîndu-se în mulţime şi suind pe furiş pînă în spatele scenei improvizate. Cînd apărea, era întotdeauna primit cu strigăte şi aclamaţii. O tăcere adîncă se făcea apoi, toate feţele erau numai zîmbete şi ochi sticloşi, în aşteptare, iar spectatorii îşi dădeau coate şi se pregăteau să rîdă, să aprobe sau să aplaude. Se ştia de mulţime că în fiecare zi monologul Necunoscutului aducea un lucru nou, pe care cei mulţi abia atunci îl aflau. Şi în ce fel minunat îl aducea ! Cu vorbă ascuţită şi joc plăcut, Necunoscutul ajunsese să fie crainicul noutăţilor pe care mulţimea le aştepta. Cînd spectacolul îşi schimba locul, mahalaua sau uliţa, de îndată ce se opreau mimii şi dădeau semne de pregătire, se ducea vestea pretutindeni că în altă parte au poposit şi atunci se scurgeau mulţimile într-acolo, ca şuvoiul. Duşmani îşi făuriseră berechet actorii, şi mai ales Necunoscutul, duşmani dintre cei mai mari ai cetăţii. Şi

Theodotos, şi Genaios cel bătrîn bucuros i-ar fi oprit, dacă mica trupă n-ar fi avut întregul popor al cetăţii de partea ei. De aceea se temeau cei de sus să se atingă de ei.

În vreme ce, din ascunzătoarea lui, astfel pregătea cetatea pentru luptă, Genaios cel tînăr nu respingea desfătările mării şi ale dragostei. În exilul său, îngrijirile Kitei se schimbaseră curînd în mîngîieri, pe care Genaios, în sfiala lor, le primise. Sclava se pricepea să-l întovărăşească pe Genaios pe căile subţiri ale gîndurilor şi plăcerilor sale. Crescută în palatul regelui Tanusa, cu deprinderea cîntecului homeric şi priveliştea lucrurilor de preţ, Kita a putut cu uşurinţă să-l urmeze şi să împărtăşească liniştea contemplării şi bucuria descoperirilor simple pe care natura le aşeza în jurul lor. În dimineţi calme, în care o ceaţă uşoară ştergea linia zării unind marea cu cerul, pe treptele de stînci ale golfului, Genaios asculta cu desfătare glasul melodios al Kitei, rostind ca pe o caldă rugăciune imnul către Thetis : „Pe tine te chem, logodnica lui Okeanos, Thetis cu ochi luminoşi, maica nourilor negri şi a nimfelor din izvoare clocotitoare de spumă. Ascultă-mi chemarea, tu ce hrăneşti mişunătoarea viaţă în hăuri de ape, şi dăruieşte corăbiilor prielnicul vînt, vîntul cu iutele pas".

În adîncul apei liniştite dintre stînci, Genaios admira trupul mlădios al Kitei. Liniile subţiri, trandafirii, ce porneau din bolta sînilor de-a lungul coapselor pînă la gleznele fine, se sfărîmau sub albastra şi uşoara umbrire a apei într-o tremurare abia simţită care depărta parcă trupul, îi dădea o irealitate, ca sub o pojghiţă de gheaţă. În jurul Kitei astfel cufundată în calmele unde ale bazinului se strîngeau — aduse de unduirea moale a hulei ce ajungea pînă aci ca o bătaie de puls a mării, luminoase, translucide, abia închegate — meduzele făcute dintr-un albuş ce frîngeau razele. Fata se juca, se zbătea în mijlocul lor, încerca să le prindă, iar meduzele se legănau în apă ca uriaşe

flori involte, bătute de vînt. Kita părea ascunsă într-un boschet, în baia aceasta dintre stînci, podită cu un nisip auriu şi nori bruşti pe care îi ridicau crabii speriaţi. Bucuriile acestea ale dimineţilor de vară domoleau pentru cîteva clipe grijile lui Genaios şi uşurau munca lui de zi de zi, dar mai ales aşteptarea şi nesiguranţele de tot felul. Singura care în toate aceste bucurii ducea o tristeţe nemărturisită era Kita. Nu putuse niciodată descătuşa cu adevărat la Genaios căldura inimii, ca pentru o femeie liberă. Genaios îşi înfrîna dăruirea de care Kita avea nevoie, mica sclavă cu ochii verzi.

Zi de zi Genaios aştepta cu nerăbdare să se zărească pe mare corăbiile Atenei, care trebuiau să aducă încă o invitaţie la intrarea în ligă a Histriei şi soldaţi sau cel puţin vestea că escadra era la Callatis. Avea veşti că navele urcă de-a lungul coastei şi că navarhul Thrasybulos, amicul său de la Atena, primise misivele sale. Dar nu răspunsese nimic hotărît.

Stăpîni fără împotrivire pe gospodăriile de ţară ale cetăţii, Zoltes şi Canites recunoscuseră ei înşişi că era nevoie de o mai lungă şi înţeleaptă cumpănire pentru izbînda acţiunii lor. Au dat deci crezare sfatului Gemei şi au ascultat şi cuvîntul lui Smikros, dovedit însă de multe ori mult prea înclinat pentru folosul treburilor sale. Bănuiala aceasta şi sila pe care piticul le-o făcea nu-i putuseră hotărî totuşi să-l alunge, ştiind că mai aveau nevoie de el. Şi una dintre însemnatele treburi ce zorea şi cerea să scurteze aşteptarea era şi călătoria pînă la Histria a unuia dintre ei, care după toate socotelile nu putea să fie decît Smikros. Trebuiau să ştie ce gîndeau oamenii din cetate, ce zvonuri treceau prin palatul lui Tanusa, în ce măsură mişcarea lor ar fi avut sorţi de izbîndă, cît suferea cetatea de ruperea ei de gospodăriile de ţară, dacă se ştia lămurit ceea ce se întîmplase şi mai ales dacă era chip ca într-un fel sau altul să pună

mîna pe arsenalul maritim, de ale cărui arme ar fi avut nevoie.

Pe Zoltes îl neliniştea şi vestea cu omorîrea copiilor de sclavi. Smikros avusese grijă să le-o spună ca pe o măsură a celor din cetate, dar fără urmare şi fără propunere de schimb. Socotise că e bine să arunce otrava aceasta şi să-i tragă folosul cînd va crede el de cuviinţă.

La atîtea întrebări ar fi cules răspunsurile, fără îndoială, priceperea lui Smikros, dacă nu s-ar fi abătut pe drum de la sarcinile ce i s-au dat, lucru ce era de aşteptat de la el. Ceea ce însă hotăra mai ales trimiterea lui era travestirea uşoară a făpturii lui mărunte şi faptul că, vorbind bine şi limba băştinaşilor, ar fi putut strînge de pretutindeni şi de la toţi cele de care avea nevoie.

Astfel, în miezul unei zile călduroase, îmbrăcat ca un călător cu mantia cu glugă de sub care cercetau ochii lui negri, puţin saşii, Smikros a pornit înspre Histria, îndemnîndu-şi măgarul cu călcîile şi cu varga. Cu capul plecat, cercetînd locurile sigure cu copitele lui fine printre bolovanii drumului, animalul mişca invers urechile, cînd în sus, cînd în jos, ca şi cum ar fi răspuns la îndemnul călăreţului său. Drumul era arzător, deşi se simţea după-amiaza de vară. Umbrele începeau să crească, rîndunelele să fie tot mai agitate, graurii să schimbe neîncetat crengile copacilor pe care poposeau, iar aricii cu capete mici şi întrebătoare să apară în calea călătorului de sub cucute şi buruieni. Broaştele ţestoase, ieşite din carapace, încremeneau cu cîte o frunză în gură, ascultînd sau măsurînd primejdia. În jurul lui Smikros era linişte deplină, era adîncă şi simplă frumuseţea ţinutului acesta, pe care el nu o simţea, frămîntat cum era de cele ce i se încredinţase, dar mai ales de cele la care rîvnea. Încetul cu încetul creştea în faţa lui alba Histrie, zidită parcă pe fundul albastru al mării. Nerăbdarea de a întîlni oameni şi mai ales o sete cumplită îl făcură să se oprească la prima tavernă de dincolo de ziduri.

Deşi uşa era larg deschisă, un miros greţos de prăjeală, de usturoi şi de vin oţeţit te îneca. Muşteriii vorbeau cu glas tare şi printre ei, sfios şi la adăpostul umbrelor din încăpere, Smikros se aşeză alături de un vlăjgan negricios, cu poftă de vorbă şi cu pumnul greu aruncat din cînd în cînd pe masă, pentru ca nimeni să nu îndrăznească să nu fie de părerea lui.

— Şi eu îţi spun că am să-i frîng oasele dacă o mai îndrăzni să-mi batjocorească stăpînul, urla uriaşul, mişcînd din umeri şi scărpinîndu-se pe spate cu o vargă lungă de os.

— Taci, vizitiule, îi răspunse singurul individ care îndrăzni să vorbească, un străin slab şi spînatic. Conştiinţa stăpînului tău este plină de bube! Sărută-i, nu te opri, sărută-i mai departe mîna murdară care te hrăneşte. Că în afară de grajdurile lui Theodotos, unde ai mai găsi tu, nătîng cum eşti, o bucată de pîine?

Mînia păru că-l înăbuşă pe colosul prostănac şi violent. Răsufla greu şi nu-şi găsea vorba. Necunoscutul îl arătă cu degetul şi începu să rîdă:

— Şi află — continuă el — că nici de frica ta, nici a unuia ca tine, mimii lui Genaios n-au să tacă şi să se facă nevăzuţi. Îi cerem noi, cei mulţi, oameni liberi, negustori şi meşteşugari, care o să ne spunem cuvîntul odată la Histria. Mimii ăştia sînt sarea vieţii noastre şi alergăm zilnic după ei, oriunde ar poposi.

— Ticălosule! a fost tot ce a putut rosti celălalt. Mai departe s-a încurcat într-o mormăială fără înţeles.

— Bine — aşa oi fi — continuă glumeţ spînaticul. Dar altceva mai ştii? Mai găseşte! Mai bine vino şi tu să rîzi. Astă-seară, pe răcoare, mimii lui Genaios joacă pe lîngă şantierul maritim. Ne-au făgăduit de ieri o poveste a unui impostor din altă cetate, o schimă urîtă şi răutăcioasă. Haide mai bine să-i vedem. Şi zvîrlind o monedă pe masă, suflă în palmă spre uriaş, ca şi cum ar fi vrut să-i arunce cuvintele în minte, se răsuci pe călcîie şi ieşi.

O neliniște și o bănuială ciudată, din care nu lipsea curiozitatea, îl cuprinsese pe Smikros. De îndată se hotărî și, lăsîndu-și măgarul în seama cîrciumarului, cu gluga trasă pe ochi, porni pe ulițele întortocheate ale cetății spre șantierul în care se construiau corăbii. Lumina stăruia albăstruie în amurgul acesta de vară. Zidurile încinse mai dogoreau pe străzile înguste, dar o briză binefăcătoare și răcoroasă începuse să bată dinspre mare. Lăsînd la stînga Agora cu palatul lui Tanusa, mai departe Acropola cu cele două temple și portul, Smikros trecu prin dreptul farului aurit de soare și se apropie de zidul din miazăzi al cetății. Dincoace — docurile, arsenalul și șantierul maritim, înconjurate de mahalalele meșteșugărești ; dincolo de ziduri, la o bătaie de săgeată, satul pescarilor și al tăbăcarilor, în care își găsise așezare Genaios cel tînăr.

Cu mult înainte de a se apropia de răscrucea drumurilor ce duceau la mare și la ziduri, pîlcuri, pîlcuri, mulțimea se făcea tot mai deasă, mergînd în același drum. Se vedea lămurit că se pregătea o adunare, la care luau parte oameni de toate stările și de toate vîrstele, mai ales meșteșugari și negustori, după cum spusese necunoscutul de la tavernă.

Cînd a ajuns la răscrucea ce se lărgea ca o piață, Smikros cu greu și-a mai putut afla un loc sub coastele unei corăbii răsturnate, în lucru, din curtea arsenalului. În mijlocul pieții, pe căpriori, erau așezate lavițe, ca o scenă închisă pe lături de cîteva lăzi, după care se simțea o mișcare. Publicul nerăbdător se frămînta, vorbea tare, glumea, rîdea, aplauda sau bătea din picioare.

După cîtva timp sună un fel de goarnă, și spectacolul începu. Una din scîndurile scenei se înclină ușor și se rostogoli pe ea, pînă în mijloc, un ou uriaș. Se lovi de o buturugă și se opri. Într-un fîlfîit de văluri cenușii, voind de bună seamă să închipuiască norii, apăru Palas Atena, cu coiful tras peste ochi și cu o lance în dreapta. Era Ne-

cunoscutul. Publicul izbucni în aplauze frenetice. în care se amestecau și unele șuierături. Zeița ceru cu un gest tăcere și apoi începu un dialog cu mulțimea :

— E de gîscă ?

— Nu-i de gîscă ! răspunse mulțimea în cor.

— E de rață ?

— Nu-i de rață ! se ridicară vocile.

— E de zarvă ?

— E de zarvă ! se auzi un glas pițigăiat și dialogul continuă :

— O fi proaspăt ?

— Nu e proaspăt ! au strigat cu toții.

— Clocit este ?

— Clocit este ! răspunse mulțimea. Apoi același glas ascuțit întrebă :

— Unde-i puiul ?

— Uite puiul ! și zicînd aceste cuvinte, zeița sparse oul cu lancea. El se desfăcu în două și dintr-un imens cocoloș de gunoi, cu care era umplut, se rostogoli pe scenă o ființă rotundă, murdară, cocoșată. Zeița se apropie de schimă, care nu era altul decît Sofron cu cocoașă și cu ochii vopsiți de păreau că se uită cruciș, și cu vădită scîrbă o apucă de ureche și o ținu astfel tot timpul cît o judecă, numind-o Smikretikos, arătînd că e tot atît de urîtă la suflet ca și la trup.

Bănuiala lui Smikros se realiză. Așadar, el era acela de care Genaios cel tînăr și mimii lui își băteau joc ! Și i se păru că recunoaște și vocea Necunoscutului. Sîngele îi începu să fiarbă și o mînie mare îl cuprinse, văzînd că, dacă au ajuns pînă aci, de bună seamă se aflaseră de la vreun om al lui, care îl trădase, toate uneltirile și planurile sale. Pornit cum era la mînie, piticul se stăpîni cu greu, încercînd să-și asculte batjocura pînă la urmă, mai ales batjocura făpturii sale.

În timp ce Palas Atena îl judeca pe Smikretikos că i-a luat numele în deșert, înșirîndu-i toate ticăloșiile de intrigă și de apucături, apăru o femeie înaltă și împopoțonată cu fel de fel de culori, care

era Zarva, adică Philipos, ţinînd în mînă o pungă plină cu bani. Ea luă apărarea lui Smikretikos, declarînd că e fiul ei, că el a adus-o la Histria şi că el o hrăneşte cu faptele sale. În vremea aceasta în dreapta şi în stînga scenei, de după butoaie şi lăzi apăreau urechi uriaşe făcute din cîrpe şi piei. Smikretikos, în timp ce Zarva vorbea înşirîndu-şi intrigile, alerga de la o ureche la alta şi, cu mîinile pîlnie, ducea vestea pe care o prinsese. După fiecare drum, Zarva îi arunca o monedă, iar cocoşatul se tîra pe burtă să o culeagă.

Publicul petrecea din toată inima. Unii aplaudau, alţii arătau cu degetul spre scenă, alţii huiduiau. Cînd urechile uriaşe de cîrpă au început să mişte şi s-au auzit rîsete, grohăituri şi guiţături din spate, ca semne că intriga prinsese şi mulţumirea era mare, Palas îl trase pe Smikretikos pînă în faţă şi aici începu să-l bată şi să-i care la tur cu latul suliţei. Atunci satisfacţia publicului n-a mai avut margini. Unii cereau să-i care şi ei, alţii voiau să se urce pe scenă şi de-abia a putut Palas Atena, cu braţele ridicate, să oprească tumultul.

În primele clipe de linişte, Necunoscutul anunţă că a doua zi are să fie o piesă nouă tot cu Smikretikos, că mai au multe de-ale lui de povestit. Şi pentru că locul era bun şi piaţa încăpătoare şi era reavăn aerul ce venea de la mare şi era plăcut în amurg, mîine piesa cu Smikretikos tot aici avea să se joace. Apoi Zeiţa, între cei doi mimi, făcu o reverenţă şi dispăru.

Înserarea se lăsase viorie, ştergînd colţurile, legînd umbrele. O fîşie de purpură mai dăinuia înspre uscat, din care bătea o lumină moale şi difuză. Mulţimea se topea, ca boabe negre ce se risipeau. Smikros, cu firea lui rea, otrăvită o viaţă întreagă de batjocura ce se ţinea pretutindeni de înfăţişarea fiinţei sale mici şi urîţeniei sale, suferea cumplit de cele ce văzuse. Îl dureau mai puţin mişeliile, intrigile şi ticăloşia lui morală, pe care apăsase cu vorbe tari judecarea lui Smikretikos de Palas Atena, dar pe care le simţea mai puţin decît înfăţişarea

nevrednică şi ticăloasă a făpturii sale fizice. Gunoiul din care îl scosese, murdăria, ochii crucişi, făceau mai mult pentru el decît urechile uriaşe în care piticul vorbise, simbol al intrigilor şi ticăloşiei sale. Şi ceea ce mai ales îl durea şi era un gînd pe care nu-l putea îndura era vestirea că şi mîine seară va fi batjocorit. Se gîndea să-şi aline arsura batjocurii, să fugă, să se depărteze de locul acesta, să iasă din cetate. Ce i-ar fi păsat ce se spunea dacă nu auzea şi dacă nu se putea să se facă o legătură între Smikretikos şi el, astfel ca să fie descoperit nu ca mişel, ci ca urît şi pitic ? La început gîndul acesta părea că-l linişteşte, dar nu ţinu mult. Liniştea aparentă i se spulberă şi o idee nebunească, chinuitoare se aşeză în mintea lui : oriunde ar fi fost, departe sau aproape, nu putea îndura să fie astfel batjocorit. Ghemuit sub coastele corăbiei din curtea arsenalului, piticul sta nemişcat. Din afară veneau negurile şi îl înfăşurau, dîndu-i un fel de siguranţă ; dinlăuntrul său însă creştea o frămîntare făcută din mînii, din planuri, din gînduri.

În clocotul acesta interior, fără voia lui, se legară deodată două glasuri : al Palas Atenei, ascultat cu cîteva clipe mai înainte, cu amintirea de departe a unui glas moale, tineresc, ce răsuna într-o umbră şi o răcoare şi într-un zbucium, tot ca cel de acum, amestecat cu frică şi cu apărare. Al cui era glasul acela ? Smikros se muncea şi se chinuia în turburarea cea mai dinafară a amintirii sale, ca şi cum ar fi vrut să spargă un fruct închis cu multe învelişuri. Erau lumini, umbre, sunete, chipuri care veneau de-a valma, învăluiau amintirea şi nu voiau să ia un şir aşezat şi să-l ducă la adevărata descoperire. Se zbuciuma, închidea ochii, ofta, se răsucea căutînd...

Cînd deodată totul se limpezi. Lanţul orînduirilor fireşti se lega, mintea alergă pe lîngă el, ajutîndu-se de verigi, şi iată glasul limpede, precis, desfăcut din toate întîmplările : era al sclavului rănit, sosit cu cîteva luni în urmă la Tomis, în tovărăşia lui Genaios cel tînăr. Cum de nu l-a prins mai degrabă, de la început glasul ăsta care i-a plăcut

atunci, moale şi mlădios? Şi în clipa în care a fost sigur că el era, o linişte veni iar să-l mîngîie. Gîndi că are să se ducă să-l roage să nu-l mai batjocorească şi să-l lase în pace! Asta i se păru că e calea cea mai bună, cea mai sigură. Nu se putea ca tînărul acesta să nu-l înţeleagă! Are să-i spună mai ales că el, Smikros, ca să se bucure şi să-i fure vieţii plăcerile, trebuie să-i facă pe ceilalţi să uite cum e. De ce tocmai de asta, cu răutate, să le aducă aminte? Dacă vrea să-l facă hoţ, trădător, mişel, dacă îi porunceşte cineva să-l facă aşa, n-are decît. Dar să nu se mai lege de mărunţenia şi urîciunea lui. Şi liniştit puţin, socotind că va izbuti, Smikros ieşi din ascunzătoarea lui.

Rămăsese din amurg o urmă de lumină care mai desluşea fiinţele şi lucrurile. Smikros cu paşi prudenţi trecu piaţa, se plecă pe sub căpriorii scenei improvizate căutînd scara, care din spate urca spre ascunzişul mimilor. Cînd a fost să pună piciorul pe cea dintîi treaptă, răsări lîngă el o femeie frumoasă, subţire, liniştită, purtînd haine împăturate şi coiful Palas Atenei. Ispitiţi, ochii piticului mîngîiară îndelung, cu poftă, făptura asta minunată, de care Smikros se apropie cu paşi mărunţi, ca de o pradă. Sîngele lui aprig se înfierbîntă deodată şi uitînd, cum uitase de atîtea ori datoria şi cu ea infirmitatea urîţeniei sale, încercă să-i prindă mîna căzută de-a lungul trupului şi să o mîngîie. Femeia tresări, îşi trase mîna, apoi, plecîndu-se uşor şi privindu-l mai bine, începu să rîdă. La început încet, apoi tot mai tare, pînă ce ajunse la un hohot aproape neaşteptat.

Biciuit în aceeaşi măsură de pofta şi de ocara rîsului, Smikros se lăsă pradă unei îndrăzneli în care era mai mult înfruntare. Repezindu-se cu braţul întins, el o apucă de mijloc pe femeie, trăgînd-o înspre el. Atunci Kita, căci ea era, începu să strige. Coborîră cîteva umbre scara, iar din jur se întoarseră din drum cîţiva curioşi, care tocmai voiau să o ia spre port. Se strînse o roată de oameni în jurul piticului şi femeii, mulţime întunecată în care

nu se mai vedea bine om de om. Cineva se apropie și smulgîndu-i pulpana hainei și gluga, recunoscu, în ultima licărire, pe vinovat. Omul începu să strige.

— Uite piticul bătrînului Genaios, adevăratul pitic! Hei, Smikros, ai venit să te vezi pe scenă! Mai joci și mîine, otreapă mică, mai stai cu noi! Unde ai tras?

Și altcineva se apropia din atelierele șantierului cu un fanar. Lumina gălbuie amesteca umbrele mișcătoare. Mulțimea se agita. Prins ca un șoarece, Smikros încerca să fugă, dar i se tăia drumul.

— Ai venit la slănină, șobolanule! Na, că te-ai prins!

— O să mai avem de furcă cu tine!

— Corcitură de om! Spurcatule! se auzeau glasuri din toate părțile.

— Lasă c-ai să vezi tu, mîine! Care va să zică, e adevărat: exiști! Mimii n-au mințit! Stîrpitură!

Spaima batjocurii pe care o uitase o clipă lîngă frumusețea ispititoare a Kitei, spre pierderea lui, îl cuprinse iar pe Smikros, legată de spaima clipei de față. Trebuia cu orice chip să scape din capcana în care căzuse. Și, hotărît la orice, se repezi în mulțime. Dar ea se strîngea de parcă ar fi fost o împrejmuire de butuci negri, fără chip. Nimeni nu se mai deslușea, dar toți țineau la un loc lanțul acesta rotund din juru-i, pe care Smikros nu putea să-l spargă. Mai încercă de cîteva ori. Și prin întuneric, luptîndu-se cu o umbră grea ce-i sta în față, nu izbuti. Sub puterea fricii, aproape că nici nu și-a dat seama cum a tras de la șold un stilet și l-a înfipt cu toată puterea în omul din față. A fost o prăbușire cu un sunet înfundat și un geamăt. Un loc se făcu în zaplagul de oameni, o spărtură. Smikros putea să scape. Sărind peste cel pe care nu-l știa, dar îl doborîse, lovind cu brațele în lături ca la înot, el își croi drum și fugi înspre plaja apropiată.

— A scăpat! Puneți mîna pe el, c-a omorît un om, spurcăciunea! a auzit strigăt în urma lui.

Dar Smikros, ajuns la mare, și-a ridicat stiletul în palida lumină a stelelor. Era negru de sînge.

Şi-a plimbat două degete de-a lungul lamei. Lipicioasă, era parcă dată cu clei. Învîrtindu-şi de cîteva ori braţul scurt, piticul făcu vînt armei în mare. Zîmbea. Pe haine nu putu să desluşească petele de sînge. Întunericul se lăsase cu totul. Socotind că din drumurile pe care le-ar fi putut lua, cel mai sigur era înspre Tomis, furişîndu-se pe sub ziduri şi sub poarta dinspre miazăzi a cetăţii, porni. Cîntau greierii prin lanuri şi broaştele prin băltoace. Din cînd în cînd sub pasul său cîte un caprimulg îşi lua fîlfîitul zbor, speriindu-l deodată ca o zdreanţă însufleţită. Carul mare sta cu oiştea răsturnată, iar luceafărul de seară sclipea ca o ţandără. Marea se auzea în stînga. În urmă, Histria se depărta tot mai mult, cu pătrate gălbui de lumină, ici şi colo, în ziduri albastre în noapte.

Smikros, care avea o conştiinţă subţire şi uscată ca o piele pusă la tăbăcit şi o minte isteaţă numai pe legături scurte, intrigi şi zîzanii, nu mai resimţea din cele întîmplate decît bucuria că scăpase de frică şi primejdie. Pentru planurile mari de luptă la care se gîndise cîndva, acum nu-i mai ajungeau puterile. Blîndeţea nopţii nu-l ducea mai departe de mulţumirea fiinţei lui. Gîndul batjocurii pentru care suferise atît se stinsese şi el, după spaimă şi eliberare nu-i mai rămăsese decît gîdilitoarea poftă pentru şoldul şi sînul Kitei, pe care în gînd şi-o făcuse tovarăşă de drum, ca să-i pară calea mai scurtă.

XIII



Totuşi drumul era greu şi pustiu. Smikros se muncea de-a lungul coclaurilor, simţind oboseala şi foamea. De aceea se hotărî să poposească şi să îmbuce din proviziile ce le avea cu el. Se opri pe o dună cu vagi umbre de mărăciniş, sub palidul pătrar de lună răsărit tîrziu. Îşi scoase sandalele şi

își îngropă cu voluptate picioarele în nisipul călduț încă și pufos. Îmbuca dînd din umeri, mormăind ușor, liber și scăpat de orice primejdie, fără vreo povară de gînd sau conștiință.

Din cînd în cînd, în amintirea lui lua ființă Kita. Atunci se oprea din mestecat, închidea ochii, zîmbea și simțea iar, prin tot trupul, gîdilitura plăcută cu care se juca, chemînd-o și lăsînd-o iarăși să moară în el. Era desfătătoare clipa aceasta de liniște, de lumină neobositoare, de murmur de mare abia simțită și miresme tari. Mirosea a sare, a alge și a reavăn. Iar cînd își mîngîia buzele cu vîrful limbii, buzele îi erau plăcut sărate. Asta era liniștea și fericirea lui Smikros, făcute din senzualitate și nesimțirea cugetului și răspunderii.

Deodată însă se auzi strigat pe nume. Tresări. Să i se fi părut ? După un răstimp chemarea se auzi din nou. O dată și încă o dată, și apoi tăcu. Un fior cutremură ființa piticului. De data aceasta nu se înșela, nici nu se mai chinuia să-l recunoască. Era același glas : Necunoscutul care-l batjocorise și căruia voise să-i ceară să-l uite, să nu-și mai aducă aminte de el.

Smikros nu răspunse, încetă să mănînce și privi îndelung în jurul său. Nu văzu pe nimeni. După un lung răstimp de încremenire și de tăcere, o umbră subțire și înaltă se desprinse de cenușiul dunei, sări ca o sălbătăciune și se topi iar în negurile nopții. De cum nu mai văzu nimic, glasul se auzi din nou, de data aceasta mai aproape.

— Smikros !

Era în modulația binecunoscută o asprime și o mînie. Smikros simți din nou un fior alergîndu-i prin trup și, spre mai multă siguranță, se ridică în picioare. Era locul liber, larg în jurul său și totuși parcă ar fi fost închis într-un țarc. O prevestire urîtă, o frică mare îl făcea să-și caute, cu pași nesiguri, un început de fugă. Încercă, în cele din urmă, să alerge spre mare. Dar nu făcu decît cîțiva pași și umbra îi răsări în față, tăindu-i calea. Desigur, era Necunoscutul. Cînd se luase după el ?

Cum de nu i-a pierdut urma prin cotituri ? Atîtea întrebări care nu mai aveau nici un rost acum și care, prostește, îi munceau mintea lui Smikros !

Thrax sta înfipt în spatele lui, liniștit. Purta sulița Palas Atenei, cu care îl bătuse pe Smikretikos, și un paner bine închis. Să fi vrut să-l bată și pe el, să-l urecheze și să-l dojenească, să se joace cu el ca pe scenă, gîndi Smikros, gata ar fi fost. Ar fi simțit chiar o ușurare. Gîndea că s-o fi speriat degeaba de un rău mai mare, care nu era ! Dar toată socoteala asta năroadă n-avea vreme să se desfășoare. Thrax se apropia acum încet, amenințător, întrebînd :

— Smikros, de ce l-ai omorît pe Sofron ?

— Pe Sofron ? Așadar pe el îl omorîse ! Îi părea chiar rău piticului. Greșise și era gata să-și rostească mîhnirea, cînd în noaptea cu lumină difuză și întinsă ca o pînză izbucni departe o lumină roșietică și tremurătoare. Se aprinsese pe plaja dinspre cetate, lîngă satul pescarilor. Fără voie, Smikros întoarse capul să o privească. Sta cu brațul întins să se apere și să oprească orice pornire a celuilalt.

— Rugul ! îi șopti înfundat și amenințător Thrax. Rugul lui Sofron ! Tu l-ai aprins ! Și mai făcu un pas.

Sulița o ținea dreaptă, lipită de umăr. De la ea nu-și putea lua ochii Smikros. Ciomag de comedie care să-i joace pe spinare, sau armă tragică și răzbunătoare, de sulița aceasta se legau schimbătoarele și frămîntatele simțăminte ale celui ce-și aștepta judecata. Și acum, în cele din urmă, frica lui de armă se legase. Îi era frică de suliță, care stătea dreaptă, dar care putea să se aplece și să se întindă spre el. Era lungă, puternică și tăioasă și sigur putea să-l ajungă. Și picioarele stăpînului ei erau și mai lungi, și mai tinere decît ale lui. Așa că nici fuga n-ar fi putut să-l scape.

Toate gîndurile astea cu care Smikros măsura clipa de față îl împietreau ca pe pasăre puterea șarpelui. Era legat mai tare decît cu otgoane și sta neclintit și pregătit pentru orice în fața lui Thrax.

— De multe ticăloșii, Smikros, ai să dai socoteală, începu tînărul. Din cea dintîi clipă cînd te-am întîlnit la Tomis, ții minte, nu mi-ai plăcut ! Jucai în jurul lui Genaios să te ierte ! Marfa n-o vînduseși, ca s-o vinzi apoi și să-ți păstrezi banii. Și tot timpul, de-atunci, numai de ochii lumii ai fost dușmanul bătrînului Genaios, care te-a iertat de furtul mărfii. Te-a iertat pentru că îi aduceai vești pe ascuns, ba îi dădeai și sfaturi ! Este, sau nu, adevărat ? Am avut și noi iscoade bune, Smikros, după cum vezi...

Smikros nu răspunse și trecu capul de pe un umăr pe altul, închise cîte un ochi, ca și cum ar fi ochit, pe rînd, cînd cu stînga, cînd cu dreapta, cu o săgeată imaginară.

— Toate rosturile bătrînului le-ai slujit cu viclenie, trădînd și înșelînd, începînd cu ai tăi, continuă Thrax.

Smikros mormăi ceva, încercînd să-i rupă vorba și să protesteze, dar îi trecu prin gînd că Genaios a aflat că el i-a mințit pe cei din Tomis, arătîndu-le că Histria e vrăjmașă Atenei și Ligii maritime. Iar bătrînul Genaios ar fi tras Histria la fund, dacă schingiuirea sclavilor nu l-ar fi scos în fruntea cetății.

— Și cine a voit să-l convingă nu de mult la Tomis pe comandantul escadrei ateniene să nu se arate cu corăbiile sale în fața Histriei dacă nu vrea luptă cu flota cetății ? Cine ar fi săvîrșit ticăloșia asta dacă Genaios cel tînăr, prin oamenii lui, n-ar fi prins de veste ? vorbi din nou Thrax.

— Și acum... vin corăbiile ateniene ? murmură Smikros cu un ochi închis.

— A ! Ai vrea să știi, să te duci degrabă să dai de veste ? Dar iată că n-ai să ajungi ! Și Thrax mai făcu un pas înspre el.

— Și unde ai să mă duci și ce ai să faci cu mine ? întrebă în cele din urmă piticul, îngrijorat.

— Mai ai de dat socoteală. Spune, Smikros, nu l-ai dus tu pe Zoltes la moșiile cetății să-i elibereze pe sclavi și pe prizonieri ?

— Eu ! răspunse iluminat cel întrebat, în nădejdea că, fiind vorba de libertate, va fi descărcat de răspundere.

— Şi de ce n-a făcut-o ?

— Gema s-a împotrivit.

De data aceasta Thrax a fost acela care a tăcut îndelung şi a plecat capul. Smikros era nedumerit. Încerca să prindă ce ar fi fost în folosul său din această neaşteptată întîmplare. Dar nu i-a fost dat să se lămurească. Curînd Thrax şi-a regăsit limpezimea şi dîrzenia, fără să se trădeze. Auzise, după ani de zile, rostindu-se pentru prima dată numele mamei sale, dobîndind în felul acesta, neaşteptat, o veste despre ea.

— Şi cine, în loc să se întoarcă cu veşti la Zoltes şi Canites, după cum se cuvenea, s-ar fi dus la bătrînul Genaios să-l vestească de neajunsurile revoltei şi să stăruiască să trimită în grabă alaiul de sclavi cu ce se găseşte în cetate ? Dacă n-ar fi fost la cîrciumă iscoada lui Genaios cel tînăr, care să te momească şi să te îndîrjească cu batjocura despre tine, nu te-ai fi abătut pe la noi. Ştiam că te iubeşti, Smikros, că suferi pentru tine şi cu asta ţi-am făcut nadă şi te-am abătut de la obişnuitele şi tăinuitele tale petreceri pe la Genaios cel bătrîn. Şi am izbutit. Dar n-am ştiut că se va sfîrşi cu moartea lui Sofron. Ştim însă că din frică şi din deznădejde l-ai omorît ! Genaios o ştie şi el te iartă în mărinimia lui şi îţi trimite darul acesta în semn de împăcare...

La întorsătura aceasta Smikros nu se aştepta. Nu ştia ce să facă şi ce să răspundă. Thrax venea încet înspre el, purtînd suliţa la umăr, şi cu un braţ întinse panerul căruia îi ridicase capacul.

— Tot ce e înăuntru al tău să fie şi să uităm ce a fost ! Apoi văzînd că celălalt ezită, adăugă, îmbinîndu-l : Te-am dojenit, Smikros, aşa mi-a poruncit Genaios şi îndeajuns ne-am rîs de tine. Acum să fie linişte între noi !

Îndemnat de cuvintele lui Thrax, piticul se încumetă şi, dînd iarăşi frîu liber lăcomiei sale, îşi cufundă amîndouă mîinile în paner, pentru a cuprinde cît mai mult. Deodată, însă, holbă ochii şi începu să urle. Îşi trase mîinile amîndouă. În jurul degetelor şi urcînd pe braţe se vedeau, în lumina difuză a luminii tîrzii şi a stelelor, zdrenţe negre înfăşurîndu-se. Smikros sfîşie cîteva. Căzute la pămînt, viperele îl muşcau de picioarele goale, rotindu-se peste sandale. Împodobit cu şerpi ca Eriniile, el voi să se repeadă asupra lui Thrax. Acesta, însă, se retrase cîţiva paşi, şi aplecîndu-şi suliţa, îl ameninţă. Văzîndu-se fără scăpare şi fără putinţă de răzbunare, Smikros încremeni o clipă, fără o vorbă. Mişunau pe umerii lui şerpii, lăsînd dîre de sînge şi bale de-a lungul braţelor. După cîteva clipe omul strigă cu deznădejde şi, adunîndu-şi toate puterile, porni în fugă înspre cetate, unde mai nădăjduia să găsească scăpare.

Mica aşezare de pescari şi tăbăcari, în mijlocul căreia Genaios şi ai lui îşi găsiseră refugiul, era frămîntată de neaşteptata întîmplare a omorîrii lui Sofron. Mimii, mai mult de cît scenele vremelnic ridicate în oraş, izbutiseră să lege de ei, aci, omeneşte, pe toţi cei din jurul lor. Mai ales Sofron era foarte iubit. Nu o dată trăsese la vîsle ieşind la mare cu pescarii ; nu o dată, lîngă tăbăcari, bătuse pieile aspre şi crude cu bolovani grei. Copiii îl ştiau toţi, iar el se pricepea să le facă jucării din melci şi din paie. Şi poate mai bine decît Philipos — mai leneş şi mai îndepărtat de viaţă — îl înţelegea în pornirile şi năzuinţele lui pe Thrax. Avea o duioşie de rudă faţă de acesta, şi de cîte ori tînărul începea să vorbească de mama lui, pentru ca să nu stăruie gîndul şi să adîncească durerea, Sofron, cu buzele lui groase şi limba peltică, începea să imite păsările pînă ce-l vedea pe Thrax zîmbind. Înţelegea însă şi gîndurile grave ale tînărului sclav şi întotdeauna l-a ajutat să pregătească lupta pe care ai lui aveau într-o zi s-o dea. De aceea îl întovă-

rășea pe Thrax prin buruienile și mărăcinișul de dincolo de plajă, unde sub scaieții cu capetele violete și ghimpii albi și uscați prindeau vipere. Thrax știa de la mama lui să culeagă veninul și-l păstra ca pe un lucru prețios pentru otrăvirea săgeților viitoare.

După judecarea lui Smikros, Thrax se întorsese cu un pas încet și obosit spre focul rugului, ce creștea tot mai mult. Lăsase zarva surprinderii și a pregătirii cînd se luase după pitic. Acum găsea liniștea în care toți cei de față, în noaptea aceasta de vară, ascultau îndurerați plescăitul flăcărilor deasupra trupului lui Sofron. Limbile de foc se țeseau din amîndouă părțile deasupra lui, galbene și roșietice, ca un imens scutec de aur în care dormea mimul, pentru totdeauna. Cîțiva bușteni rășinoși, aduși de tăbăcari, mințeau mirosul iute și acru al rugului. Iar nori ușori răsfrîngeau, trandafiriu, reflexele focului.

Genaios privea tăcut, cu brațele încrucișate, ceremonia asta tristă, alături de Kita și de Thrax, care, fără să spună vreun cuvînt, venise să-și ia locul în fața rugului. Numai sughițul puternic al lui Philipos se auzea din cînd în cînd prin hohotul plînsului.

Deodată, cînd lui Philipos i s-a părut că trupul lu Sofron descrește în flăcări și că astfel se va despărți pentru totdeauna de cel cu care împărțise și binele, și răul, el plecă în echilibru în mîini, cu picioarele în sus, să ocolească rugul. Capul și-l ținea răsturnat într-o poziție chinuitoare, privind jăratecul ce se îngroșa, se îngroșa pînă la fund și se fărămița mai întîi în bulgări incandescenți, apoi în cenușă. Înainta încet, schimbînd palmă după palmă, cu trupul drept și supt, ca un pui de plop. Se silea să nu facă nici o greșeală, să nu cedeze nici unei oboseli și să ducă pînă la capăt figura aceasta, cea mai grea din giumbușlucurile lor, făcută acum de unul singur din dragoste pentru Sofron, ce se mistuia, și în cinstea lui. Se auzea numai din cînd în cînd respirația grea, și atunci Philipos se oprea tremurînd, culegînd cu o limbă mare și aspră

de pe buzele uscate picăturile de sudoare amestecate cu lacrimi.

O dată cu venirea zorilor, rugul de lîngă sălaşul pescarilor şi al tăbăcarilor s-a stins. S-a stins mai sus, spre miazănoapte, şi farul, focul cetăţii. Mai întîi ca un lapte subţire se topi lumina pe undele liniştite şi în cer. Apoi uşurătatea de aer a fost deodată despicată de un foc ce ieşea din mare. Ziua creştea, totul se lumina şi pe plaja din faţa plăşilor şi a tăbăcăriilor, negru şi muşoroit, mai sta piciorul rugului şi ceea ce nu arsese din el. Oamenii erau obosiţi, pleoapele erau grele. După noaptea aceasta de veghe, începea o zi caldă de muncă.

Se înălţa soarele, cînd pe apa liniştită, umflată numai de o hulă rotundă din adînc, trecu încet escadra trierelor ateniene. Erau şase corăbii de război, cu pintenul de bronz şi cu ochi mare, alb şi albastru în pleoape roşii vopsit în provă sub vrej cu un cioc învelit tot în bronz. De la o lovitură de săgeată, în liniştea dimineţii, se auzea bătaia ritmică a celor trei rînduri de rame. Vasele lunecau lin, iar pe punţile din cele două borduri cu copastiile înalte scînteiau armurile ostaşilor pe care îi aduceau. Puterea Atenei trecea maiestuos prin faţa Histriei, urcînd spre miazănoapte, unde la gura marelui Histros avea înţelegere de bună negustorie cu cei de acolo, care azi erau sclavii răsculaţi. Două corăbii rotunde de comerţ cu vele vişinii pluteau între triere, ocrotite de puternicile vase de război.

În dimineaţa aceasta tristă, Genaios cel tînăr a văzut totuşi cu bucurie sosind ajutorul Atenei, care aşteptase în portul de la Callatis de unde, în cele din urmă, Trasybulos îi trimisese o veste. Era semn că lucrurile se grăbesc şi că ziua socotelilor nu întîrzie. De aceea Genaios l-a îndrumat cu sfaturi precise pe Thrax la Zoltes şi Canites. În locul trădătorului Smikros, tînărul get avea să facă legătura şi să pregătească pe cei ce aşteptau la apus de cetate.

De bună seamă că vor fi văzut corăbiile ateniene trecînd şi Theodotos, şi Genaios cel bătrîn, şi Tanusa. Bucuros ar fi dorit ei să le oprească, fie chiar cu luptă. Dar clipa nu era prielnică.

XIV

Cînd în zorii zilei sclavul de la intrare l-a vestit pe bătrînul Genaios că Smikros fusese găsit mort, agăţat de inelele de bronz ale porţii, bătrînul a înţeles că nu mai era vreme de pierdut. Văzuse de departe rugul luminînd în noapte, aflase de întreaga întîmplare cu Sofron şi, mai ales, privise cu un sentiment nelămurit, în care intra, ca o prevestire întunecată, trecerea trierelor ateniene.

Trebuiau neîntîrziat celebrate sărbătorile în cinstea lui Poseidon. Vechiul Taur al Mării, zeitatea miletană venită din însăşi obîrşia cetăţii, avea să capete nu numai un cult nou la Histria, dar avea să aducă şi liniştea cetăţii o dată cu el. În zilele acestea grele, cu rosturile încîlcite ale vieţii materiale, a sili mulţimile ca din frică, nădejde şi dulce îmbătare cu tămîie şi mirt să-şi părăsească agitaţia şi preocuparea vieţii de toate zilele şi a le sili, mai ales vara, cînd traiul era mai lesnicios, să se înflăcăreze după zei şi după poveştile lor în nădejdea unei vieţi mai bune, cîndva, era desigur cea mai de seamă acţiune politică. De altfel, totul era pregătit, şi în cîteva zile aveau să se strîngă faptele de seamă ale sărbătorii acesteia mari : aşezarea temeliei templului celui nou al lui Poseidon ; jertfirea taurilor negri ; cursele de cai şi de tauri ; pornirea alaiurilor de sclavi spre tîrguri cu cîştigurile închinate zeului şi poate, după cum fusese vestită, sosirea din atelierele olbiene a marii statui de marmură, bronz, aur şi argint a lui Poseidon. Corinthul însuşi n-ar fi putut fi mai mîndru cu ves-

tita lui statuie. Aceasta avea să fie dusă cu mare pompă şi aşezată în faţa unui altar de marmură, în aer liber deocamdată, pînă ce acoperişul noului templu o va adăposti.

Ordinele trimise în toate părţile înfierbîntaseră viaţa cetăţii. Se construiau estradele jertfelor marine, se antrenau caii, se ridicau tribunele, se împodobeau templele şi uşile caselor cu coroane împletite din papură şi lăstăriş, se întreceau luptătorii şi arcaşii, pentru că după gîndul nestrămutat al lui Genaios cel bătrîn, organizatorul şi duhul însuşi al acestei mari sărbătoriri, întrecerea şi încununarea victoriei din întreceri aveau să fie faptele cele mai de seamă aduse, subliniate şi înviate în conştiinţa mulţimilor de către serbarea în cinstea lui Poseidon. Viaţa agonală a întrecerilor de toate soiurile, din care crescuseră trupurile frumoase, vitejia, podoabele cele mai de preţ ale spiritului elin, tragedia şi frumuseţile gîndului, întrecerile acestea care înnobilau viaţa cetăţilor eline în înflorirea lor trebuiau reamintite, reînviate şi risipite în toate conştiinţele. Genaios bătrînul le amintise în discursul său de la templul lui Apollon, iar acum încerca să le înfăptuiască, strălucită biruinţă, gîndea el, legată de instaurarea noului cult, în cetatea asta îndepărtată unde elenismul, între valurile neamurilor străine şi greutăţile vieţii, uitase agonul, puterea tuturor întrecerilor, frumuseţilor şi perfecţionărilor. Împotriva acestei vechi datini, duhul cel nou al omului răzvrătit, care vestea alte vremuri, necredincios şi îndrăzneţ, purtat de însuşi fiul său — greşit înţeles şi tîlcuit de bătrîn — avea să sfarme polisul, cetatea, în alcătuirea căreia agonul era strîns împletit cu zeii şi cu credinţa. Iar dincolo de toate, polisul acesta care îi dădea lui însuşi dreptul ca unui înalt slujbaş să fie marele preot al lui Poseidon, polisul păstrat şi înstărit de reînnoirea aceasta religioasă şi frumoasă a întrecerilor cuminţea lumea, o aşeza, nu o tulbura, nu rupea încheieturile şi nu îngăduia gînduri noi şi revolte. Numai

astfel cei mulţi n-ar fi îndrăznit să întindă mîinile spre avuţiile celor puţini.

Pentru ideea aceasta de stăpînire lacomă şi neîmpărţită clădise Genaios cel bătrîn în mintea lui isteaţă de negustor fenician o palidă reînnoire a lumii vechi în noua lume elină din Histria. Şi gîndul păstrării vechilor aşezări şi, o dată cu ele, şi a bogăţiilor, de sclavi, de corăbii, de grîne şi aur, fusese cel mai uşor şi mai bine înţeles de Theodotos, care dăduse mînă liberă bătrînului Genaios, noului cetăţean şi celui mai păstrător al Histriei.

Aşadar fremăta cetatea de reînnoiri şi de aşteptări. Singura dintre toate pregătirile din care bucuria lipsea era aceea a/cortegiului de sclavi, ce avea să pornească în ziua a treia a serbărilor. Era ultima ; atunci avea să sosească şi statuia Marelui Zeu, din cîte se vestise.

Părăsind orice gînd de apărare, flota Histriei fusese trimisă, cu un larg ocol pe la adînc, să primească şi să întovărăşească sărbătoreşte corabia ce avea să aducă din Olbia pe noul şi binefăcătorul Poseidon.

Lipsit de sclavii şi prizonierii de la moşiile cetăţii, cît şi de cei răzvrătiţi în delta fluviului sub conducerea lui Aetas, cortegiul celor ce erau de trimis era sărăcăcios în anul acesta. Numai cîţiva prizonieri ţinuţi sub gardă în temniţele palatului lui Tanusa şi cîţiva sclavi, aleşi dintre cei mai răsăriţi. Plecarea sclavilor nu putea lipsi însă din programul serbărilor.

Fusese, după ziua aceasta înfrigurată a atîtor întîmplări şi pregătiri, un amurg ciudat, brusc întunecat sub un cer ca de aramă, cu flăcări în el. Marea era liniştită şi cenuşie, purtînd o beznă ce străbătea din afundul apei, cu milioane de creţuri mărunte pe suprafaţa întinsă şi grea. Aerul era fierbinte, greu de respirat, îmbîcsit de miazme ce veneau din toate părţile. Păsările, mai ales rîndunelele, zburau pe aproape de pămînt, iar pescăruşii plîngeau. Semn de furtună. Şi pe prevestirile astea

a venit noaptea la Histria, care începuse să apară sărbătorește sub pînze, flori și ghirlande.

Furtuna n-a întîrziat. A început în întuneric, cu bubuituri îndepărtate și cu lumini de fulgere ce țineau clipe îndelungate, schimbînd cerul lăptos într-un imens opal. Din cînd în cînd, bolta aceasta sunătoare și cutremurată plesnea ca o tencuială veche și uriașă peste lume, ce se crăpa. Și atunci cădeau nu stropi, ci căldări de apă caldă. Vîntul stîrnit din senin, ca și valurile, răsucea și rupea copaci bătrîni, și pe străzile cetății toată noaptea a călătorit un întreg alai de crengi rupte, zdrențe din podoabe sfîșiate, păsări și mici animale omorîte. Valurile săreau peste diguri, pulverizînd spume înalte, și cohortele lor îndesate și masive loveau și cutremurau țărmul ca cirezi întregi de monștri înfuriați.

Oamenii primeau în ei furtuna aceasta neobișnuită, cu spaimă unii, cu plăcere alții, amatori de puternice impresii, toți cu un același gînd : sărbătoarea de a doua zi. Pentru unii se vestea Poseidon însuși, Taurul Mării, în această a douăsprezecea zi a lunii sale de miez de vară, cînd era hărăzită închinarea. Pentru alții era numai o ciudată întîmplare.

Theodotos era îngrijorat de soarta flotei Histriei, trimisă spre Olbia. Genaios cel bătrîn, care nu putuse închide ochii în noaptea aceasta cumplită, privind la jocul unei flăcări galbene într-o scoică de onix, zîmbea totuși la gîndul că trierele ateniene vor fi fost înecate de munții de apă stîrniți, în vreme ce gîndurile lui Genaios cel tînăr, în bordeiul său inundat de ploaie, în satul pescăresc, întovărășea cu grijă și cu speranță soarta flotei ateniene condusă de navarhul Thrasybulos.

Atenianul Thrasybulos era unul din bunii prieteni ai tînărului Genaios. Nu o dată petrecuseră zile plăcute în atelierele lui Duris, bucurîndu-se de libertatea gîndului, a vorbei și de puterea lor plăsmuitoare. Învățat și energic, omul acesta mărunțel, cu părul negru, ondulat, cu barba inelată și ochii

verzi, cu trupul întărit în palestre și duhul mlădiat în meditații, purta în el un corăbier, un geometru, un constructor și, mai ales, un filozof. Învățăcel, ca și Genaios, al filozofilor ionieni, pornind însă cu gîndirea sa de la unul din cei șapte înțelepți ai lumii, de la Thales din Milet, Thrasybulos credea, ca și dascălul său, în apă ca într-un element primordial de la care pornesc și la care toate se reîntorc. Gîndul transformării și devenirii universale — dus de Anaximandru, pînă la pilda lui Heraclit cu veșnica trecere a apei unui rîu mereu nouă în albia sa, gînd atît de drag lui Genaios cel tînăr — era ideea de temelie în meditațiile tînărului navarh. Lăsîndu-și gîndirea să se închege în forme poetice, Thrasybulos visa adeseori, pe porniri din Thales culese, la tîlcuiri urzite în frumuseți de imagini, susținute însă și controlate de un spirit ager, cercetător, neîndepărtat și nepierdut de drumul drept pe care ni-l arată natura. Astfel el zîmbea îngăduitor la cele mai frumoase povești acoperind fenomene naturale, cărora le căuta totuși neobosit explicațiile care să-l mulțumească. Firește că nici ecoul, tălmăcit ca un glas rămas stingher dintr-o nimfă istovită de dragoste zadarnică după Narcis ; nici puterea de atracție a chilimbarului și a gangei de fier magnetic, cărora însuși marele Thales le atribuise un suflet misterios, nu puteau mulțumi numai cu miturile lor spiritul iscoditor, practic și sub un permanent control rațional al lui Thrasybulos. Cercetător înnăscut, permanenta nevoie de a adapta datele vechi la o viață nouă făcea din el un înnoitor și, între altele, și un conducător de nave.

Deși numele său se asemăna cu acela al tiranului miletan care ridicase harnica cetate asiatică la o mare înflorire, atenianul Thrasybulos era opus aceluia ca gîndire și simțire socială. Democrat convins, stînd în fruntea fracțiunilor democrate, în timpul războiului peloponeziac, cînd a obținut comanda flotei ateniene, care în vremi de restriște trebuia să asigure prin Propontida legături cu

coasta pontică, el a fost deosebit de mulţumit nu numai să afle o prietenie ce creştea în felul vederilor sale la amicul său Genaios din Histria, dar şi de faptul că va putea servi însuşi spiritul democrat al Atenei pe coastele acestea îndepărtate, precum şi interesele economice ale ţării sale.

Deşi mult mai puţin importantă decît Histria, mica Tomis nu primise, la fel cu stăpînitorii Histriei, să încerce drumul cel nou al puternicii Ligi navale ateniene, care într-un anumit sens însemna democratizarea vieţii de cetate.

Smikros lucrase cu rîvnă la refuzul celor de la Tomis. De aceea navarhul Thrasybulos aşteptase cu răbdare clipa prielnică în rada unei cetăţi doriene, la Callatis, unde găsise totuşi o stare mai generoasă de spirit. Acolo, aşteptînd, se pasionase pentru izvoarele calde şi sulfuroase, care ţîşneau dintre stînci ruginite, într-un ochi de lac. Săpase şi fărămiţase pămîntul moale şi roşcat, întrebîndu-se în vechiul fel al lui Thales dacă nu, într-adevăr, apa este elementul primordial. Iar noaptea, în seninele nopţi pontice, Thrasybulos verificase iarăşi învăţătura lui Thales, care sfătuise pe marinari să se ajute în navigaţie de constelaţia Carului mic şi de aşezarea lui pe cer.

Acolo îl găsiseră, în vremea din urmă, trimişii prietenului său, Genaios. Febril, tînărul armator se destăinuia amicului său, navigatorul. Pas cu pas Genaios se analiza în schimbarea sa, care cu încetul, din primele zile ale reîntoarcerii, avea să-l ducă de la nepăsare la o mare pasiune socială şi politică. Şi fireşte că o dată cu aceste veşti, de îndată ce aflase de oprirea şi aşteptarea răbdătoare şi prudentă a lui Thrasybulos în cetatea de la miazăzi, Genaios îi împărtăşise gîndul unei lupte împotriva stărilor de lucruri de la Histria, deşi în fruntea lor se afla chiar tatăl său. Răspunsurile navarhului fuseseră însă simple şi orale, rostite din cînd în cînd de către un sol, mai ales după aşezarea lui Genaios în satul pescăresc. Era o izbitoare nepotrivire între înflăcărarea din corespon-

denţa tînărului histriot şi cuvintele calme, rare ale atenianului, rostite mereu de alte buze: „Să aşteptăm!“ S-ar fi spus aproape o neînţelegere, dacă Genaios n-ar fi avut o cunoaştere adîncă a lui Thrasybulos şi dacă acesta, prin mici daruri trimise cu solii, să-i adeverească spusele — un stilet de argint, o splendidă coamă de coif, tablete minunat şlefuite şi stil — n-ar fi ţinut trează şi sigură prietenia în răzvrătitul său prieten. Liniştea aceasta încercată a conducătorului de nävi vădea o adîncă pricepere politică şi militară.

O siguranţă în cele ce aveau să vină dobîndise, prin atentă înţelegere, şi Genaios. De aceea, cînd fără nici o altă veste, în dimineaţa aceea tragică dinaintea furtunii, el a văzut trecînd încet spre nord escadra Atenei, a înţeles că i se dădea un răspuns. Furtuna însă îl lăsase nesigur de soarta escadrei.

În vremea îndelungată a aşteptării sale şi din observaţii precise, Thrasybulos ajunsese cunoscător bun al vînturilor în părţile acestea ale Pontului Euxin. El se pricepea de aceea să le folosească cît mai bine. După o trecere aproape strategică prin faţa Histriei, el cîrmi înspre larg, pentru a prinde vîntul de miez de zi, care bătea înspre seară din răsărit. În felul acesta nici nu se vestise furtuna, cînd trierele ateniene atinseră galbenul prag de apă al celui dintîi braţ de la vărsarea Histrosului în mare. Cu mult înainte de a intra cu pînzele umflate în apele fluviului, navarhul privi cu atenţie culoarea încropită a mării, neîntîlnită de el nicăieri. Adîncimile verzi se tulburau de nisipurile suspendate, şi valurile se făceau tot mai întunecate. Gustînd dintr-o căldare aruncată peste bord, el află apa sălcie îndulcindu-se. Şi cu încîntare şi bucurie, naturalistul Thrasybulos, de data aceasta între două comenzi de vele şi de cîrmă, îşi însemna pe tăbliţele de ceară:

„Histrosul, cînd se varsă, îndulceşte marea pînă departe... Alţi peşti trebuie să trăiască pe aci... Delfinii sînt mari şi lucii... Cîrduri de păsări ciu-

date călătoresc spre interiorul pămînturilor plutitoare... Merită să fie văzute și studiate mai deaproape toate acestea“...

Desigur că prudentul Thrasybulos nu intrase pe brațul fluviului la întîmplare. Investit cu depline puteri de Atena, el avea răspunderea tuturor intereselor cetății sale: militare, politice, negustorești. Sosit la o epocă prielnică, întărit de prietenia devotată și entuziastă a lui Genaios cel tînăr, sprijinit pe o alianță cu Liga maritimă ateniană a cetății de la sud, Callatis, navarhul le folosise pe toate pentru a-și da siguranța și preciziunea mișcărilor. Urzise o întreagă țesătură de alianțe secundare, legate prin împrejurări prielnice, prin oameni pricepuți și devotați. Izolase oarecum încăpățînata și reacționara Tomis și, încă din vremea refugiului lui Zoltes la gurile Histrosului, adică de la începutul primăverii, își trimisese cîțiva oameni pricepuți de-a lungul coastei, pînă la vechile cherhanale ale lui Genaios cel bătrîn, la început devastate, apoi stăpînite și folosite de sclavii răsculați. Aci, mai tîrziu, după plecarea lui Zoltes în tabăra lui Canites și a lui Thrax la Histria, îl aflase stăpînind pe Aetas. Solii atenianului duseseră vorbe bune bătrînului conducător de sclavi și-l poftise să negustorească, dacă vrea, cu Atena. Cetatea Palas Atenei nu se uita cine vinde, dacă vînzătorul era, într-adevăr, stăpîn pe marfă. Iar dacă el era în strîmtoare și ducea cumva lipsă de libertatea negoțului, Atena era gata să i-o dea, o dată cu drahmele unui preț cinstit.

Și felul acesta atenian de a se înțelege Aetas l-a prins ușor. De aceea, cînd trierele ateniene au intrat lin pe apele Histrosului, ducînd în mijlocul lor pîntecoasele nave de comerț cu pînzele roșii, la schela de pe fluviu, de unde bătea un aspru miros de pește spintecat și uscat, unde lotcile își nălbeau la soare carenele cu creste, au ieșit înaintea amiralului atenian mulțimea noilor stăpînitori de fapt, în frunte cu bătrînul Aetas. Schela, șubredă, de lemn, din apele galbene și largi slujea

unei așezări alcătuite dintr-un turn pătrat, făcut din lut și scoici și din bordeie la fel clădite. În bătaia vîntului ședeau înfipte grătare de lemn uriașe, pe care morunii spintecați își zvîntau carnea grasă, roșcată, sfîrtecată, acoperită cu zgrunțuri albi de sare. Pe drumul pînă la turn, pe jos — alte grătare care înlesneau mersul, iar în hîrdaie mari — icre, lapți și măruntaie sîngerate.

De sub turn se deschidea un drum de apă, ca o uliță lichidă, pe care, în loc de lespezi, înfloreau nuferi albi și galbeni. Iar de departe, din fundul cotit al acestei ulițe mișcătoare, se auzea neîncetat un croncănit, un cîrîit și țipete de păsări puzderie și un fîlfîit sonor de stoluri compacte de zboruri grele, ușoare, curbe, în zigzaguri sau țîșnite drept în sus, ca sulițele. Mulțimea felurită a înaripatelor dădea priveliștea aceasta și zgomotul neobișnuit.

Cînd navele s-au înșirat numai cîteva lîngă schela prea scurtă, avînd precădere cele rotunde de comerț, care trebuiau să încarce, o pulbere arămie de apus începuse să cadă pretutindeni. În ea juca o lume vioaie de insecte, cu zbor moale de fluturi, zbîrnîitor și metalic de libelule mari și agitate și subțire cîntec de muște și țînțari, dînd o podoabă vie de smalț întregului cuprins. Miros greu de pește, de mîl și miros de om asudat în muncă se amesteca cu duhoarea fundului mîlos al apelor dulci și stătute, făcînd pe călător să tînjească după aerul proaspăt, larg, permanent primenit al mării.

Thrasybulos asculta cu atenție greceasca scîlciată a sclavilor răsculați, în care dialectul străin deforma, împreună cu o pronunție neobișnuită, cuvintele. Mai ales navarhul a avut greutăți de înțeles la rostirea Lățosului, pe care Aetas l-a prezentat ca pe un locotenent al său. Acesta l-a lămurit că-și pusese un lanț de iscoade, cu ajutorul căruia era zilnic informat de cele ce se petrec la Histria. Iar Aetas i-a completat navarhului că o legătură aidoma au și cu moșiile cetății, unde așteptau Zoltes și Canites. De la ei și numai de acolo

puteau dobîndi, pe un drum ocolit pînă aci, grînele, după cum peştele sărat şi afumat aşezarea aceasta îl dădea. Histria era tăiată de bogăţiile ei. Trăia deocamdată din rezerva hambarelor şi minciuna serbărilor. Cînd va veni însă ziua socotelilor, mîncările astea n-aveau să-l sature nici pe Theodotos, nici pe Genaios cel bătrîn, nici pe Tanusa. Şi spunînd lucrul acesta, Aetas rîdea, îşi freca mîinile, iar Lăţosul se bătea singur cu pumnii în coaste.

Thrasybulos cunoştea bine desfăşurarea serbărilor plănuite la Histria din veştile primite încă înainte de plecarea din Callatis. De aceea el îi ceru lui Aetas ca, prin legăturile lor, să-l anunţe amănunţit de ziua jertfelor taurilor negri. Trebuia să urmeze cu alai de flotă intrarea în port a statuii lui Poseidon. Şi aceasta era ziua şi clipa în care Thrasybulos avea de gînd să asedieze Histria. Planul său se bizuia nu numai pe mulţimea histriotă şi soldaţii chemaţi şi ocupaţi cu rosturi sărbătoreşti, dar şi pe tulburarea cugetelor. Marele şi noul zeu, îngăduind chiar în ziua triumfalei sale intrări în cetate asedierea ei, avea să fie mai puţin marele şi puternicul zeu. Şi lupta va fi astfel, gîndea Thrasybulos, mai dinainte pe jumătate cîştigată.

Deocamdată însă veştile erau întîrzielnice. Se aflase că la Histria, din cauza furtunii, serbările se amînaseră. Cetatea îşi pierduse frumoasa ei podoabă, smulsă de vijelie. Se veştejiseră ghirlandele şi valtrapurile, se prăbuşiseră foişoarele, se umpluseră cu apă săpăturile pe planul noului templu, care trebuia sfinţit şi început, dar mai ales se aflase că, pentru a pluti în siguranţă cu încărcătura de preţ a statuii, întregul alai de corăbii histriene aştepta în portul Olbiei să se domolească larga hulă, care după furtună mai frămînta marea.

La adăpostul acestui răgaz, navarhul Thrasybulos dăduse poruncă de încărcare şi aştepta şi convoiul carelor cu două roţi pline, trase de boi pe un drum de uscat mai scurt, să aducă încărcăturile de grîu de la moşiile cetăţii stăpînite de sclavii

răzvrătiţi. Una dintre corăbii avea să încarce peşte, cealaltă grîu, iar din pădurile de grinduri, dintre apele Histrosului, cîţiva buşteni de pini răşinoşi, buni pentru facle cu lumina albă şi plete de fum parfumate. Plătise marfa aceasta de îndată, în bune drahme ateniene cu chipul Palas Atenei, încheind astfel cinstit socotelile negustoreşti. Spiritul său vioi nu sta însă lînced în aşteptare de fapte, ci cerceta neîncetat în jurul său privelişti, pămînturi, jivine şi oameni. Şi de bună seamă că nici Herodot, el însuşi, nu-şi strînsese şi împachetase mai cu grijă tabletele de ceară în călătoriile sale, decît navarhul Thrasybulos pe ale lui, acoperite cu un scris înflorat, în aşteptare de negoţ şi de luptă.

Se îngrămădeau pe tablete observaţii, impresii, simţiri felurite şi noi.

„Am fost chiar astăzi — scria el — împreună cu Aetas, pescari de monştri marini. Cînd am intrat cu luntrea în marea tulbure şi îndulcită, morunul se zbătea prins în cîrlige. Pescarii au tras de otgon şi a ieşit din apă un cap mai mult lat, ca o mască de tragedie, cu rît. A ameninţat spre noi, lăbărţîndu-şi urechile acoperite de cîte un ghem de stele din oase cenuşii. Era puternic peştele, se zbătea şi ne ameninţa luntrea. Atunci Aetas, ca să-mi facă cinste de mosafir, mi-a dat ciocanul. Era o măciucă grea de stejar, lucioasă şi pătată de sînge. De-abia am ridicat-o cu două mîini.

Cînd am plesnit cu toată puterea, mi s-a părut că sparg ţeasta unui taur. A ţîşnit sîngele şi morunul a căzut în mare, de unde l-au scos. Pentru prima dată vedeam pescuindu-se cu măciuca..."

În altă parte, navarhul scria despre viaţa care fierbe prin locurile astea într-o veşnică dospire : „Din moliciune şi grăsime de boabe şi grăunţe mici, rotunde ca meiul cald, încropit, roieşte un altfel de mei de viaţă vie, mărgele mărunte, agere, mişcate, colorate, care nu ştii de unde vin, unde se duc, cît stau, cît trăiesc, dar sînt. Cresc sugînd la ugere de apă şi soare şi duc cu ele taina unor

forme pe care nu le bănuim încă. Din apa verde, și adîncă, și caldă, din boabe culese și vii, mîine poate se nasc raci, pești, salamandre, păsări, animale. Din taina și puterea apei — toate schimbările și creșterile astea fără sfîrșit."

Iar în altă parte, Thrasybulos se întorcea înspre oameni care „...sînt sclavi pentru că noi spunem așa, dar nu sînt dintr-o stare a firii lor sclavi, dintr-o stare care să iasă din ei, ba dimpotrivă, ei duc munca pretutindeni".

Pe munciții de aici și înhămații la munci istovitoare și grele el îi asculta seara cum cîntau la focuri și se înspăimîntă de gălbejeala și slăbiciunea lor. „Am stat lîngă unii cînd îi cuprindea boala care bîntuie pe aci. Dogoresc cum dogoresc cuptoarele încinse și ei tremură, totuși, de frig. Mulți dintre ei își mușcă limba de zguduirea frigurilor. Dar le trece după un timp și îi apucă și îi lasă o zi da și o zi nu. Și zeul lor cel mai mare, al geților băștinași, e un zeu tămăduitor. Ca și Apollon al nostru, el e făcut în gîndul oamenilor din boală și pentru boală..."

A stat așa Thrasybulos cîteva zile, umblînd cu pasul său, purtat în cîrcă în mlaștini pînă la brîu, pentru a vedea și cerceta. În a patra zi de la sosire, seara, lîngă foc, a picat un crainic rupt și obosit, vestind :

— La Histria au început serbările ! Poimîine se jertfesc taurii negri, iar în ziua următoare sosește flota și zeul !

Thrasybulos a trimis atunci un călăreț la Zoltes și Canites să pornească de îndată înspre cetatea ce avea să fie prinsă din două părți. El însuși, înainte de a se lumina de ziuă, avea de gînd să ia drumul. Lăsă două triere cu corăbiile încărcate aci, în siguranță, cu tabletele lui mai ales, trimise patru triere să stea în fața Histriei, ca o putere ocrotitoare, iar el cu hopliții în arme pornea pe vechiul drum de care, spre sud. Tabăra lui Aetas putea să pornească și ea în voie spre zidurile Histriei, dincolo de care oamenii petreceau.

XV

Sosise, în sfîrşit, şi ziua amînată a începutului de sărbătoare. O căldură dogorîtoare de miez de vară se lăsa greu peste cetate, cu linişte cînd nu era larmă de goarne şi de tobe. Flamuri albe cu chenare albastre, frînte fluturau la colţurile caselor şi ale templelor. Crengi verzi atîrnau la încheietorile porţilor, buchete de maci roşii şi viorii împodobeau inelele şi clanţele intrărilor. Toate ivărele erau trase, uşile băteau întredeschise, slobod se putea circula pretutindeni. Oamenii erau atenţi la toate semnele de vară ; la căldură, la linişte, la uscăciunea vîntului uşor, la zborul gîzelor şi al păsărilor. Lebedele, stîrcii şi pelicanii erau arătaţi cu degetul pe adîncul albastru al cerului, cînd îşi schimbau locul dintr-un lac în altul, rîndunelele erau urmărite în zborul lor săgetat — şi toate faptele astea se adunau în vorbe şi se răstălmăceau ca tot atîtea semne, date de zeul cel nou şi puternic, din mulţimea atributelor sale de vară. Zeu al creşterilor şi el, al fărîmiţării şi înmulţirii vieţii din fierberile umede ale gîrlelor, izvoarelor şi ochiurilor stătute de apă, Poseidon era urmărit cu bucurie şi satisfacţie în toate manifestările lui blajine, în mişcarea feţei acesteia universale şi surîzătoare a lui, spre deosebire de încruntarea în forţele de iarnă, sălbatic dezlănţuite în luna care îi poartă numele, vremea furtunii şi îngheţurilor.

Unii, printre pîlcurile de cetăţeni strînşi pe străzi în haine de sărbătoare, vesteau cutremure. Era iarăşi un atribut, o manifestare de seamă a zeului. Stăpîn al cutremurelor ! Alţii protestau şi negau posibilitatea unor asemenea întîmplări. Era adevărat că Poseidon era zeul cutremurelor, spuneau ei, dar în ipostaza de iarnă, iar nu de vară, cînd e numai blîndeţe. Şi o lungă şi pasionată discuţie se aprindea, se întindea pretutindeni, stîrnînd la cei mai isteţi argumente, iar la cei mai simpli

şi temători o frică înspăimîntătoare. Spaima aceasta de un lucru ce nu putea fi nici prevestit şi nici controlat trecea ca un fior prin bucuria generală.

Ceea ce dădea uitării, din cînd în cînd, groaza de cutremure cu afirmare de viaţă şi gingăşie, cu un mare curaj în frăgezime neştiutoare era cortegiul Taureilor, care trecea cîntînd pe străzile cetăţii, înspre Acropolă, unde aştepta temelia, planul săpat între templul Afroditei şi al lui Apollon, al celui de-al treilea templu, cel viitor, închinat lui Poseidon.

Taureii erau cele mai tinere vlăstare ale unei confrerii închinată Taurului Mării. Un imnograf compusese cu caznă imnurile pe care copiii, îmbrăcaţi în alb, încununaţi cu alge şi buchete de maci în mîini, le cîntau pe străzi.

În zilele următoare cîntecele lor aveau să răsune în Odeonul pregătit pentru serbări. Copiii erau toţi orfani, crescuţi şi îngrijiţi de cetate. Toţi erau odrasle de cetăţeni liberi.

Cînd au urcat din Agora înspre Acropolă, copiii cîntăreţi s-au înşiruit cîte doi la umbra unui vechi zid, care sus avea gratii. Semăna cu o închisoare pe dinafară. El despărţea parcă o şcoală, după larma de glasuri tinere ce se auzeau amestecate de dincolo de tristeţea şi masivitatea aceasta de piatră. Şi copiii cîntăreţi de pe stradă, simţind alături pe alţi copii, au încurcat frumoasa rînduială a cîntecului lor şi, curînd, arătîndu-şi unul altuia zidul, o gălăgie fără graţie, dar cu putere de viaţă şi vioiciune, răspunse de pe stradă celor ce stăteau închişi dincolo de zid. Cu greu pedagogii şi imnograful au măsurat iar pasul şi au dat tonul. Micii cîntăreţi se aliniau, ascultau, începeau să cînte încurcat, cu capetele întoarse spre zidul cenuşiu, care rămînea în urmă cu larma lui. Ei nu ştiau că dincolo de el stăteau închişi copiii care, în vremuri grele de economii ale Histriei, erau poşidic de sclavi, mîncînd mai mult şi producînd, şi destinat, după sfatul lui Genaios cel bătrîn, pieirii. Fuseseră culeşi copiii aceştia, prunci de la un an pînă la cinci, de pretutindeni, din bordeie, din bu-

cătării, din grajduri, de la mame şi de la părinţi, închişi încă dinainte de furtună într-o veche temniţă nefolosită şi uitaţi acolo. Uliţa fiind dosnică, de bună seamă că, după sărbători, îşi vor mai aduce aminte de ei şi îi vor căuta, pe cîţi îi vor mai găsi.

Cortegiul s-a încheiat în piaţa cetăţii, Agoră largă, împrejmuită de ziduri înalte, între palatele lui Genaios şi Tanusa. După o aşteptare îndelungată s-au aşezat în frunte doi sclavi puternici, acoperiţi doar cu fîşii albastre peste şolduri, purtînd pe prăjini culcate stema Histriei, grea, săpată în lemn, vulturul şi delfinul, mai înaltă decît o statură de om. Veneau apoi suliţaşii cu scuturi de argint şi goarne drepte şi răsunătoare. Ca o turmă nevinovată urmau Taureii, magistraţii, apoi preoţii lui Apollon şi ai Afroditei şi, în sfîrşit, noul preot investit al lui Poseidon, bătrînul Genaios. Purta o cămaşă lungă, verde, dintr-o ţesătură grea, pe care flutura un fel de largă pelerină albastră, străvezie. Neregulate broderii de argint înspumau pe veşmintele astea, care voia să întruchipeze marea, elementul stăpînit de Poseidon.

Întunecat la faţă şi strîns subţire în toată fiinţa lui deşirată şi osoasă, Genaios se silea să pună un zîmbet pe faţa încruntată. Venea după el jertfa, animalul care trebuia sacrificat, fiind şi el închinat lui Poseidon : un frumos armăsar alb, ţinut în frîu cu zăbale de argint de doi sclavi. Era din grajdurile lui Tanusa, dăruit de rege cetăţii pentru această împrejurare, ca semn de măgulire şi îmbunare în vederea unei arenzi ce se cerea totuşi scăzută faţă de zilele grele prin care trecea Histria.

Genaios pregătise cu meşteşug o manifestare pentru rege. Mulţimea îl lăuda cu aclamaţii pentru darul armăsarului alb.

— Slavă ţie Tanusa ! E calul frumos ca ziua de azi !

— Mulţumim pentru podoaba hergheliilor tale !

— Fie ca sîngele lui să ne fie tuturor de folos !

Aşa se ridicau din toate părţile strigăte de mulţumire. Regele păşea rar, alături de Theodotos. Ei

doi mai purtau la Histria chitonurile solemne şi grele. De purpură stacojie al lui Tanusa, galben ca şofranul al lui Theodotos. Pe ele, o lucrătură de fir de aur închipuiau desene felurite, aruncate geometric, ca pe hainele largi ale unor preoţi chaldeeni. Theodotos, ca şi Genaios, se silea să zîmbească.

Tanusa sta însă cu faţa lui lată împietrită. Din cînd în cînd ridica numai braţele amîndouă, răspunzînd la saluturi, şi le lăsa grabnic în jos, făcînd să sune mulţimea de brăţări, cînd din mulţime, bine aşezat în cîte o scurtă tăcere, izbucnea un glas :

— Frumos cal, rege ! De ce nu l-ai păstrat să te îngropi cu el ? Că aşa e datina voastră ! Coboară în mormînt cu calul !

Pe faţa lui Tanusa nu se scrise atunci nici o tulburare. Privirea numai îşi căpăta o putere neobişnuită, în care se vedea toată mînia. Ea era aruncată, departe, peste mulţime. Regele călca solemn, ca în vis, pîndind şi fiind gata să ridice braţele amîndouă la cel dintîi „Slavă ţie, Tanusa !" care, la imboldul zeloşilor oameni ai lui Genaios, acoperea strigătele neplăcute.

În valul mulţimii, însă, oamenii stăpînirii îi căutau pe tulburători. Şi nu o dată le-au scăpat din mîini doi inşi, dintre care unul mai în vîrstă, cu nasurile turtite amîndoi, cu ochii mici şi cîrpiţi, cu viţioane lungi şi decolorate de păr rar, dat cu unt rînced, purtînd, cînd nu erau luaţi în seamă, o cuşmă ascuţită, pe care o aşezau pe creştet de îndată ce izbuteau să se facă nevăzuţi. Cine ar fi cunoscut bine garda personală de la palatul lui Tanusa i-ar fi recunoscut pe aceşti ostaşi de credinţă aşezaţi de strajă la intrări. Ei ajunseseră chiar să-l batjocorească pe regele lor pentru prietenia înjositoare dar şi interesată a acestuia cu grecii, pe care nu o mai puteau îndura. De altfel, de cînd Canites, care ştiuse a le folosi nemulţumirile, pusese stăpînire pe lagărele de prizonieri ale lui Tanusa de pe moşiile Histriei, nu o dată noap-

tea, pe ușa scundă din zidul de apărare dinspre apus, se strecuraseră iscoade aducătoare de vești. Erau mai întotdeauna sciți încercați în lupte, credincioși vechilor datini. Și pretutindeni, în grajdurile regale, pe paiele proaspete, pe sub burțile cailor, în spatele imenselor cuptoare de lut și piatră de prin bucătării, în magaziile cu grîu și secară, în podurile cu arme, noii sosiți strîngeau după împrejurări doi, trei ascultători. Și totdeauna și pretutindeni era aceeași poveste : trădarea regelui, lăcomia lui de bani și avere, nesocotirea datinilor scite, nelegiuirile religioase alături de greci. Clocot de ură era, dar pînă în clipa de față, cel puțin, alte îndrăzneli nu-și dăduseră frîu liber.

Încet și solemn, cortegiul a ajuns pe Acropola cetății. O lumină dogorîtoare cădea ca plumbul, încropînd apa rămasă de la ploaie în șanțurile temeliilor noului templu, ce părea, în linii negre și groase, un plan desfășurat în fața tuturor. Erau însemnate în săpături locul viitoarelor ziduri și viitoarelor coloane.

În tăcerea care s-a făcut s-au auzit limpede imnurile Taureilor. Erau slabe, ca și cum ar fi pălit de lumina prea tare a soarelui. Din cînd în cînd, în imnurile acestea solemne străbăteau țipetele pescărușilor și gunguritul porumbeilor. Apoi Theodotos, cu vorba lui rară, începu :

— Cetățeni liberi ai Histriei ! Îndemnați de semne, luminați de un gînd mare care ne-a dus cu cîteva veacuri în urmă, pînă la întemeietorii cetății, și ajutați de oaspetele nostru drag, preamăritul și puternicul rege Tanusa, slăvim de astăzi pentru veșnicie pe zeul strămoșilor noștri, pe Poseidon, Taurul Mării !

Și monoton, plictisitor, gîngăvit cîteodată, Theodotos a continuat, arătînd toată frumusețea și foloasele noului cult pentru o cetate a mării, ca Histria. Apoi întorcîndu-se către Genaios, care sta împietrit parcă, începu o înceată și lungă laudă.

În neclintirea aceasta respectuoasă a tuturor, din apa călduță a unei temelii, o broască rîioasă a scos

mai întîi capul, curioasă să vadă ce se întîmplă. Interesată parcă de discursul lui Theodotos, ea săltă puțin, aruncînd și un braț peste muchia săpăturii. Asculta, de bună seamă, jucîndu-și gușa cu o respirație calmă, cînd fu scoasă din beatitudinea ei. Neliniștit, nărăvașul armăsar alb, martor mai puțin iubitor de discursuri, deși personaj principal în actul ce se oficia, începu să necheze și să-și lovească copita de lespedele de marmură. Acesta a fost sfîrșitul audiției. Broasca, temîndu-se mai mult de copită decît de solemnul discurs, a sărit la loc, în apă.

Theodotos abia ajunsese la jumătatea elogiului lui Genaios. A arătat mai ales că întru nimic nu împiedică originea lui străină în îndeplinirea slujbei de pontif al lui Poseidon. Cetățean liber și mai ales cetățean vrednic și devotat Histriei, el putea să fie, cum va fi, preotul noului cult. După Theodotos, aruncînd cîteva grăunțe în jertfelnicul din față și aplecîndu-se cu brațele ridicate peste aburul parfumat, Genaios, el însuși, a început să oficieze. Cu o voce stinsă, el rosti rugăciunea de închinare și jertfă :

— O, zeu al mărilor furtunoase și al izvoarelor limpezi, conducător al cailor cu copite de bronz din carul tău ce fuge peste valuri, cu osiile neatinse de spume, tu cel ce cutremuri pămînturile cu tridentul, zeu al cuiburilor și vlăstarelor, zeu al mîniei și al vieții, tu care i-ai dat omului de ajutor calul, primește și jertfa aceasta și fii-ne binevoitor cînd sfințim casa puterii și chipul tău !

Și zicînd aceasta, Genaios bătrînul întinse în lături brațul drept, așteptînd. Un slujitor tînăr îi așeză în pumn o suliță scurtă, puternică, ascuțită ca o săgeată. De-a lungul suliței doi nuferi se împleteau, ca doi șerpi. Genaios apucă arma, se trase cîțiva pași în urmă și cu toată puterea o zvîrli în pieptul lat al armăsarului.

Unealta a fost bună, dar brațul slab. Lovit în plin, nu însă adînc, sub un șuvoi de sînge, calul se ridică în două picioare, rupse frîiele care-l ți-

neau şi, înnebunit de spaimă şi de durere, fugi înspre templul lui Apollon cu suliţa înfiptă şi clătinată în rana ce se adîncea. Copitele lui răsunau pe scările de marmură neagră. O dîră de sînge ca o potecă roşie pornea din temeliile noului templu printre coloanele celuilalt, unde Apollon, zeul luminii şi al tămăduirii, privea departe, cu braţul întins.

Clipa în care armăsarul lovit a scăpat fugind printre coloane a fost primită de mulţime la început cu neaşteptată surprindere, apoi cu indignare la unii şi huiduieli cu glume zvîrlite printre murmure la alţii :

— Trage la zeul celălalt ! se auzi zeflemeaua.

— Înhamă-l, Helios, la carul tău ! glumeau cei mai sceptici.

— Nelegiuire ! Templul nu se va mai înălţa ! strigau credincioşii şi înspăimîntaţii.

Şi armăsarul scăpat a fost prins de mulţime şi doborît cu securea.

Nici ziua a doua a serbărilor n-a fost mai liniştită. După dorinţa regelui, locul alergărilor fusese ales la miazănoapte de cetate, pe o lungă fîşie de pămînt ce intra între lacuri şi sfîrşea cu capătul cel mai dinafară sub frunzişul pădurii de fag şi stejar, deasă, fără urme de potecă, urcînd spre ţinuturile nesigure dinspre braţul cel mai de miazăzi al Histrosului. Arena improvizată a Histriei pe limba aceasta de pămînt se construise cu un zaplaz de butuci bătuţi drept creastă în mijlocul ei. El trebuia înconjurat de alergători. Iar trepte de lemn se ridicaseră în amfiteatru pe o latură a pistei. Două grajduri se luau la întrecere ; cel al lui Theodotos, cu cai înalţi, negri, cu trupuri lucioase şi hamuri albe, şi cel al regelui Tanusa, cu cai roibi, mai mărunţi, dar iuţi, cu hamuri roşii. Vizitiii purtau aceeaşi culoare de haine şi vlăjganul negricios şi prost, gălăgios şi cu pumnul tare, pe care Smikros îl întîlnise cîndva într-o tavernă a oraşului, era foarte mîndru în tunica lui albă,

încins cu un brîu făcut din paftale de aramă, cu potcoave și capete de cai bătute pe ele.

Așezate la rînd, cu vizitiul acesta, cel mai priceput și devotat, lîngă scara de plecare, carele erau privite cu drag, în neliniștea cailor negri, de Theodotos. Sub pleoapele lui grele și adormite, privirile herghelegiului acestuia aflaseră o aprindere pe care niciodată pînzele corăbiilor n-ar fi fost în stare să le-o dea.

Alături de el, Tanusa, cu statura îndesată, se frămînta neliniștit. Mulțimea, în veșminte viu colorate sub lumina orbitoare a soarelui, vocifera, punea rămășaguri, striga nume de vizitii, din cînd în cînd pe al celui mai înalt magistrat, pe al regelui și al zeului Poseidon, în cinstea căruia aveau loc cursele.

Genaios cel bătrîn, vechi corăbier, era mai puțin interesat de jocul acesta al alergărilor de cai. Prețuia însă și se bucura de ideea reînviată pe care o azvîrlea în aprinderea acestor mulțimi, cu un anumit scop. Spiritul agonal pentru care luptase din răsputeri se înfăptuia aici în forma lui cea mai largă. În amurgul aceleiași zile, în Odeonul de curînd construit, aveau să aibă loc, de asemeni, întreceri de imnografi și de coruri. Și acolo va sta în fața cetățenilor din Histria aceeași idee a agonului, a întrecerii, mai subțire, mai spiritualizată, firește, menită să reînvie însă o veche datină elină. Ideii curselor, nu curselor în vîrtejul lor de copite și urlete ale mulțimii, îi zîmbea bătrînul armator. El știa că în alcătuirea autocrată a cetății, pe care voia să o păstreze, întrecerile dădeau numai impresia participării mulțimilor, nu și participarea însăși. Atîta vreme cît metecii, meseriașii și sclavii nu puteau lua parte la asemenea întreceri din propria lor libertate și inițiativă, ci numai ca prepuși ai liberilor cetățeni, agonul rămînea o înșelătoare unealtă aristocratică, menită să lege polisul, cetatea însăși, de cultul și venerarea zeilor și tradițiilor stăpînitoare.

Acestea erau gîndurile reîmprospătate, cărora le ieşea înainte cu încredere bătrînul Genaios la cursele de cai ţinute în cinstea lui Poseidon, mai ales după neplăcuta întîmplare a armăsarului alb din ajun. Aflase că stîngăcia şi lipsa lui de putere, care n-au izbutit să răpună jertfa, avuseseră neplăcute urmări. În ciuda solemnităţii şi a sărbătorilor începute, în după-amiaza aceleiaşi zile zeflemelele nu mai încetau. Pînă şi Tanusa, regele viclean, găsise prilejul să se răzbune pe Genaios de strigătele insultătoare pe care le auzise din mulţime. De aceea, cînd frumosul armăsar alb din grajdurile sale a fost totuşi adus, măcelărit de secure şi aşezat sub altarul improvizat, Tanusa ar fi rînjit şi ar fi spus printre dinţi :

— Ar fi fost mai uşor sacrificiul dacă în loc de armăsar se cerea o broască ţestoasă !

Genaios s-a făcut că nu aude, dar n-a uitat.

Era trecut de amiază. Mulţimea petrecuse toată dimineaţa privind în arenă la luptele care frîngeau trupurile unor uriaşi. Erau luptători înalţi şi blonzi, veniţi de departe, din nord, de dincolo de Histria. pe care mărunţii sciţi îi doborau lovindu-i cu capul în burtă ; erau înalţi oamenii arămii veniţi de departe, din ţinuturile Egiptului, erau unii care priveau blînd, strîngînd numai pumnii puternici, erau alţii cu ochii însîngeraţi, sălbatici, gata să muşte cînd se vedeau aproape învinşi. Premiile se plăteau în cîteva amfore de vin bun de Thasos şi Rhodos şi voie liberă de sorbit după pofta inimii, după luptă, din butii mari, desfăcute, cu vin prost, oţeţit, din partea locului. Într-una din butii, de sete şi căldură se înecase chiar un luptător gigantic, alb, cu părul ca fuiorul.

Mulţimea, puţin obosită, sub soarele dogoritor şi greu, ospăta. La brînza şi pîinea adusă de fiecare, dărnicia cetăţii adăugase subţirile gustări dulci, mai rare. Sclave tinere ale cetăţii, toate cu pescăruşul ars cu fierul pe umărul stîng, umblau printre spectatori cu coşurile pline, oferind migdale, nuci, pere şi naramze. Turte dulci, plămădite cu miere

şi presărate cu mac şi şofran, se smulgeau, din coşurile purtătoarelor, cu bătaie.

Se înviorase puţin de pauza nămiezii mulţimea, cînd s-a dat semnalul curselor. Lunga pistă trebuia ocolită de două ori de carele alergătoare. Cînd s-a lăsat o pînză purpurie, carele au pornit cu huruit de roţi, pocnituri de bice şi strigăte de vizitii. Gigantul cu tunica albă din primul car al lui Theodotos ţinea latura cea mai dinafară. Lîngă el, înspre interiorul arenei, era un car al lui Tanusa, apoi altul al grajdului potrivnic şi aşa pînă lîngă zaplaz. Au pornit nebuneşte în nouri de praf şi în atenţia tuturor. Cînd au ajuns însă la capătul dinspre pădure al arenei, lătrături sălbatice au speriat caii. Carele s-au îndesat, o clipă, unele peste altele. Trecînd de capătul zaplazului, şi-au regăsit iarăşi locul liber. La a doua ocolire însă, în acelaşi loc de sub pădure, o haită de lupi a sărit înaintea alergătorilor, cu mult înainte de capătul pistei. Caii s-au speriat, n-au putut fi ţinuţi în frîu, s-au ridicat în două picioare, au răsturnat carele, au rupt oiştile. Mulţi cai şi-au frînt picioarele, şi vizitiul spătos al lui Theodotos, el însuşi a rămas sfîrtecat de roţi şi copite.

Nimeni n-a mai ajuns la capătul cursei, nimeni n-a mai luat premiu. Era pagubă mare şi înfrîngere. Spuneau unii care se aflau mai aproape de capătul acesta dinspre pădure al pistei că, de cum s-a spart alergarea şi carele s-au încălecat în învălmăşeală, s-au făcut nevăzute şi haitele de lupi. Şi că de sub stejăriş, în loc de urlete s-ar fi auzit rîsete, rîsete puternice ca din zeci de piepturi. Atunci oamenii care fuseseră martorii acestei grozăvii s-au speriat, au scuipat înspre pădure şi au crezut în farmece.

Întîmplarea aceasta l-a mîhnit cumplit pe rege, păgubit de ce avea mai bun în grajdurile sale, dar l-a întristat şi pe Theodotos, nemîngîiat de o mare pierdere. În amîndoi murise gustul serbărilor şi entuziasmul şi credinţa în ziua de mîine. A trebuit să le reamintească Genaios bătrînul şi să stăruie

în gîndul că întîmplările, oricît ar fi fost de vitrege, nu trebuiau să întunece strălucirea serbării și nici înscăunarea marelui zeu. Ea însemna mai mult decît pierderea unor cai și moartea unor vizitii. Însemna ținerea în loc a vechilor stări de lucruri și de cîștiguri, în fața unei lumi mărunte, iscusite și producătoare, care după munca și pofta ei cerea să înnoiască vremurile. Și altă putere nu era de folosit decît a zeilor chemați în ajutor, bizuită mai mult pe prostia și frica mulțimilor decît pe o putere reală, ce nu exista.

E adevărat că oamenii lui Genaios i-au povestit că au văzut pe geana pădurii, înainte de nenorocire, pe cîțiva din oamenii lui Tanusa, ba chiar și pe cei aflați că strigaseră la sacrificiul armăsarului alb. Și oamenii de încredere l-au vestit pe bătrînul negustor că se urzește ceva. Dar Genaios și de data aceasta s-a făcut că nu aude. A clipit numai de cîteva ori și a schimbat vorba.

Dacă astfel au fost văzute cursele dinspre tribunele îndelung pregătite ale Histriei, cu totul altfel ele s-au înfățișat dinspre pădure. Aici ajunsese și se ascunsese, așteptînd, navarhul Thrasybulos cu mica lui oaste și ceata sclavilor răzvrătiți de sub conducerea lui Aetas. După cum hotărîse atenianul, avea să pornească atacul în ultima zi. Sta însă apropiat pentru a putea supraveghea toate mișcările din cetate. Și în așteptarea asta Aetas, dar mai ales Lățosul, s-au hotărît să le strice lui Theodotos și lui Tanusa gustul curselor de care. Sclavii aveau cu ei o haită întreagă de dulăi puternici, pe care i-au asmuțit la început, făcîndu-i să latre. Apoi, la a doua ocolire, Lățosul și cîțiva îmbrăcați în piei de lup abia jupuiți, al căror miros înspăimîntaseră caii, le-au ieșit înainte.

Sclavii și ostașii au petrecut și s-au veselit de priveliștea celor văzute. Se urcaseră în copaci, sau unii în cîrca celorlalți și băteau cu pumnii și cu palmele de atîta plăcere. Navarhul însă a stat gînditor, simțind o mîhnire. Împins la luptă de împrejurări, el o primea, dar firea lui, înclinată spre

armonioasă zidire şi în lucruri, şi în oameni, simţea ca o părere de rău nu numai pentru cei ce se jertfeau, dar şi pentru lucruri şi pentru dobitoace. Pentru el stăteau un preţ şi o trebuinţă în toate cîte viaţa aşezase în jurul omului. Şi distrugerea îl mîhnea.

XVI

În tabăra de la apus de cetate, la moşiile Histriei, de unde fusese trimis Smikros care nu se mai întorsese, nu se pierduse vremea. Zoltes şi Canites, înţelegînd sfatul Gemei, au orînduit, după cum se cădea, puterea atît a braţelor, cît şi a sufletelor. Vătafii fuseseră omorîţi şi păstraţi numai cîţiva oameni de încredere, care, sub înfăţişarea că ar fi mai devotaţi stăpînilor din cetate, duceau acolo cîte puţin din rod de fructe şi de legume pe cîte un măgăruş încărcat, culegînd în schimb vorbe şi tîlcuri despre tot felul de întîmplări. Conducătorii Histriei, simţeau, fireşte, că lucrurile nu merg după pofta lor la aşezările de la cîmp, dar, prinşi între frămîntările cetăţii, ameninţarea corăbiilor ateniene, răscoala sclavilor de la gura Histrosului fugiţi din cetate şi acum liberi şi mai ales pregătirea serbărilor în cinstea lui Poseidon, nu voiau să întîrzie pe cercetări. A fost de la început politica lui Genaios bătrînul de a se face că nu ia în seamă ceea ce nu-i pria lui sau stăpînitorilor cetăţii, amînînd hotărîrile. Veştile care veneau la moşii prin iscoade vorbeau toate mai ales de fierberea pregătirilor pentru serbare.

Canites se bucura îndeosebi de întîmplarea armăsarului alb şi a curselor de care. Cei doi soldaţi mărunţi, cu ochii oblici şi nasul turtit, de el fuseseră trimişi să stea de strajă la palat, în înţelegere cu comandantul gărzii. Erau doi oameni de încre-

dere. Cel mai în vîrstă slujise cu devotament pe regele Charaspes, tatăl lui Tanusa şi al lui Canites, coborîtor de la miazănoapte şi, într-o generaţie anterioară, cuceritorul acestui ţinut, silind cetăţile greceşti, dar mai ales înfloritoarea Histrie, să plătească un tribut greu pentru întinderea pe care se ridica cetatea în ţara ajunsă acum în stăpînirea sciţilor năvălitori.

De curînd, starea de lucruri însă se schimbase. Legăturile dintre răsculaţi şi cetate se înrăiseră. După răstimpul de început, în care Genaios se făcea că nu-şi dă prea mare osteneală cu răscoala de pe moşii, au venit soli ai Histriei pînă la gospodăriile acestea de la ţară. Ei au adus veste despre cele ce se hotărîse în sfatul cetăţii, anume să se omoare toţi copiii de sclavi pînă la cinci ani. Solii arătaseră însă că Histria ar renunţa la hotărîrea aceasta, făcută din economie, că nu avea să hrănească atîtea guri neproducătoare, dacă cei de la moşii s-ar supune, ar intra iarăşi în ascultare, ar aduce toate roadele pămîntului din acel an în cetate, dacă ar munci să sporească veniturile şi, mai ales, dacă i-ar preda pe toţi cei făcuţi prizonieri de Tanusa, din neamul geţilor.

Acum, însă, la vestea aceasta a crescut Zoltes în mînie. Pentru libertatea neamurilor vechi, băştinaşe se răzvrătise şi pornise el la luptă. Deci răsculaţii ogoarelor au respins josnicia propunerilor histriote. Ca valurile veneau veştile şi băteau în cugetele oamenilor, lăsînd în urma lor şi amărăciune, şi mînie.

Din toate, o singură bucurie de-a lungul răstimpului acesta au putut culege : lauda ce se aducea vlăstarului celui mai tînăr al neamului get, despre care se aflase că se purtase cu neabătut eroism. Era, fireşte, vorba de Thrax. Seara, în jurul focurilor, se povesteau multe din isprăvile lui. Erau cunoscute aci şi jocul său ca al treilea actor împreună cu mimii lui Genaios, după cum mai ales se aflase şi despre omorîrea lui Smikros. Thrax creştea în admiraţia şi nădejdea tuturor. Fără să-l

fi văzut măcar, oamenii aceştia aprinşi, care aveau nevoie de un erou al lor, de o icoană vie în care să creadă, făcuseră din tînărul ucenic al lui Duris o pildă şi un neasemuit viteaz, trăgînd nădejde că în ziua în care se vor porni împotriva Histriei, cu arme furate cu încetul din arsenalul cetăţii în bună învoială cu păzitorii lui, Thrax va face parte dintre ei. Nu ştiau cum, dar o doreau ziua aceea şi o aşteptau.

Singura care se temea că are să vină şi trăgea nădejde că ceva are să zădărnicească pînă la sfîrşit sosirea lui Thrax era Gema. Ea nu era numai păstrătoare, dar şi buna cunoscătoare a datinilor. Şi cu groază îşi vedea fiul căci, după cîte i se povestise, îl identificase sub numele său nou, căzînd poate jertfă unor datini ale vechiului neam get, cărora nu li s-ar fi putut împotrivi. De aceea, de la un timp, ea nu mai răspundea la întrebări, lipsea de la sfatul şi adunările tuturor, era greu de găsit. Dincolo de aşezări, de grajduri şi de corturi, acolo unde începeau zăvoaiele şi lanurile, la guri de poteci şi de maluri săpate, Gema aştepta. Din cîte aduseseră iscoadele, din cîte bănuia, dar mai ales din cîte simţea cu inima ei de mamă, se temea că în drum de noapte sau de zi Thrax se va arăta. Şi nu s-a înşelat. Într-un amurg liniştit, fluierînd uşor, zvîrlind cu pietre în păsări, sărind şi zburdînd, Thrax a apărut cu statura lui zveltă şi chipul frumos de flăcău bălai cu ochii limpezi, albaştri, dînd la o parte spicele înalte sau crăngile, făcîndu-şi drum. Mama sa, recunoscîndu-l deîndată, a sărit, de la locul ei de pîndă, l-a apucat de umeri cu braţele ei puternice şi l-a strîns la piept. L-a sărutat apăsat pe frunte şi i-a pus palma pe buze, să nu rostească vreun cuvînt. Apoi l-a tras într-un aluniş des, l-a întins la pămînt şi abia acolo, mîngîindu-i părul, au început să vorbească în şoaptă. Gema îi lămurea lui Thrax, uimit de toate precauţiile astea, că erau încă neînţelegeri în tabără şi că nu era bine să se arate.

— Totuşi sînt aducător de veşti — răspunse flăcăul — şi sînt lucruri pe care trebuie să le ştiţi şi care nu îngăduie întîrziere.

— Mi le spui mie şi e ca şi cum le-ai spune lor ! E totuna, toţi mă ascultă, se încăpăţînă femeia.

— Te vor întreba de unde le ştii.

— De la o iscoadă rătăcită, le voi spune.

— Şi eu să mă ascund ? De ce ? şi rostind cu o anumită înflăcărare vorbele astea, Thrax, mlădios şi puternic, sări deodată în picioare, cu braţele întinse.

Gema tăcu. Cu fruntea în pămînt şi tîmplele în pumni, ea nu îndrăzni să privească în ochii fiului său.

— Făcut-am vreo faptă rea ? Mă urăsc ? Vor să mă pedepsească ? De ce ? De ce, mamă ? O, cum ştii tu să mă lipseşti nu numai de bucuria reîntîlnirii cu tine după atîţia ani, dar cum ştii, mai ales, să mă lipseşti de mîndria celei mai de seamă fapte la care visez de mult : lupta şi jertfa pentru libertatea neamului meu.

Gema ridică fruntea şi sări şi ea în picioare. Erau acum unul în faţa celuilalt, privindu-se cu linişte. Ochii mamei mîngîiau, ai lui Thrax aşteptau şi întrebau. Femeia îşi întinse braţele amîndouă şi-şi aşeză mîinile pe umerii fiului său.

— Jertfă ai spus, rosti ea. Dar dacă ar fi jertfă fără de glorie ?

— Nu te înţeleg, şopti Thrax.

— Vezi tu, fiul meu, la noi, geţii, sînt datini vechi şi crunte. Dacă voinţa celor de colo — şi ea întinse braţele înspre bordeiele prizonierilor lui Tanusa — te-ar arunca sub puterea unei asemenea datini ?

— Aş primi bucuros, răspunse Thrax de îndată.

— Fără luptă frumoasă şi bărbătească ?

— Fără !

— Fără slava oşteanului şi poate a conducătorului ?

— Fără !

— Sub nebunia sfîntă a celor care, înflăcăraţi, pornesc la luptă ?

— Da ! dacă datina aceasta, oricît ar fi de nebună şi de nefirească, dă puteri şi sporeşte cugetul încordat al luptătorilor, fapta mea ar avea şi ea o vitejie, o altfel de vitejie. Dar nu ştiu despre ce vrei să vorbeşti, mamă.

— Nici să nu afli vreodată, fiul meu ! Aşa aş dori !

Cu aceste cuvinte, Gema crezu că se lepădase de slăbiciunea ei şi de temerile care o mînaseră să iasă în calea fiului său. Clipele moi şi înduioşate abătute în sufletul ei i se părură spulberate de pilda virtuţilor eroice ale fiului său, mărturisite cu tot devotamentul şi modestia, dar şi cu toate puterile sufletului său. Şi ca şi cum ar fi fost scăpată de grijile mamei, regăsindu-se pe ea însăşi în hotărîre şi voinicie sufletească, Gema, aruncîndu-şi un braţ după umerii lui Thrax, rosti cu putere :

— De-i aşa, să mergem la ceilalţi ! Iar cînd în jurul focului i-a găsit strînşi pe toţi, la răscrucea potecilor dintre bordeie, cu Zoltes şi Canites în frunte, ea a apărut înaltă, hotărîtă, neîndurată nici pentru alţii, nici pentru slăbiciunile ei, şi a strigat cu mîndrie :

— Iată-l pe Thrax, fiul meu ! E sol şi are multe a vă împărtăşi.

Tînărul get a fost primit cu strigăte, dansuri şi cinste. Le venea, în sfîrşit, celor mai mulţi acel care întrupa pentru ei gîndul lor de libertate.

Ceva din puterea mamei lui, dar mai ales din farmecul necunoscutului îl îmbogăţea pe Thrax în ochii acestor răzvrătiţi. Apoi el aducea şi veşti despre ziua apropiată a luptei pe care o aşteptau toţi. Cînd larma şi bucuria tumultoasă s-a liniştit, Zoltes l-a aşezat pe Thrax lîngă el şi i-a dat cuvîntul.

— Vin la voi şi iată ce am să vă vestesc. Aşezaţi doi călăreţi pitiţi în afara zidurilor cetăţii, mai încoace de poarta dinspre apus. Şi asta de îndată ce mîine se va face la Histria jertfa taurilor negri,

iar poimîine, dacă furtuna nu se va stîrni, va trebui să se arate în fața portului corabia cu statuia lui Poseidon, adusă de la Olbia. Călăreții să vină atunci grabnic să dea de știre. Ziua aceasta a fost aleasă pentru atac. O știu și cei veniți de la gura Histrosului și așteaptă la miazănoapte, sub geana pădurii, o știe și Genaios tînărul. Atunci și el cu cîțiva vor intra în cetate. S-a ales această ultimă zi a serbărilor pentru că în ea, în Agora cetății, se va încheia cortegiul sclavilor ce trebuie trimiși spre vînzare în tîrgurile mari din miazăzi. Sînt mai ales frați de-ai noștri printre sclavii aceștia. Și apoi, pentru cortegii se vor deschide porțile din apus și miazăzi. Prilejul va fi bine venit. Acestea sînt veștile, aceasta e măsurătoarea timpului. Sînteți gata ?

— Gata ! răsună deodată din sute de piepturi și Zoltes, în picioare, înălță paloșul și arcul cu brațele puternice.

Apoi în tăcerea ce se făcu o clipă se ridică un bătrîn. Era get, din foștii sclavi ai lui Tanusa :

— Din cîte am înțeles — rosti el cu glasul slab — numai o zi ne mai desparte de lupta și de atacul cetății. Se cuvine deci să trimitem cît de curînd pe cel mai bun dintre noi la Zamolxe. Noi, geții, nu se cade să pornim la luptă fără crainicul acesta trimis la cel din cer. Fără ajutorul lui nu e izbîndă. Nu uitați asta, fraților !

Zise și se așeză. Și au fost multe glasuri de părerea lui. În bătaia galbenă a flăcărilor, ochii cercetau, privirile căutătoare săreau de pe un obraz pe altul, dar nimeni nu îndrăznea să rostească un nume.

Întunecimea și mișcarea mulțimii au făcut să nu fie luată în seamă paloarea de pe chipul Gemei. Ea privea cu ochi speriați aproape spre fiul ei, care, liniștit, stătea aplecat deasupra flăcărilor. E adevărat că tot mai stăruitor privirile îl alegeau. Dar el nu le luase în seamă. Se șoptea, se zvonea, se vorbea și iarăși ochii îl căutau tot mai stăruitor pe Thrax. Deodată, în tăcerea deplină, în așteptare

parcă, bătrînul get care vorbise se ridică iar, făcu cîţiva paşi şi se apropie de Thrax. Dintr-o singură săritură Gema a fost lîngă fiul ei, acoperindu-l cu trupul.

— Nu ! răcni ea cu putere. Nu pe el ! Căutaţi, mai sînt şi alţii !

Bătrînul, cu pasul încet şi dureros, se opri lîngă ea, atingîndu-i umărul stîng cu braţul întins.

— De ce îţi necinsteşti fiul, femeie ? Nu se cade să te porţi astfel cu el. Nu e el cel mai bun dintre noi ? Parcă aşa am înţeles de mult din tot ce s-a povestit aici despre el. Şi te mîndreai, Gema, şi tu !

Atunci Thrax, dînd-o cu mînie pe mama sa la o parte, ieşi în faţa tuturor, rostind către bătrîn :

— Tu ai spus-o ! Eu sînt gata ! Ce cereţi de la mine ?

Gema intră în cercul mulţimii agitate. Părea, în rumeneala focului, o fiinţă zămislită de negurile nopţii, cumplită, ameninţătoare.

— Opriţi-vă, geţi, şi nu încălcaţi datina ! răcni ea.

— Noi datina o slujim ! răspunse slab bătrînul.

— Nu e adevărat ! întoarse femeia. Datina nu cere ca unul să rostească un nume şi ceilalţi să se năpustească pe urma lui. Datina cere tragerea la sorţi, alegere între mai mulţi, şi asta din patru în patru ani. Nu s-au împlinit nici cîteva luni de cînd Zoltes, răzvrătit împotriva cetăţii şi a regelui, a venit lîngă noi şi l-am ales ca pe cel mai bun dintre ai noştri. Zoltes e şi a rămas cel mai bun !

Apoi Gema, zbuciumată, cu sufletul la gură, a privit în jur, să vadă dacă a prins puterea vorbei şi judecăţile sale. Uriaşul Zoltes, ridicîndu-se, rosti cu mare mîndrie :

— Am fost ales, e adevărat, sînt gata şi nu mă dau în lături de la orice jertfă. Şi se aşeză.

Unii erau de părerea Gemei. Alţii se împotriveau şi îl voiau pe Thrax. Pînă în cele din urmă, s-a hotărît să se aleagă chiar în noaptea aceea solul către Zamolxe. Dintr-un maldăr de cărămizi sparte din jurul cuptoarelor s-au luat cele de nevoie. Pe aşchii roşii trebuiau zgîriate semnele : un cerc

pentru Thrax, un pătrat pentru Zoltes. Şi fiecare aciuindu-se lîngă flăcări, care cu un vîrf de săgeată, care cu un pumnal s-a silit să scrie cu un singur semn hotărîrea sa pe cărămidă. Apoi, rînd pe rînd, au aruncat aşchiile roşii, ce păreau de bronz în bătaia focului, la picioarele bătrînului get. Să fi fost doar două-trei cu pătrate.

Cînd a trecut şi ultima ţandără de cărămidă printre degetele bătrînului, din sute de guri s-a rostit un singur nume : Thrax. El era alesul...

Cinstirea mulţimii a şters ca prin farmec spaima şi durerea din inima Gemei. Luîndu-l de mînă pe fiul său, Gema l-a dus pînă în mijlocul mulţimii. Aci tînărul s-a înclinat adînc, cu amîndouă braţele încrucişate pe piept. Era ca o mulţumire pentru cinstea de a muri pentru libertatea lor. Apoi Gema îl aşeză mai sus, pe ghizdurile fîntînei, ca pe un tron, şi — plecîndu-se — se depărtă.

Începură să treacă prin faţa tînărului, după vechiul obicei al geţilor, toţi cei care aveau de trimis o rugăminte lui Zamolxe. Thrax trebuia să-i asculte pe toţi. S-au înşirat cuminte, unul după altul, bătrîni, bărbaţi tineri şi femei. Nimeni nu se supăra dacă vreunul întîrzia mai mult. Îl priveau numai din depărtare cum vorbea cu mîinile şi cu buzele, cum se aprindea, cum căuta să convingă pe un interlocutor ce nu-l contrazicea. Nu era o rugăminte, ci o luptă cu vorba şi cu gestul pentru a dovedi dreptatea lui, pentru care ei se ridicară la luptă, şi care trebuia arătată întocmai. Apoi punea două degete pe buze şi palma dreaptă întreagă pe inima lui Thrax, pecetluind în forma aceasta misiva, zîmbea şi pleca liniştit, cu chipul luminat.

De multe ori femeile plîngeau, bătrîniii numărau pe degete de bună seamă copiii pierduţi în bejenii. Thrax îi asculta liniştit şi, după fiecare, închidea ochii, respira adînc şi ridica amîndouă braţele în sus. Astfel, în primirea lui se despărţea un om de altul şi o rugăminte de alta.

Zorile au prins chipurile astea palide de veghe şi de oboseală încă aşteptînd, vorbind. surîzînd. După

ce treceau prin fața lui Thrax se ridicau și plecau fiecare într-ale lui. Așteptau clipa cea mare a luptei.

La Histria, cu toate întîmplările neprielnice din zilele de mai înainte, sosise și penultima zi a serbărilor: jertfa taurilor negri. Îngrijorările erau pentru cei de sus, care știau de ce primejdie erau înconjurați. Mulțimea, deși prinsă în vîrtejul curiozităților și așteptărilor, era gata, ca o mare, să se schimbe în furtună la cea dintîi mînie ce s-ar fi abătut asupra ei.

Se construise la apă adîncă, lîngă farul cetății, o podișcă lată, înclinată, unsă cu grăsimi, pentru ca să fie alunecoasă ca gheața. De acolo aveau să fie aruncate jertfele în mare. Doi tauri negri, imenși, din tamazlîcurile lui Tanusa, cîte unul de fiecare lună închinată în an lui Poseidon, așteptau cu ghirlande de flori împletite peste grumazurile puternice și coarnele poleite. Cîte un inel de fier le era tras prin nări, de unde cu lanțuri erau ținuți de sclavii slujitori.

Cel dintîi taur a fost jertfit de Genaios cel bătrîn. Abia a pus mîna pe lanț și taurul, împins de sclavi, a alunecat pe podișcă și a căzut în mare în clocot și în clăbuci de spume, ca o bucată de stîncă. Animalul s-a zbătut cîtva timp, a încercat să scape, dar apa era adîncă și drumul pînă la țărm era lung și anevoios, străjuit de lotci care i-ar fi zădărnicit salvarea. Afundîndu-se și ieșind tot mai rar la suprafață, suflînd zgomotos, bătînd spuma cu picioarele, taurul se înecă. Mii de ochi urmăreau chinul animalului. Și în clipa în care el n-a mai apărut, strigăte puternice de bucurie au izbucnit din mii de piepturi. Însemna că jertfa fusese primită de marele zeu.

Al doilea taur îl jertfea Tanusa. Era o cinste mare pe care cetatea i-o făcea regelui, bucuros să ia parte la cele mai prețuite fapte cetățenești. Ca întotdeauna și pretutindeni, o aparentă bună înțelegere trebuia să facă să uite pe histrioți lăcomia

regelui și arenda cetății. Scitul îmbrăcase pentru această împrejurare un chiton rar și prețios; era negru, cu multe broderii de fir de aur, lung, subțiindu-i brațele puternice libere, pe care multele brățări obișnuite erau înlocuite cu cîte două benți late de aur.

Cînd taurul al doilea a fost adus pînă la marginea podiștei și regele s-a apropiat, la un semn al lui Genaios au izbucnit urale din sute de piepturi. Tanusa, mîndru și ca să fie bine văzut, a ridicat mai întîi amîndouă brațele, ca pentru o invocare. A stat așa cîteva clipe, scăldîndu-se cu voluptate în aclamațiile mulțimii. Închisese ochii și gusta cu nesaț cinstirea cetății, după care sufletul său era ahtiat. Dar cînd a vrut să pună mîna pe lanț și să tragă botul taurului, în tăcere s-a auzit un piuit ca o scurtă fluierătură de șarpe și o săgeată lungă, trasă de pe culmea cea mai înaltă a digului, a venit să se împlînte între umerii regelui. Un clăbuc de sînge roșu îi umplu gura. Nu mai rosti nici un cuvînt și Tanusa se prăbuși lîngă taurul ce nu împlinise întregul sacrificiu.

Genaios jertfi în grabă și al doilea taur, pentru a evita piaza rea din neîmplinire, și se aplecă apoi cu grijă asupra celui omorît. Regele murise cu ochii mari, deschiși, în care o umbră întunecată se închega tot mai mult sub ascuțitele ace luminoase zvîrlite de soare.

Corpul regelui a fost ridicat în grabă și așezat pe un rug înalt, în afară de cetate, chiar lîngă zidul de miazănoapte. În jurul mortului s-au îngrămădit armele lui, coiful de argint cu lucrătura de aur, scutul, sulița, arcul și au fost jertfiți patru cai dintre cei mai frumoși ai grajdurilor regale.

Se aștepta să treacă și ultima zi, sosirea statuii lui Poseidon, pentru ca să se dea foc rugului regal. O seară tristă de vară, sfîșiată de cîntecul greierilor, se lăsa peste Histria neliniștită de semnele rele ale zilelor sîngeroase, care trebuiseră să fie zile de mare bucurie. Cîteva facle de veghe luminau rugul regelui, unde a doua zi, în zori, lîngă căpătîiul lui

Tanusa a fost găsit mort, cu un pumnal în inimă, micul oştean cu ochii oblici, devotat regelui său, care ţintise însă săgeata omorîtoare dintr-un şi mai puternic simţămînt : ura împotriva regelui trădător şi lacom.

XVII

După cum se hotărîse, doi călăreţi din cei mai ageri fuseseră trimişi să se ascundă sub zidurile cetăţii. Aleseseră un loc bun, de unde, spre marea lor mirare, au putut să vadă întregul alai şi pregătirea rugului lui Tanusa. Au vegheat toată noaptea apropiindu-se pînă în bătaia faclelor din jurul rugului, retrăgîndu-se cu grijă în revărsatul zorilor. Se risipise pulberea viorie vestitoare a răsăritului, cînd în faţa Histriei a apărut corabia cu marea statuie a lui Poseidon. Era uşor de recunoscut corabia după lunga flamură verde ce flutura de la catarg. S-a oprit în faţa portului, aşteptînd clipa solemnă a intrării. În jurul ei se aşezaseră trierele flotei histriene, iar mai departe, în larg, abia desluşite de aburii dimineţii, vasele ateniene ale lui Thrasybulos vegheau la această neobişnuită sărbătoare. Atunci călăreţii trimişi să vadă şi să vestească au pornit în galop întins pămîntului spre răzvrătiţii care aşteptau.

Prin faţa lui Thrax trecuseră toţi cei care aveau să pornească la luptă. Flăcăul era palid de nesomn şi oboseală. Se sprijinea cu amîndouă braţele de ghizdurile fîntînii, privind departe, tăcut. O linişte mare şi o seninătate se citeau pe chipul său. Gema, rezemată de un maldăr de legume proaspăt culese, îşi privea fiul din depărtare, neîndrăznind să se apropie. Era tăcerea grea prin care oamenii se mişcau abia auziţi, cu paşi scurţi şi prudenţi.

După ce călăreţii le-au adus lui Canites şi Zoltes mult aşteptata veste, s-au strîns rîndurile şi s-a orînduit plecarea spre cetate. Evenimentele zoreau, aşa că ceea ce a urmat s-a întîmplat în clipe precipitate. Din rîndurile răzvrătiţilor înarmaţi au ieşit trei oameni, care, în faţa fîntînii, au împlîntat trei suliţe puternice în pămînt. Suliţele foarte ascuţite erau ţinute oblic de cei trei războinici. Erau înfipte la cîteva palme una de cealaltă. Atunci bătrînul ieşi înainte şi, cu ochii spre cer, cu glasul lui stins şi mîinile împreunate, rosti :

— Primeşte, Zamolxe, pe cel mai bun dintre noi şi ajută-ne pe cei care rămînem !

După această scurtă rugăciune nu s-a mai auzit nici o larmă, n-a mai străbătut nici un zvon, nimeni n-a mai mişcat în afară de Thrax, care s-a apropiat încet, palid şi tăcut de cele trei suliţe. Acolo a aruncat de pe umeri frumoasa tunică albă pe care o primise în dar de la Duris. Şi-a smuls şi pieptarul şi a rămas ca un luptător, numai cu o fîşie deasupra şoldurilor.

Thrax era frumos în puternica şi mlădioasa alcătuire a tinereţii sale. Sub pielea albă, albăstrită ici-colea de drumul vinelor, muşchii bine împliniţi se întindeau şi se rotunjeau ca nişte animale ascunse. Linia trupului zvelt arcuia întreaga fiinţă într-o supleţă neobişnuită. Omul, tînăr şi falnic, a stat singur numai cîteva clipe. A fost ajuns din urmă de doi dintre cei mai puternici războinici. Şi Thrax a pus de bună voie mîinile lui împreunate în mîinile unuia dintre ei, iar celălalt, cu iuţeala unui cîine care muşcă, i-a prins picioarele. Ca un fus alb, trupul flăcăului s-a ridicat culcat deasupra capetelor, s-a legănat de cîteva ori şi, cu oftatul aspru al celor ce duc o povară, bărbaţii puternici l-au aruncat în tăişul armelor. Cei de la suliţe au îngenunchiat, ca să le ţină mai bine, să le facă să pătrundă uşor şi adînc. Şi adevărat, cum a căzut, după prima smucitură, trupul a alunecat în ţepile aceste înfiorătoare. Gîtul, inima şi pîntecul au fost străpunse. O ţesătură de purpură din şiroaiele de

sînge s-a împletit peste trupul lui Thrax, ai cărui ochi mari, deschişi, parcă priveau încă spre soarele ce se ridicase în toată bogăţia lui de lumină.

Atunci abia s-a auzit un strigăt sfîşietor, aproape un urlet. Era Gema. Ea s-a repezit peste trupul fiului ei întins la pămînt, străpuns de cele trei oţeluri. Bătrînul get a cercetat buzele tînărului sacrificat, cu dosul palmei şi i-a închis ochii. Şi după ce a fost sigur de moartea lui Thrax, a rostit cu o nebănuită bucurie în glas :

— Să fim mulţumiţi şi recunoscători, fraţilor ! Puteţi porni cu încredere. Zamolxe ne-a primit jertfa !

Şi tabăra, în frunte cu Zoltes, lîngă care se afla Canites, a plecat, lăsîndu-se înspre cetate. Singură, cu cîteva femei, cu copiii şi doi-trei slăbănogi, Gema a rămas să plîngă la căpătîiul fiului ei.

Histria era în sărbătoare. Ieşiseră locuitorii, încununînd digurile, scările templelor şi puternicile zăgazuri de piatră pînă la far. În dimineaţa luminoasă de vară tîrzie, mulţimea îngrămădită, felurit îmbrăcată, de la albul chitonurilor pînă la purpura şi galbenul de şofran, dădea o mişcare pestriţă, bogată de culoare. Şi era un murmur în aşteptarea intrării în port a corăbiei sosite de la Olbia.

Ceremonia întîrzia totuşi. Nu avea să înceapă atîta vreme cît nu se orînduiseră în Agora şi pe uliţele învecinate convoaiele de sclavi. Se strîngeau cu greu cîte doi-trei din fiecare casă mai bogată, daţi nu numai din cei care prisoseau, dar chiar din cei de nevoie, luaţi de la treburile cele mai grele şi care abia de îngăduiau lipsa. Îi aduceau vătafii cu tablete în mînă pe care îi aveau scrişi, îi numărau şi îi trimeteau pe unii lîngă ceilalţi pe pietrele Agorei, dîndu-i în primirea suliţaşilor.

Era neobişnuit şi ciudat convoiul, alcătuit mai mult din femei, oameni maturi şi cîţiva bătrîni. Ceea ce nu se putuse alege ca oameni tineri şi puternici din cauza răscoalelor de la moşii şi cherhanale se înlocuia cu sclavii domestici, pricepuţi şi

meşteri în meseriile lor, de care cetăţenii se lipseau cu greu. Erau scribi cărunţi în locul muncitorilor atletici, erau doctori pricepuţi în a drege picioarele rupte şi bolile cu fierbinţeală, în locul flăcăilor vînjoşi, erau femei trecute şi grase, îndemînatice la moşit, la ţesut, la gătit, în locul sclavelor frumoase şi zvelte. Fiecare avea pe umăr, ars în carne, semnul casei din care venea. Şi mulţi purtau floarea brună a lui Genaios cel bătrîn, ca şi Aetas şi oamenii lui. Erau şi purtători ai pescăruşului, scris din copilărie cu două aripi de o pecetie de fier înroşită. Aceştia erau sclavii cetăţii scoşi şi ei la vînzare, pentru ca să îngroaşe alaiul şi pentru ca să asigure un cîştig în vremurile astea grele pentru stăpînitori. Era un convoi trist, lipsit de gunguritul obişnuit al copiilor, care altădată îi întovărăşea pe părinţi.

Se poruncise şi deschiderea porţilor, cea din miazăzi, dinspre Tomis, pe unde avea să iasă convoiul, şi cea dinspre apus, lîngă care aştepta neaprins rugul regelui Tanusa. Paza o făceau suliţaşii cetăţii împărţiţi pretutindeni, răriţi însă din cauza risipirii lor, de la far pînă la cele două porţi.

Se aşezase iarăşi, puternic, soarele pe cer, schimbîndu-l cu flăcări albe din frumosul cort albastru, într-o boltă dogorîtoare, cînd, încet, solemn, Theodotos, ceilalţi arhonţi, urmaţi de Genaios cel bătrîn, au urcat Acropola Histriei, între templele lui Apollon şi al Afroditei, nu departe de temeliile sfinţite prin jertfe ale viitorului templu al lui Poseidon.

În calmul luminos al aerului, pe puntea corăbiei ce aştepta să i se dea intrarea, la coborîrea pînzei, marea statuie a zeului s-a văzut lămurit. Era aşezată pe un pod ridicat, între provă şi catarg, legată puternic cu otgoane. Scînteiau argintul şi poleiala, în bătaia soarelui. De două ori mai mare decît o făptură de om, statuia era din marmură colorată, îmbinată în plete şi alte amănunte cu fildeşul şi abanosul. Meşterii olbieni căutaseră să unească, şi reuşiseră, cele două obişnuite înfăţişări ale zeului.

Poseidon, în mişcare, apărea ca zeul apelor liniştite. de vreme ce un pas alunecător amintea netedul undelor întinse. Purta în dreapta un enorm trident de bronz poleit, iar în stînga, strîns la piept, un delfin graţios, negru, din dens şi lucios abanos, lîngă trupul de palide culori ale statuii. Dacă întreaga înfăţişare te făcea să te duci cu gîndul la puterea ce liniştetşe, expresia chipului închidea în ea, ameninţătoare, furtuna. Aceasta a fost îmbinarea pricepută a celor două caractere izbutite de meşterii de la Olbia. Nimic din seninătatea unui Zevs în trăsăturile lui Poseidon. Dimpotrivă. Toată încadrarea chipului, de la plete, barbă şi pînă la sprîncene, era răvăşită, răsucită, turmentată ca de furtună. În piatra tare, dalta ştiuse să scrie frămîntarea aceasta şi semnificaţia ei. Era fără îndoială o statuie rară, frumoasă şi mai ales scumpă prin valoarea materialului preţios din care era făcută.

Cînd la un semn al braţului ridicat de Theodotos dintre coloanele templelor pînza ce acoperea statuia a căzut, un strigăt de admiraţie şi de bucurie din mii de piepturi s-a slobozit. Atunci, din trîmbiţele lor de argint au sunat slujitorii aşezaţi de-a lungul digului celui mare pînă la far, iar pe braţul cel mai de jos al portului, Taureii cu glasurile lor subţiri, copilăreşti, au început să cînte imnurile învăţate îndelung. Era o clipă solemnă, Genaios bătrînul triumfa. Şi corabia porni pe apa liniştită a portului cu ajutorul vîslelor, a căror bătaie se auzea ritmic din amîndouă bordurile, în tăcerea şi încordarea tuturor. A plutit uşor şi sigur, lăsîndu-se văzută tot mai lămurit.

Deodată, zvîcnind puternic, corabia săltă ca un cal care cabrează. Prova colorată în albastru, cu vrej înalt de corabie lată şi greoaie, ieşi din unde, recăzînd cu zgomot într-un chenar de spumă înaltă. Cînd a atins iar apa, nava s-a răsturnat pe latura dreaptă, rupînd şi ea, ca cele dinaintea ei, vîslele. Nimeni nu aflase încă pînă la această întîmplare, care apropia mult de ţărm o corabie, că furtuna

ce bîntuise cu cîteva zile mai înainte împotmolise iarăşi portul. Cînd s-a răsturnat pe un bord, Poseidon s-a clătinat cîteva clipe, ca un uriaş beat. Apoi, ţinut de otgoanele puternice, a rămas înclinat, ameninţînd să cadă în mare. Valuri mărunte spălau puntea, acoperind picioarele zeului.

Întîmplarea, pe cît de neaşteptată, pe atît de cutremurătoare, a înspăimîntat mulţimea. Ca şi cu cîteva luni înainte, cînd a privit cum se cufunda corabia împotmolită cu mărfurile sale, Genaios cel bătrîn şi-a dat seama că în aceleaşi locuri în care marea aducea şi lua darurile şi binefacerea ei Histriei, avea să se dea iarăşi lupta dintre ei şi mulţime, însă mult mai aprigă şi mai cruntă. Simţea şi gîndea ceea ce trebuia să spună de data aceasta. Nu trebuia să fie nici tînguire, nici chemare la ascultare, ci altceva de dincolo de întîmplare, dintr-un ţinut mai larg şi imprecis al invocării. Un fel de imn, de cîntare, de rugăciune improvizată, de care se credea în stare. Mulţimea nu trebuia aţîţată, ci dimpotrivă, domolită, împăcată, dusă pe alte căi, înspre extaz şi admiraţie. Experienţa de stăpînitor a lui Genaios cel bătrîn îi spunea că aici e numai piedica găsirii unui anumit ton în rostire. Prindea sau scăpa tonul acesta, aci era toată greutatea !

Gîndurile s-au rotit ca o morişcă în mintea lui. Apoi, hotărît că e în stare şi că trebuie să încerce şi că el e singurul care poate înfăptui o asemenea încercare, urcă sigur pe sine pînă sub stema Histriei.

Se aştepta la linişte mînioasă sau la înfruntare furtunoasă. N-a fost nici una, nici cealaltă. Cea mai primejdioasă întîmplare mintea lui Genaios n-o prevăzuse : rîsul şi zeflemeaua ! A fost de ajuns ca înainte de a putea rosti un cuvînt unul să arunce o vorbă şi toată clipa pe care o dorise nu tragică, dar serioasă, să se răstoarne. Abia urcase, pregătindu-şi tăcerea cu privirea şi gestul, cînd de undeva, din mulţime, un glas ascuţit a străpuns ca o săgeată. Avea o rostire lată, puţin tărăgănată, populară, însă cu o curată pronunţie grecească.

— D-aia ați adus zeul, ca să-și spele picioarele la noi? a întrebat anonimul și a urmat un hohot de rîs al mulțimii. Se sfărîmase încremenirea și se alungase frica. De acum, poporul, cu nimica toată, cu o vorbă sau cu un strigăt, era gata să o apuce pe altă cale.

— E cam băut zeul! străpunse o altă voce — și iară un clocot de rîs.

Dar zeflemeaua nu putea ține prea mult. Și așa s-a întîmplat. Ușor, ea a trecut la socoteală mai întîi și apoi la tulburarea mîniată.

— Și cît ne-a costat tărășenia asta? a întrebat în cele din urmă un glas gros, grav, dintr-un piept puternic.

— Bani mulți și grei, după cum se vede! îi răspunse un altul.

Și dialogul, de data aceasta pe cheltuieli pentru argint, pentru aur, pentru statuie, creștea. Dădea la o parte, cu fiecare întrebare ce aștepta, desigur, de mult să fie pusă în fața tuturor, în fața poporului, neguri în grosimea cărora se strînseră averile și se chinuiseră oamenii. Fiecare vorbă era o lumină care se făcea, era un văl care se smulgea. Lucrul se petrecea și se schimba iute și cu zvîcnire. Genaios abia putea să-l urmărească, îngrijat cum era, dar simțea cum crește primejdia în jurul său. Se adîncea frămîntarea, se închega mișcarea, întocmai cum un nor care călătorește și aruncă o umbră rece într-o zi de vară schimbă deodată înfățișarea holdelor liniștite.

Vorbele începute cu zeflemele și ajunse la socoteli schimbară sufletul mulțimii. Părea bătută de vîntul răscoalei și începuse să tălăzuiască. Costumele, înșirate armonios în șiraguri colorate cu cîteva clipe mai înainte, acum se amestecau. Oamenii se înghesuiau, făceau noduri frămîntate de-a lungul digurilor și mai ales se mișcau trecînd de la goluri la aglomerații.

Genaios își dădea seama că pierduse lupta fără să spună un cuvînt. Mai încerca zadarnic să oprească mișcarea, să se facă ascultat cu gesturile lui largi.

Dar nimeni nu se mai uita la el. Murmurul şi mişcarea se îndreptau spre alte drumuri.

Mocnea totul în mişcare şi zvon, cînd deodată un huiet şi o larmă crescură de jur împrejur. Din apus, cetele lui Zoltes şi Canites trecuseră de poarta cetăţii. Cînd s-a întîlnit cu rugul fratelui său, Canites şi-a strunit calul, a oprit oştenii şi le-a arătat cu braţul întins, tuturor, pe Tanusa. A făcut apoi un gest larg, ca şi cum ar fi rotit o coasă nevăzută, care vrea să spună că pe drept i s-a curmat viaţa regelui trădător. Apoi, cerînd o torţă, se apropie şi dădu foc rugului la cele patru colţuri. Buştenii răşinoşi începură să trosnească, o mireasmă dulceagă se risipi în aer şi Tanusa se acoperi de flăcări. Canites, după această faptă ce cuprindea în ea şi înrăire, dar şi o cuminte şi interesată ascultare a datinelor strămoşeşti, încălecă şi intră în cetate în fruntea gloatelor, alături de aliatul său.

Dar nu numai din apus Histria era năvălită. Din miazănoapte, cu un pas mai grăbit şi mai iute, ieşiţi de sub geana pădurii în care se ascunseseră, veneau sclavii răsculaţi în frunte cu Aetas. Lăţosul căzuse într-o agitaţie şi o bucurie vecine cu beţia. Lăsîndu-se tîrît de trei dulăi puternici cu zgărzi de piele şi cuie cu care lupta braţul său puternic, ţinînd cu braţul celălalt sabia scurtă ce-i bătea de coapsă, era purtat de un mers săltat, ce semăna aproape a zbor. Cu greu ceilalţi se ţineau după el. Dar veneau toţi cu un pas grăbit, mînaţi de aceeaşi sete de luptă şi răzbunare. În urma lor, liniştit, cu oamenii frumos orînduiţi, înainta navarhul Thrasybulos, mulţumit încă de faptul că Histria îşi deschisese porţile fără vărsare de sînge.

Cei dintîi au ajuns în agora oamenii lui Aetas. Pe uliţele dinspre Acropolă şi port începură să mişune asediatorii, apropiindu-se. Homericus, în fruntea unei cete numeroase de armurieri, tăbăcari, zidari, negustori înarmaţi cu securi şi suliţi se apropia, strigînd puternic, să dea ajutor oastei lui Thrasybulos.

Genaios cel bătrîn, văzînd că sînt amenințați, sfătui în grabă pe Theodotos să strîngă sulițașii și arcașii, cîți mai avea, în jurul templelor lui Apollon și Afroditei, transformînd în cetățuie cartierul sacru. Și n-a trecut mult pînă să înceapă lupta cu zbor de săgeți frînte de coloanele templelor, dar și înfipte în carne, aducătoare de moarte. În Histria, sub templele ei, se luptau vechii stăpîni, moștenitori ai cetății din tată în fiu, cu oamenii care-și cereau dreptul la viață. Mulțimea din cetate, pregătită și purtată de Homericus, uitase serbările și statuia răsturnată în portul împotmolit, pentru libertatea care mijea.

Țintașii de la picioarele templelor erau buni ochitori. Trăgeau și se ascundeau apoi cu îndemînare după coloane. De aceea, lupta începuse să se facă tot mai grea. Atunci mintea în neîncetată lucrare a priceputului strateg Thrasybulos a născocit o armă neobișnuită pentru asedierea Acropolei. A închipuit-o mai ales din marea lui dragoste și respectul pe care-l avea pentru viața oamenească. Dorea, desigur, înfrîngerea vechii Histrii, de aceea răspunsese din rada de la Callatis chemării prietenului său Genaios cel tînăr ; dorea ca spiritul democratic al Atenei sale să domnească pretutindeni ; dar dorea toate lucrurile acestea, pe cît s-ar fi putut, cu cît mai puține pierderi. De aceea el așeză la picioarele acropolei asediate mașinile sale de război. Erau un fel de moriști cu aripi lungi care se învîrteau sub puterea unei roți. Pe drumurile străbătute pînă aproape de cetate, Trasybulos întîlnise bogatele prisăci, așa cum se găseau pretutindeni prin pajiști, zăvoaie și dumbrăvi, în jurul Histriei, vestită prin negoțul său cu miere și ceară. Și navarhul strînsese stupii, drept armă. Albinele agitate se înghesuiau înainte la urdiniș ca o apă vîscoasă, cînd din porunca strategului stupii au fost așezați fiecare pe cîte o aripă de morișcă. Din rotire au fost aruncați foarte sus și după un drum curb prin aer au căzut și s-au spart în spatele asediaților.

Roiul lovit şi asmuţit din fiecare stup a zburat ca un nor amenințător, mușcînd. Pe mîini, pe față, pe brațe, arcașii au fost înțepați cu furie și chiar cei ascunși în templu n-au scăpat de furia albinelor, care pătrundeau pretutindeni. Săgețile trimise de pe Acropolă se făceau tot mai rare, soldații fiind orbiți de valul acesta metalic de insecte înfuriate.

Între timp se apropiau și cetele conduse de Zoltes și Canites. Coloanele se uneau, armata asediatoare se îngroșa, iar mulțimea cetății — mici negustori, meseriași, meteci — se lega cu cei ridicați împotriva vechilor stăpîni. Deodată, un glas s-a auzit din tumult :

— Să ne dea copiii ! Au voit să-i omoare pentru că mîncau prea mult !

Unii știau că era vorba de copiii închiși ai sclavilor. Alții aflau atunci. Vorbele necunoscutului au fost ca lovituri de bici peste ochii mulțimii. S-a frămîntat amestecul acesta de oameni și s-a lăsat agitat și dezlănțuit. În fruntea puhoiului stăteau doi măcelari lați, cu gîtul gros și capul mic, pierdut între umeri. Sub frunți joase, năpădite de un păr des, ochii rotunzi și ascuțiți priveau cu mînie.

— Uite-i pe copiii lor zdraveni, gătiți și împopoțonați ! urlă unul din măcelari și se repezi cu un cuțit lat, de despicat vite, înspre Taurei, care, părăsiți de conducători și imnografi, se strînseseră ca un stol de vrăbii amenințat de uliu. Degetele butucănoase se și înfipseseră în părul mătăsos al celui mai apropiat copil, cînd peste brațul puternic al măcelarului se lăsă o mînă salvatoare.

— Ei nu sînt vinovați ! Lăsați copiii în pace ! Eliberați-i pe ceilalți ! Vă poruncesc !

Măcelarul, surprins, din mintea lui joasă a încremenit și n-a mai știut ce să facă. Privea la omul din față, care cu chipul său prelung, liniștit, încadrat de o ușoară barbă, comanda. Din gloată, atunci, s-a strecurat cineva, Homericus chiar, cu enormul său ciocan în mînă, și i-a strigat măcelarului :

— Ascultă-l ! El e tînărul Genaios.

Sub Acropola ce mai trebuia urcată, acum, cînd apărarea se făcuse tot mai slabă, Genaios și Thrasybulos s-au îmbrățișat, cel dintîi mulțumind cu căldură de ajutorul dat.

Cînd au intrat și au ocupat templul lui Apollon, în care se refugiaseră stăpînii căzuți, Theodotos a rămas în umbră. Genaios tatăl a ieșit înaintea fiului său :

— Spînzură-mă, dacă vrei, tu ești stăpînul ! îi zise cu un glas aspru și împreună brațele pe piept.

— Nu, tată, răspunse celălalt. Nu veți muri, veți părăsi însă Histria !

— Exilul, așadar ?

— Da, și pentru totdeauna. Alegeți-vă locul !

Și după o tăcere grea, în care bătrînul Genaios s-a înțeles din ochi cu Theodotos și cu ceilalți, el rosti :

— La Tomis !

— Fie după voia voastră !

Cetatea căzuse toată în mîinile răsculaților. Sulițașii și arcașii trecuseră și ei de partea lor. Cetele se uniseră, punînd mîna pe fort și arsenale. Dincolo de ele se vedea o casă arzînd, și un grup de sclavi ai cetății alerga spre ea.

În timpul acesta, Zoltes vorbea mulțimii, care îi aclama pe biruitori. Băștinaș în vechea cetate din spița geților, Zoltes a ridicat brațele, a strigat mulțimea și a chemat-o să aleagă ca pe un nou prim-arhonte al Histriei pe Genaios cel tînăr. Mulțimea de meteci, negustori, meseriași de tot felul a strigat puternic numele lui Genaios, care acum nu-l mai arăta decît pe Genaios cel tînăr.

Biruitoare, cetele se împrăștiau. Geții urcau, în frunte cu Aetas, spre vechile lor așezări din cotul Histrosului sub muntele comat, unde aveau s-o regăsească pe Gema veghind la mormîntul fiului ei. Iar sclavii răzvrătiți în cherhanale, care luptaseră pentru libertate împotriva vechilor tirani, se reîntorceau, vechi meșteșugari, ca oameni liberi la luntrele și vîntrelele lor.

Ziua aceasta a victoriei n-a apus pînă ce n-a văzut plecînd pe drumul exilului pe foștii stăpînitori. Într-un car înalt, pe două roți pline, din lemn dintr-o bucată, Theodotos și fostul preot de cîteva zile al lui Poseidon, bătrînul uscat care nu putea duce o jertfă pînă la sfîrșit, au pornit spre Tomis. În pasul agale al boilor înjugați, carul cu exilați se depărta încet, străjuit de cîțiva călăreți.

Se lăsa seara peste drumul acesta lung, tras prin viroage și buruieni de-a lungul mării, pînă în cetatea vecină, care avea să facă o primire îndoielnică noilor veniți. Exilații nu erau bineveniți nicăieri și nici mari înlesniri nu aveau. Gîndeau în tăcere aceasta, precum și la dugheana de piatră cu două încăperi, în care lăcomia lui Smikros poate mai uitase cîteva lucruri de folos. Un zeu mare, a cărui scurtă putere încetase, nu putuse acoperi înșelăciunea oligarhilor asupritori, ahtiați de averi nesfîrșite.

XVIII

În palatul regelui Tanusa, intrat în stăpînirea cetății, răsunau prin încăperile pustii pașii noilor veniți. Se ridicaseră străjile, se doborîseră cele trei prăjini cu tidve de cai albe și uscate de lîngă poartă, pierise orice urmă a stăpînirii lui Tanusa. Tot ce cuprindeau încăperile era de mare preț, de la amforele și cupele lui Durius pînă la Afrodite de marmură din Paros și bijuterii lucrate cu migală în munții acoperiți cu păduri ai Daciei îndepărtate. Stofele erau bogate și bătătoare la ochi, lăzile din Cos și din Milet străjuiau pereții în armăturile lor de aramă, încheiate în abanos și cedru ; modele meșteșugite și corăbii minuscule egiptene și ateniene stăteau ici-colo pe lavița de marmură și era plin un coș bogat din împletitură de argint cu manuscrise de preț de la Hesiod și

Homer pînă la poeţii mai noi. Şi pretutindeni, în palatul acesta, colivii multe, cu fel de fel de păsări, care, uitate, flămînzeau, se agitau şi cereau să mănînce, fiecare pe limba ei. Erau stăncuţe şirete şi guralive, grauri, sticleţi şi privighetori, după cum erau şi păsări străine, cu penişul în multe culori, lucrat ca în puf, sau cu aripi lungi, lustruite şi viu colorate. Iar în bazinele mari şi mici, în care apa se oprise, pluteau peştii mării apropiate sau cei ai îndepărtatelor mări, aduşi cu grijă în borcane de mică.

Genaios, Thrasybulos şi Zoltes, care îşi căpătase libertatea, ca şi Aetas, cu deosebire numai că el rămînea în cetate, intrau cu un pas rar şi prudent în bogăţia aceasta uimitoare, întovărăşiţi de Kita, buna cunoscătoare a palatului. Priveau cu încîntare, întîrziind fiecare în colţul cel mai atrăgător înclinărilor sale.

Lucruri de seamă se întîmplaseră în cele cîteva zile de la asediul cetăţii şi răsturnarea lui Theodotos pînă la vizitarea palatului lui Tanusa. Cetatea aclamase pe Genaios cu aprobarea faptelor ce se cunoscuseră de toate stările şi meseriile. Mulţimea se schimbase curînd într-o adunare largă — mai puţin glasul sclavilor, al străinilor şi al femeilor. Ea alesese sfatul în care, de data aceasta, intrau nu numai posedanţii de moşii, de corăbii, de bunuri şi de sclavi, ci şi negustorii şi meşteşugarii tineri, de tot soiul. Se alesese apoi de către *ecclesia,* cum se numea adunarea poporului, şi colegiul de arhonţi care avea să cîrmuiască viaţa cetăţii. Şi în fruntea acestui colegiu, heghemon, cu rînduiri civile şi militare, fusese aşezat Genaios, care îndeplinea şi însărcinarea de navarh autocrat, amiral cu depline puteri. Astfel, ridicat de Histria, cetatea sa, Genaios sta acum alături, prin înalta funcţiune, de prietenul său, Thrasybulos atenianul.

Histria se aşeza acum pe temelii noi prin chemarea în sfatul cetăţii al tuturor stărilor libere ce munceau să-i îmbogăţească şi să-i înfrumuseţeze viaţa. Totuşi, legătura cu vechiul trecut nu fusese

ruptă, ba dimpotrivă. El era reamintit prin reînnoirea şi orînduirea precisă a celor patru triburi gentilice ioniene, aşezate cu veacuri în urmă din lumea miletană, la întemeierea cetăţii.

Drepturi necunoscute sub conducerea autocrată a lui Theodotos se dădeau acum oamenilor liberi; preţuirea la fel a cetăţenilor, oricare le-ar fi fost meseria sau originea; egalitatea tuturor în faţa legilor şi libertatea pentru toţi de a lua cuvîntul în faţa judecătorilor, dar mai ales în faţa adunării poporului. Erau drepturi care stăteau alături de cele date de Atena democrată cetăţenilor ei.

Dar fireşte că în această schimbare politică din vechea Histrie dăinuia hotarul pus de vremurile acelea ale orînduirii sclavagiste.

Aclamaţiile zilelor hotărîtoare fuseseră puternice, dar nu fără glasuri răzleţe şi înrăite. Se strigase în clipele de linişte, dar şi puternic, din colţuri tăinuite ale portului, că în bucuria mulţimii care îl ridicase pe Genaios, Histria însăşi era uitată, că zeii ei erau batjocoriţi, mai ales zeul cel mare, Poseidon, a cărui statuie înclinată fusese, într-adevăr, uitată pe corabia împotmolită. Şi mai ales despre moartea portului, despre capriciile mării în înnămolirea şi eliberarea intrării se rosteau glasurile, ca nişte dojene, ce nu veneau însă din grija purtată cetăţii. Şi cu toată bucuria libertăţilor noi, din cînd în cînd trecea peste mulţimea adunată clipe grele de tăcere, nu însă de mînie. Viaţa portului liber, sau nu, era însăşi viaţa cetăţii. Aceasta o ştiau toţi. Şi reamintirea recentei înnămoliri adusă de furtună punea o umbră şi o îngrijorare în toate cugetele. Mai ales gîndul că Histria era lăsată în voia întîmplării îi îngrijora şi, încă din prima clipă a întregii sale răspunderi mai ales pe Genaios.

Dar acestor frămîntări şi griji avea să le pună capăt mintea pătrunzătoare a lui Thrasybulos. Purtase cîteva zile gînduri tainice şi acum urca spre foişorul regelui Tanusa, pentru a arăta celor care îl întovărăşeau planul întocmit de el. Foişorul

era înalt de patruzeci, cincizeci de picioare, nu prea lat, clădit din piatră, cu o terasă în vîrful său, de unde, roată în jur, se deschidea o priveliște departe, peste mări și peste uscat. Portul, mai ales, sta scris ca în palmă, cu farul, cu digurile sale și toate așezările, pînă dincolo de șantiere și arsenal. Se vedea chiar sub vălurile albăstrii ale dimineții satul de pescari care îl adăpostise pe Genaios în vremuri de restriște, iar în port, rănită și răsturnată, corabia împotmolită. Soarele, care își făcea loc mai tîrziu prin aburii dimineții în această zi de toamnă timpurie, scînteia pe poleiala prețioasă și pe culorile giganticului Poseidon. Thrasybulos, apropiindu-se de parapetul terasei, cu brațul întins înspre diguri, începu să vorbească :

— De acolo, dinspre miazănoapte, vărsate de gurile Histrosului, marea cară nisipurile spre intrarea portului. Mișcarea aceasta nu încetează nici o clipă și vine de la fund. Lucrarea apelor, a valurilor este întîmplătoare, și dovada vi s-a făcut că o furtună a despotmolit portul, după cum o alta l-a împotmolit. Împotriva nisipurilor plutitoare ce vin cu valurile și prin valuri trebuie dusă lupta. Și aceasta nu se poate decît cu ajutorul unui dig care să le stăvilească. Dincolo de el să crească fundul, să nască o împotmolire mai întîi, apoi — ieșit din apă — un țărm nou, lăsînd dincoace de el, întreagă, libera adîncime portului.

Apoi Thrasybulos, desfășurînd un papirus ca pe o lungă fîșie gălbuie, arătă pe el planul pe care-l trăsese în clipele sale de născocire inginerească :

— Iată aici — lămuri el — în fața farului e un dig care se află pe planul meu, dar iată-l și colo, albind în albastrul mării. Lîngă el stă corabia răsturnată, pentru că acolo vin și se strîng nisipurile. Dacă spre digul acesta, spre miazănoapte, am construi un alt dig piezîș — iată-l aci, pe plan — care să oprească invazia dunelor submarine, am salva de împotmolire portul Histriei, pentru un timp, cel puțin. Am studiat și curenții, și vînturile și nu cred că adîncimea va fi prea mare. Desigur,

lucrarea va fi costisitoare. Dar palatul acesta bogat are destule lucruri în el de mult preț, care mai pot fi folosite și în altfel decît spre desfătare, ci pentru binele obștesc. Și apoi însăși statuia zeului, care așteaptă să apere cetatea, într-un anumit fel poate fi folosită și ea. Arătați oamenilor că Taurul Mării, spre binele Histriei, mai degrabă decît un templu a vrut un dig ridicat din aurul și tot ce are de preț statuia lui. Și cei cu mintea ageră vă vor crede și vă vor înțelege !

Și Thrasybulos zîmbi ușor, cu o licărire în ochi. Genaios privi în jurul său. Îi răspunse hotărît, cu privirea lui albastră, Zoltes. Kita avu o licărire de bucurie sub gene. Dar tăcu, nu rosti nici un cuvînt.

— Și cît ar ține lucrarea ? întrebă în cele din urmă Genaios.

— Poate un an, poate doi ! răspunse atenianul. Planurile le aveți, va trebui numai hotărîrea. Apoi, după o tăcere scurtă, adăugă : — Cînd vom ajunge la Atena, care de acum e aliata voastră, vei putea găsi acolo și meșteri pricepuți. Sînt pescuitorii de bureți din preajma Thassosului și Rhodosului, obișnuiți să lucreze sub apă. Încheietura însă cu digul de astăzi poți să o începi și acum.

Genaios luă planul și-l răsuci. Apoi cu hotărîre în glas rosti :

— Vom face digul ! Ni-l dăruiește Taurul Mării ! Și privi la rîndu-i cu un zîmbet subțire spre Thrasybulos.

XIX

Cînd Genaios, în zorii unei dimineți de toamnă, a bătut cu ciocanul greu, de bronz, în poarta locuinței lui Duris la Atena, i-a deschis chiar olarul. Trezit din somn, cu fața puhavă și părul vîlvoi,

el s-a mirat în felul său zgomotos, şi-a bătut coapsele, l-a cuprins în braţe pe noul venit şi a început, de bucurie, să rîdă cu hohot. Apoi, ca şi cum ar fi uitat ceva, a început să caute în jurul lui Genaios, întrebînd în cele din urmă, cu o cumpănă în glas, aproape cu îngrijorare :

— Unde e Thrax ?

Genaios rămase drept, cu braţele încrucişate, fără să răspundă.

— Unde e Thrax ? repetă Duris aproape amenintător şi, la tăcerea celuilalt, bănuiala lui îndurerată strigă : Mi-ai pierdut sclavul !

Mărturisirea lui Genaios îl dezlănţui.

— Făcea cît o corabie încărcată şi era frumos ca un zeu cioplit de Praxiteles, rosti el. Sentimentele lui Duris erau complicate, dar erau puternice. El nu ştia să-şi pună frîu nici bucuriei, nici durerii. De aceea, mohorît, cu vorbe mari cînd de dragoste sinceră, cînd de preţuire în bani şi bunuri pentru sclavul ce nu mai era, Duris blestema împotriva oamenilor şi zeilor care îl luaseră.

În felul său popular, Duris a adunat pe cei din jurul său. A alergat printre oalele sale, a spart cîteva şi a chemat sclavii şi ajutoarele din ateliere pentru ca să le dea trista veste. Altădată, cu cîteva luni în urmă, Genaios l-ar fi privit pe prietenul său cu zîmbet sceptic de compătimire. Acum însă, deşi fire mai rece şi mai reţinută, el îl înţelegea. Preţuise şi el pe Thrax pentru isteţimea şi curajul lui. Şi dacă ar mai fi trăit, s-ar fi bucurat să-l vadă liber. A stat aşa cîteva clipe martor mîhnirii olarului şi apoi s-a depărtat încet, lăsînd uşa deschisă în urma lui.

Mergea pe gînduri, cînd s-a auzit strigat din urmă. Duris a alergat după el. Gîfîind s-a oprit o clipă, şoptind în cele din urmă :

— Să vii diseară la simpozion să ne reamintim de Thrax ! Şi se întoarse grăbit şi închise uşa.

Duris aşezase în atelier o masă rotundă, iar în mijlocul ei, udă încă, desfăşurată abia din pînzele

protectoare, o statuetă închipuindu-l pe Thrax, la care muncise toată ziua. Statuia nu era mare şi totuşi asemănarea chipului minuscul era uimitoare. Flăcăul pe care îl întruchipa era frumos în trupul său zvelt, cu braţele spre cer, spre soare, din care părea că porneşte o putere ce-l cuprinde. Flori parfumate, mai ales flori albe, erau aşezate în jurul statuii şi cîteva cupe de agată şi onix cu mirt şi miresme aprinse, nestinse nici o clipă. Se strînseseră în jurul mesei Thrasybulos, Genaios, Duris şi Philipos, pe care olarul îl dorise cu tot dinadinsul. Veniseră din atelier şi foştii prieteni ai lui Thrax, ajutoarele olarului. Perdelele dinspre grădină erau date laoparte, aşa că încăperea se umplea de aerul proaspăt al înserării. Primele stele i-au vizitat pe cei strînşi la simpozion, la un pahar de vin băut împreună, în prietenie şi în amintirea lui Thrax, după cum luna, cînd a răsărit pe limpedele cer de toamnă ateniană, a plutit în vîlvătaia ei de lumină albă, aruncînd-o pînă pe feţele comesenilor.

Cina a fost modestă, cu peşte, salată şi brînză. După ce masa a fost dereticată, s-au aşezat cupele şi craterile cu vin de Thassos. Coşuri cu smochine, curmale şi rodii s-au pus în faţa oaspeţilor, iar magistru al băutului, simpoziarh, a fost ales Thrasybulos.

El trebuia să hotărască asupra amestecului de vin cu apă. Şi firea sănătoasă a lui Duris, care nu se lăsa biruită de nici un fel de simţămînt copleşitor, acum nu se putu împiedica de la o glumă :

— Nu vreau vinul broaştelor, cum i se zice la Atena, adică o parte vin şi trei părţi apă, ci amestecul bărbătesc, ferit de calicie, jumătate apă şi jumătate vin ! Aşa să bem ! Şi bărbăteşte, cu duioşie, dar fără lacrimi şi-a amintit de Thrax. Limbile au început să se dezlege şi ici-colo, în jurul mesei se încerca un cîntec, un cuplet abia intonat

în taină. Luna se urcase sus, pe boltă, şi-şi întreţesea în încăpere lumina albă cu lumina roşietică a torţelor şi opaiţelor. Acropola Atenei strălucea albă în noapte, ca o bucată de marmură dăltuită, iar de pe străzi pătrundea pînă la cei strînşi la acest simpozion, de la care fugise durerea, larma puternică a komosurilor, a alaiurilor de cheflii, cu cîntece şi facle, străbătînd Atena în limpezile nopţi ale toamnei.

În atelierul lui Duris se încinsese o petrecere cu măsură, în care numele lui Thrax era pomenit mereu. Apăreau în amintiri pămînturile îndepărtate din Pont, unde, albă, sub aceeaşi lumină de lună, se ridica Histria. Fiecare era tras cu inima şi gîndul înspre cetatea îndepărtată. Genaios, prin dragostea şi răspunderea pentru ea ; Thrasybulos, prin biruinţa Atenei ; Duris, prin amintirea lui Thrax, iar Philipos, prin mormîntul lui Sofron. Un duh de libertate punea o nădejde şi o bucurie în inimile tuturor. De aceea Duris, vechi atenian, îşi aduse aminte de un cîntec moştenit de la părinţi şi nelipsit de la orice înveselire gravă a adevăratelor simpozionuri. Era un cîntec pe care îl auzise de copil, un cîntec împotriva tiranilor şi pentru sfînta şi neîncătuşata libertate. Şi olarul, cu glasul său răguşit, începu să-l cînte :

„Vreau şi eu să ridic paloşul înfăşurat în flori de mirt
Întocmai ca Harmodios şi Aristogeiton,
Sub a căror mînă au murit tiranii
Şi care au adus libertate şi dreptate poporului atenian !"

Apoi, cu mîna lui grea şi pătată, vărsă iarăşi untdelemn în scoica de onix, sub flacăra din faţa statuii lui Thrax.

Noaptea trecea de miezul ei. O oboseală dulce se lăsa peste pleoapele celor strînşi în jurul mesei.

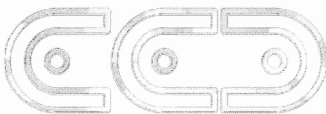
Oaspeţii tăcuţi s-au îmbrăţişat şi s-au despărţit. Opaiţele fumegau. O rază piezişă de lună cădea pe statuia lui Thrax. În tăcerea ce se lăsase în încăpere se auzi numai o respiraţie aspră, îndesată, ca sub o grea povară. Philipos, deşirat şi lung, stătea pe o singură palmă, într-o acrobaţie savantă şi pioasă în faţa minusculei statui de lut a lui Thrax, cum stătuse lîngă rugul lui Sofron. Cu fruntea aproape de pămînt, lacrimile îi picau pe lespezi ca limpezi picături de miere.

Redactor responsabil: C. GHEORGHIU
Tehnoredactor: C. VULCĂNESCU

Dat la cules 27.02.1962. Bun de tipar 30.04.1962. Apărut 1962. Comanda nr. 2470. Tiraj 30.190. Broşate 28.100 + legate 2.090. Hîrtie velină de 100 g/m², 540×840/16. Coli editoriale 8,8. Coli de tipar 11,5. A. 0111. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 (R)

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95
Bucureşti—R.P.R. (Comanda nr. 814)






Scanare și prelucrare digitală



de





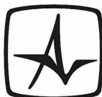


Anonim

și



CAT Graur




Antwerpen





2023

